

SURİÇİ'NDE ÇOCUK OLMAK

Suriçi'nde Çocukların Oyun Hakkını İzleme Raporu

Nisan 2021

SURİÇİ'NDE ÇOCUK OLMAK

Suriçi'nde Çocukların Oyun Hakkını İzleme Raporu

Yazarlar Ekibi

Necla Korkmaz

Yeter Erel Tuma

Şerefhan Aydın

Alper Yalçın

Tasarım

Evin Su Bozdağ

Yayımlayan

Rengarenk Umutlar Derneği

Nisan 2021, Diyarbakır

Rengarenk Umutlar Derneği

Ziya Gökalp Mah. Lale Sokak No: 14 Sur, Diyarbakır

info@rengarenkumutlar.org

www.rengarenkumutlar.org

+90 (543) 629 68 44

Bu yayın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Rengarenk Umutlar Derneği sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

info@rengarenkumutlar.org

www.rengarenkumutlar.org

+90 (543) 629 68 44

@rengarenkumutla

rengarenkumutlardernegi

RengarenkUmutlarDernegi

İÇİNDEKİLER

Teşekkür	8
Önsöz	10
Giriş	12
1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	14
1.1. Araştırmanın Amaç, Evren ve Örneklemi	14
1.2. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri ve Analizi	15
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Zorlukları	16
2. BİR HAK OLARAK OYUN HAKKININ ÇERÇEVESİ, BİR YURTTAŞ OLARAK ÇOCUK ve KENT HAKKI	14
2.1. Çocuk Haklarının Gelişim Süreci	17
2.1.1. Çocuk ve Kent Hakkı	18
2.1.2. Çocuk Hakları Bağlamında Oyun Hakkı	20
2.2. Diyarbakır Sur İlçe Belediyesi'nin Stratejik Planlarında Oyun Hakkı	23
2.3. 2010-2020 Yılları Arasında Suriçi'nde Kentsel Dönüşüm Süreci ve Oyun Hakkı ile İlişkisi	26
2.3.1. Sur İmar Planlarının Oyun Hakkı Bağlamında Değerlendirilmesi	28
2.4. Oyun Parklarının Mevcut Durumu ve Nitelikleri	32
2.4.1. Suriçi'ndeki Oyun Parklarının Çocuk Hakları Bağlamında Değerlendirilmesi	33

42	3. OYUNUN SURİÇİ HALİ
43	3.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri
46	3.2. Ev Mekanın Oyun Hakkı
53	3.3. Kamusal Alan ve Kamusal Bir Mekan Olarak Sokağın Oyun Hakkıyla İlişkisi
69	3.3.1. Oyun Alanı Olarak Sokağın Kullanılmasına Mahalle Sakinlerinin Yaklaşımı
72	3.3.2. Oyun Alanlarının Cinsiyet Bağlamında Değerlendirilmesi
74	3.3.3. Mahallemde En Sevdiğim Şey
75	3.3.4. Mahallemde Oyun Alanları Yapsaydım
78	SONUÇ ve ÖNERİLER
82	FOTOĞRAFLARLA SURİÇİ'NDE ÇOCUK OYUN ALANLAR: Parklar ve Sokaklar
91	EKLER
96	KAYNAKÇA

Tablo Listesi

Tablo 1 Stratejik Plan ve Faaliyet Rapor Analiz Tablosu	25
Tablo 2 Suriçi Aktif Yeşil Alan ve Çocuk Oyun Grubu İnceleme Tablosu	30
Tablo 3 Ana Okul, Sosyal ve Kültürel Tesis Alan İnceleme Tablosu	31
Tablo 4 Ankete Katılanların Yaşadıkları Mahalle Tablosu	43
Tablo 5 Ankete Katılan Çocukların Cinsiyet Tablosu	43
Tablo 6 Mülakata Katılanların Cinsiyet Tablosu	43
Tablo 7 Mülakata Katılan Muhtarların Mahalle Tablosu	44
Tablo 8 Ankete Katılanların Yaşa Göre Cinsiyet dağılımı	44
Tablo 9 Ankete Katılanların Eğitim Durumları	45
Tablo 10 Ankete Katılanların Hane Halkı Bilgisi	45
Tablo 11 Katılımcıların Engelli Durum Bilgisi	46
Tablo 12 Ankete Katılanların Etnik Kimlik Bilgisi	46
Tablo 13 Evde Nasıl Zaman Geçirdikleri Bilgisi	47
Tablo 14 Evde Oyun Oynama Alanı Bilgisi	47
Tablo 15 Evde Oyun Oynayamama Nedenleri	47
Tablo 16 Evde En Çok Kiminle Zaman Geçirdiği Bilgisi	49
Tablo 17 Ebeveynlerin Çocuklarla Vakit Geçirme Bilgisi	49
Tablo 18 En Çok Oynadığı Oyun/Oyuncak Bilgisi	50
Tablo 19 En Çok Kullanılan Oyun/Oyuncakların Cinsiyete Göre Çapraz Dağılımı	51
Tablo 20 Evde Oyun Oynarken Kaza Geçirip Geçirmediği Bilgisi	52
Tablo 21 Çocukların geçirdiği Ev İçi Kazaların İstatistiği	53
Tablo 22 Mahallede Park Olup Olmadığına Dair Tablo	53
Tablo 23 Parkta Oyun Gruplarına Dair Tablo	54

Suriçinde Çocuk Olmak

Tablo 24 Parkı Kullanıp Kullanmadıklarına Dair Tablo	54
Tablo 25 Parkı Kullanmama Nedeni	54
Tablo 26 Dışarıda Zaman Geçirme Tablosu	55
Tablo 27 Dışarıda Nasıl Vakit Geçirdikleri Tablosu	55
Tablo 28 Bisiklet Kullandıkları Alanlar Tablosu	56
Tablo 29 Cinsiyete Göre Dışarıda Zaman Geçirme Çapraz Tablosu	56
Tablo 30 Dışarıda Zaman Geçirememeye Nedenleri	57
Tablo 31 Cinsiyete Göre Dışarıda Zaman Geçirmeme Nedenleri Çapraz Tablo	57
Tablo 32 Hangi Saatlerde Dışarı Çıkıyorsun	61
Tablo 33 Hep Burada Mı Oyun Oynardın Tablosu	61
Tablo 34 Oyun Alanlarının Değişme Nedeni Tablosu	62
Tablo 35 Oyun Oynadıkları Alanlar Tablosu	62
Tablo 36 Dışarıda Oyun Oynarken Kaza Geçirip Geçirmediği Tablosu	64
Tablo 37 Dışarıda Geçirdikleri Kaza Türleri Tablosu	65
Tablo 38 Mahallede Kurs/Atölye Olup Olmadığı Tablosu	67
Tablo 39 Var Olan Kurs/Atölye Tablosu	67
Tablo 40 Katılımcıları Kurs/Atölyelere Katılma Tablosu	68
Tablo 41 Şikâyet Mekanizmaları	68
Tablo 42 Mahallende En Sevdiğin Şey Tablosu	74
Tablo 43 Suriçi Mahallelerin Yıllara Göre Toplam Nüfusu	91
Tablo 44 Oyun Alanları Kontrol Listesi	92

Fotoğraf Listesi

Fotoğraf 1 Parkların Ana Caddeye Yakınlığı	34
Fotoğraf 2 Riskli Alanlarda Güvenlik Şeridi/Bariyerlerin Olmaması	35
Fotoğraf 3 Elektrik Tesisatının Oluşturduğu Riskler	36
Fotoğraf 4 Yıkılma Tehlikesi Olan Alanlar	37
Fotoğraf 5 Parklarda Temel İhtiyaçlara Erişim	38
Fotoğraf 6 Yeşil Alan İçinde Bulunan Park	38
Fotoğraf 7 Oyun Parklarında Tespit Edilen Risk ve Tehlikeler	40
Fotoğraf 8 Cami Kebir Mahallesi Çocuk Oyun Grubu	82
Fotoğraf 9 İskender Paşa Mahallesi Çocuk Oyun Grubu	83
Fotoğraf 10 Dabanoğlu Mahallesi Oyun Parkı	84
Fotoğraf 11 Ali Paşa Mahallesi Oyun Parkı	85
Fotoğraf 12 Melik Ahmet Mahallesi Oyun Parkı	86
Fotoğraf 13 Lalebey Mahallesi Oyun Parkı	87
Fotoğraf 14 Dabanoğlu Mahallesinde Bir Sokak	88
Fotoğraf 15 Ziya Gökalp Mahallesinde Bir Sokak	89
Fotoğraf 16 İskender Paşa Mahallesinde Bir Sokak	90

Harita Listesi

Harita 1 Çatışmalardan Sonra Güvenlik Noktaları (Karakol) İçin Revize Edilen KAİP	93
Harita 2 KAİP- Yeşil Alan Haritası	94
Harita 3 Suriçi Mahalleleri Haritası	95

TEŞEKKÜR

Oyun Hakkını incelediğimiz bu rapor, kolektif emekle hazırlanmıştır. Bu alanda çalışma fikri elbette ki Suriçinde 2015-2016 yıllarında yaşanan çatışmaların ardından çocukların yaşadıkları hak kayıplarından doğmuştur. Bunlardan en fazla görmezden gelinen haklardan biri de oyun hakkıdır. Öncelikle bu alanda çalışma fikrini geliştiren ve projeye dönüştürerek yaşama geçmesini sağlayan çok kıymetli arkadaşımız E. Ezra Elbistan'a ve tüm iş yoğunluğuna rağmen zaman ayırıp rapora dair öneri ve yorumlarıyla katkı sağlayan sevgili Hatice Kapusuz'a teşekkürlerimizi sunarız.

Tüm insanların yaşamını olumsuz etkileyen pandemi sürecinde bu çalışmayı belli göstergeler ve görsel belgelerle yürütmek elbette bir seçeneği -ki görsel belgeleme çalışması da yapıldı-. Ancak sorunu asıl yaşayanların, yani çocukların sesini duymadan yapmak çalışmayı eksiltecek ve asıl konuşması gereken hak sahibi öznenin sesi duyulmamış olacaktı. Bu nedenle, sağlık açısından oluşabilecek riskleri göze alarak ve tüm gerekli tedbirleri alarak saha çalışmasını yürüttük. Saha çalışmasında yer alan ekip arkadaşlarımız: Ciwan Aytaş, Duriye Erel, Asiye Turfan, Gulan Yaklav, Firdevs Yılmaz, Yusuf Ekin, Derya Akman, Dilan Erel, Bawer Arslan, Nurşin Arslaner, Sultan Bilen, Hasan Güler ve Rohat Kaya'ya ortaya koydukları emek ve fedakârlık için teşekkür ederiz. Çalışmanın her aşamasında verdiği destek ve emek için Dilan Taşdemir'e ve tüm Rengârenk Umutlar Derneği (RUMUD) emekçilerine teşekkürlerimizi sunarız.

Çocukların oyun hakkı kapsamında, 2010-2020 yılları aralığında, ev ortamında ve dışarıda oyun oynarken yaşanan kazalara dair yaptığımız medya taramasında ulaşamadığımız yılların verilerini bizimle paylaşan Göç ve İnsani Yardım Vakfı (GIYAV)'na teşekkür ederiz.

Pandemi sürecinde bizlerle görüşmeyi kabul ederek, anket formunu samimiyetle yanıtlayan, bize zaman ayıran ve odak grubumuza katılan çocuk katılımcılarımıza; çocukların hem ev mekânında hem de dışarıda oyun alanlarıyla ilgili yaşadıkları zorlukları ve deneyimleri bizlerle paylaştıkları için ebeveynlere teşekkürü bir borç biliriz. Mahallelerinde çocuk oyun alanlarıyla ilgili bizlerle bilgilerini paylaşan mahalle muhtarlarına ve özellikle bizlere referans olup mahalle muhtarlarıyla görüşmelerimizi kolaylaştıran Ziya Gökâl mahalle muhtarı Muhsin Sanay'a teşekkür ederiz.

ÖNSÖZ

*“Çocuk oyunları hayatın bir çekirdeğidir.
Bütün insanlar orada gelişir, büyür.
İnsanın en güzel ve en olumlu yetenekleri orada yükselir.”
Friedrich Fröbel*

Oyun çocukların fiziksel, sosyal, bilişsel ve duygusal gelişiminin vazgeçilmez bir unsurudur. Oyun oynamak çocuğun beslenme, sağlık, barınma ve eğitim gibi en temel ihtiyaçları arasında yer alan, yasalarla da güvence altına alınmış bir haktır. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi (ÇHS)nin 31. maddesi, çocuğun oyun hakkını tanımlanmaktadır. Bu sözleşmeyle çocuk oyun hakkının ülke politikalarına, programlarına ve hizmetlerine uygun bir şekilde korunacağı ve geliştirileceği taahhüt edilmiştir.

ÇHS'nin çizmiş olduğu çerçeveye birlikte oyun hakkı, bir yandan da kent planlamalarının çocuklara özgü yapılması gerektiğini de akla getirmektedir. Bunun birincil koşulu ise çocukların “yarınların yetişkini” olarak değil, bugünün yurttaşları olarak görülmesine dayanmaktadır. Kent planlamalarında çocukların da birer yurttaş olduğu gerçeğine dayanarak, çocukların da karar mekanizmalarında yer alabileceği, yaşadıkları kentler hakkında söz sahibi olabileceği, yaşamı birlikte bir inşa edilebilecek bir özneye dönüşmelidir.

Oyun hakkı, çocukların kent yaşamı açısından çok önemli bir noktada yer almaktadır. **Çocukların oyun oynaması toplumsallaşmalarının ve sosyalleşmelerinin ilk adımlarından biri** olmaktadır. Oyun, öğrenme sürecine ve sosyal ilişkileri geliştirmelerine katkı sağlamaktadır. Oyun oynamak çocuğu hayata hazırlar, kazanmayı-kaybetmeyi, başarmayı-başaramamayı ve yaşamı boyunca karşısına çıkabilecek sorunlarla başa çıkmayı öğretir. **Çocuklar oyun oynarken, kendilerini keşfederler ve oynanan oyuna kişisel özelliklerini yansıtabilmektedirler.** Bununla beraber oyunun kuralları, kullanılan araçlar, yöntemler vb. çocukların içinde yaşadıkları toplumun kültürel özellikleri hakkında bilgi verebilmektedir. Hermann Nohl ise oyunun, çocuğun ruhsal bir yaşantısı olup bütün kültürün kaynağını oluşturduğunu belirterek kolektif bilincin oyun ile olan derin etkileşimine dikkat çekmektedir (Akt. Temur: 2017).

Mutlu bir çocukluk geçirmek, oyun oynamakla doğru orantılıdır. Unutulmamalıdır ki: oyun oynayarak mutlu bir çocukluk geçirmiş bireyler gelecekte problem çözme ve yaşam becerisi gelişmiş güçlü insanlar olacaktır. Maalesef ki çocuklar tüm fırsatlara eşit bir şekilde erişememektedir. Kimi çocuklar içinde buldukları yaşam standartlarının yüksek olmasından dolayı oyun gereksinimlerini rahatça karşılayabiliyorken, kimi çocuklar ise yaşadıkları ülkenin veya bölgenin koşullarının yetersiz ve uygunsuz olması sebebi ile oyun hakkından yeterince yararlanamamaktadır. Çocuklar buldukları her yerde ve her koşulda oyun üretebilme yeteneğine sahiptir. Fakat güvenli bir oyun ortamının oluşturulması öncelikle devletin, daha sonra yetişkinlerin sorumlulukları çerçevesinde yapmaları gereken düzenlemeler ile mümkün hale gelecektir. Çocukların oyun olanaklarının sağlanması ve bu olanakların iyileştirilmesi için hükümetlere düşen rollerin yanında meslek örgütleri ve sivil toplum örgütlerine kadar çocuğun temas ettiği tüm paydaşlara önemli roller düşmektedir.

**OYUN OYNAMAK
ÇOCUĞUN
BESLENME,
SAĞLIK, BARINMA
VE EĞİTİM
GİBİ EN TEMEL
İHTİYAÇLARI
ARASINDA
YERALAN,
YASALARLA DA
GÜVENCE ALTINA
ALINMIŞ BİR
HAKTIR.**

Kriz durumlarında en ağır şekilde etkilenenler çocuklardır. Ancak en az desteği alanlar da yine çocuklardır. Birleşmiş Milletler Çocuk Fonuna¹ (UNICEF), dünyada çatışma, afet ve diğer olağanüstü durumlarda yaşamak zorunda kalan, insani yardıma muhtaç 41 milyon çocuk olduğunu belirtmektedir. Çatışma ortamlarında, doğal ve insan kaynaklı afetlerde çocukların oyun hakkı meselesi genellikle göz ardı edilmektedir; oysaki travmaya maruz kalmış çocuklar oyuna en çok ihtiyaç duyanlardır. Birçok yardım kuruluşu barınma ve beslenme gibi temel insani yardımları sağlasa da, oyun ve eğitim genellikle ikincil plana atılabilmektedir.

Rengârenk Umutlar Derneği olarak 2015 ve 2016 yıllarında Diyarbakır’ın Sur ilçesinde yaşanan yoğun silahlı çatışmalardan etkilenmiş çocukların, çocuk hakları temelinde; yaşam becerilerini geliştirmek, iyileşme süreçlerini hızlandırmak ve hayata dair tüm zorluklara karşı güçlenebilmelerini sağlamak için geliştirdiğimiz tüm programlarda oyunu bir araç olarak kullanmaktayız. Dernek olarak çocukların oyun oynamasını bir hak, bir sorumluluk olarak kabul ediyoruz. Çocukların gelişimlerini destekleyecek güvenli oyun alanları ve oyuncaklarla buluşmalarını sağlamaktayız. Çünkü çocukların oyun hakkından mahrum kalmasının ciddi sonuçları olacağıнын farkındayız.

Çocukların, çocukluğunu çocuk gibi yaşadığı bir dünya umuduyla...

Rengârenk Umutlar Derneği

¹ <https://www.unicef.org/turkey/bas%C4%B1n-b%C3%BCtenleri/unicef-%C3%A7at%C4%B1%C5%9Fma-ve-afetten-etkilenen-41-milyon-%C3%A7ocuk-i%C3%A7in-39-milyar-dolarl%C4%B1k-acil>

GİRİŞ

Çocuk hakları bağlamında ele aldığımız oyun hakkı, tüm çocuklara tanınan evrensel bir haktır. Oyun, çocukların; zihinsel, fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimleri açısından önemli bir role sahiptir. Aynı zamanda oyun, yaşam becerilerini ve yaratıcılığı geliştirebilmelerine olanak sağlamaktadır. Dereli ve Uludağ (2013), çocukların oyun aracılığıyla gündelik yaşama katılımın bir örneğini oluşturduğunu, çocuğun ilerleyen yaşlarda çevresinden gelecek taleplere karşılık vermesine yardımcı olacak duygu düzenleme, stresle başa çıkma, kendini koruma becerileri edinme gibi nitelikleri kazanmalarına aracı olduğunu belirtmişlerdir.

Oyun oynama pratiği; çocuğun yaşadığı coğrafik bölge, dinsel, ekonomik ve kültürel yapılara göre çeşitlilik göstermektedir. Çocuk, hem kendinin; ilgi ve yeteneğini hem de sosyal ve kültürel çevresiyle birlikte toplumsal rolleri oyun aracılığıyla öğrenmektedir. Ancak bunların gelişebilmesi, çocukların nitelikli oyun alanlarına sahip olması ve erişebilmesi koşuluyla sağlanabilmektedir. Çocukların oyun oynayabileceği alanların, çocuğun gelişimini destekleyen ve yaralanma gibi kazalara en az sebebiyet verecek şekilde tasarlanmalıdır. Oyun alanları her yaş grubu için gelişimsel ihtiyaçları gözetenilerek yapılandırılmalıdır. İyi tasarlanmış çocuk oyun alanları çocuğa birçok yönden yarar sağlamaktadır. Çocuk orada, vücudunu kullanmayı, tehlikeyi tanımayı, onu yenmeyi ve korkuları ile başa çıkmayı öğrenir (Yılmaz ve Bulut: 2002).

Çocuğun gelişimini destekleyen bir araç olarak oyun, yaşın ilerlemesiyle birlikte hem mekânsal hem de niteliksel olarak dönüşüp çeşitlenmektedir. Çocukların oyun alanları arasında; ev, sokak, park, eğlence kültürünün kapalı mekâna sıkıştırıldığı alışveriş merkezleri (AVM) ve çağımızda yoğun olarak talep gören sanal oyun alanları gibi alanları sıralamak mümkündür. Ancak her çocuğun oyun alanlarına erişimi eşit bir şekilde gerçekleşmemektedir. Eşit erişimin önündeki engellerin başında sosyo-ekonomik koşullar gelmektedir, daha açık bir ifadeyle yoksulluk bu eşitliği bozmaktadır. Bununla birlikte, nitelikli oyun alanlarına erişim konusundaki eşitsizlik bir bölgeyi kapsıyorsa bu ayrıca politik bir nedene de işaret etmektedir.

Suriçi bölgesinde yaşayan çocukların oyun haklarını incelediğimiz bu çalışmada; çocuk oyun alanlarının mevcut durum tespitinin yanı sıra, Suriçi bölgesinde 2010-2020 yılları aralığında geçirdiği radikal dönüşüm süreçleri, ilçenin fiziki koşulları, sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri ile birlikte sahada elde ettiğimiz veriler ekseninde değerlendirilmektedir. Suriçi'nde çocukların oyun hakkını incelediğimiz bu rapor dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, araştırmanın metodolojisi yer almaktadır. Bu bölümde; araştırmada kullanılan yöntemler, örneklem seçimi, sınırlılıklar, veri analiz teknikleri gibi bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde, araştırmanın teorik çerçevesi yer almaktadır. Çocuk hakları bağlamında oyun hakkının çerçevesi, Türkiye'deki uygulama süreçleri ve dünyadan örnekleri yer almaktadır. Çalışmanın örnekleme alanı Suriçi bölgesinin bağlı olduğu Sur Belediyesi'nin stratejik planları ve faaliyet raporları, çocuk hakları bağlamında belirlenen göstergeler; çocuk oyun alanları, çocuklara dair kültürel, eğitsel ve sosyal faaliyetleri incelenmektedir. Aynı bölümün bir diğer alt başlığında ise, 2010-2020 yılları arasında gerçekleştirilen kentsel dönüşüm süreçleri, kent imar planı; Suriçi'nde bulunan toplam yeşil alanların mevzuata göre karşılaştırılması yapılmaktadır. Bununla birlikte 2015-2016 yılları arasında yaşanan silahlı çatışmaların ardından yıkılan yapıların, çocuk oyun alanlarına etkileri ele alınmaktadır. Yine Suriçi'nde bulunan parklar, Türk Standartları Enstitüsü (TSE)'nin "Oyun Alanı Elemanları ve Zemin Düzenlemeleri" başlıklı standartlarından esinlenerek oluşturduğumuz göstergelerle oyun alanlarının nitelikleri tespit edilmektedir. Üçüncü bölümde; araştırma problemlerimiz eksenin hazırladığımız anket ve mülakat formlarından elde ettiğimiz veriler grafik ve mülakatlar yorumlanmaktadır. Son bölümde ise; saha çalışmalarından elde edilen bulgulardan yola çıkarak, oyun hakkı kapsamındaki tüm aktörlere öneriler sunulmaktadır.

Oyun, çocukların; zihinsel, fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimleri açısından önemli bir role sahiptir. Aynı zamanda oyun, yaşam becerilerini ve yaratıcılığı geliştirebilmelerine olanak sağlamaktadır.

1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Rengârenk Umutlar Derneği tarafından gerçekleştirilen "Suriçinde Çocukların Oyun Hakkı"nı ele alan bu rapor, ETKİNİZ AB hibe programı tarafından desteklenmiştir. Çalışmanın amacı, Diyarbakır'ın merkez Sur ilçe merkezinde, 2010-2020 yılları arasında, kentsel dönüşüm ve silahlı çatışmaların ardından gerçekleşen müdahalelerden sonra çocukların oyun hakkına erişimi, oyun alanlarının niteliği ve yeterliliğini incelenmektedir. Bu bağlamda Suriçinde bulunan mahalleler, çocuk oyun alanları, sosyal ve mekânsal/fiziki boyutlarıyla değerlendirilmiştir.

Bu çalışmayla amaç; özellikle yerel yönetimlerin, çevre ve şehircilik bakanlığının, şehirleri kurup ya da yıkarken çocukların bu süreçlerden etkilenme düzeylerini göz ardı etmemeleri ve şehir yapılanmalarında çocuk dostu politikaları hayata geçirilebilmeleri adına küçük de olsa bir katkı sağlaması umulmaktadır.

1.1. Araştırmanın Amaç ve Örneklemi

Oyun hakkını izlendiğimiz çalışmada;

- Suriçinde yaşayan çocukların ev mekânında oyun alanlarının olup olmadığı;
- Yaşadıkları mahallelerde park ve oyun gruplarının olup olmadığı;
- Oyun gruplarının belirlenen standartlarda yapılıp yapılmadığı;
- Oyun alanlarının hangi riskleri taşıdığı;
- Mahalle ve/ veya sokakların çocuklar için hangi riskleri taşıdığı;
- Oyun alanlarının, toplumsal cinsiyet eşitliği ve yaş kategorilerine göre uygunluğuna;
- Yetkililerin, çocukların oyun alanlarıyla ilgili sorumluluklarını yerine getirip getirmediğini veriler ve göstergelerle elde edilen bulguları görünür kılınması amaçlanmaktadır.

Araştırmanın evreni 2010-2020 yılları arasında Diyarbakır'ın Sur merkez ilçesinde, Suriçi bölgesiyle ilgili kentsel dönüşüm projeleri ve 2015-2016 yıllarında yaşanan silahlı çatışmalardan sonra yıkılan ve acele kamulaştırma kararı ile mekânsızlaştırma dolayısıyla insansızlaştırma politikalarından etkilenen mahallerdir. Araştırmanın örneklemini ise silahlı çatışmalardan etkilenen 7 mahallede (Ali Paşa, Lalebey, Cevat Paşa, İskender Paşa, Dabanoğlu, Ziya Gökalp, Cami Kebir) yaşayan 115 çocuk, 25 ebeveyn ve 4 mahalle muhtarı, 1 seçilmiş ancak görevden alınmış mahalle muhtarı ve 1 muhtar azasıdır.

Oyun Hakkı İzleme çalışmasında hem nicel hem de nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Araştırmanın sahası 3 farklı aşamada gerçekleştirilmiştir. 115 çocukla gerçekleştirilen anketler tesadüfi örneklem yoluyla seçilmiştir. 13 çocukla gerçekleştirilen odak grup çalışmasında ise gönüllü katılım esas alınmıştır. 25 ebeveynle gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler de ise kartopu örneklem yolu seçilmiştir. 5 muhtar ve 1 muhtar azasıyla yapılan derinlemesine görüşmelerde ise amaçsal yöntem kullanılmıştır.

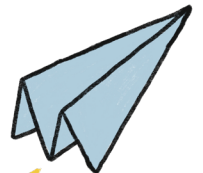
Saha çalışmaları 04.02.2021-03.03.2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Sahada görev alan kişiler Rengârenk Umutlar Derneğinin daha önce yürütülen saha çalışmalarında yer alan deneyimli gönüllüler ve saha uzmanlarıdır.

1.2. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri ve Analizi

Saha çalışmaları 115 çocukla 46 sorudan oluşan bir anket formu, 25 ebeveyne 15 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış mülakat; 6 mahalle muhtarı ile 7 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış mülakatın yanı sıra 2 ayrı odak grup çalışması gerçekleştirilmiştir. Anket formu ve derinlemesine görüşmeler için hazırlanan sorular araştırmanın temel problemleri ekseninde şekillenmiştir. Anket çalışması 8-15 yaş aralığında bulunan çocuklarla gerçekleştirilmiştir. Çocuklarla gerçekleştirilen anket çalışmasında, örneklem seçiminde cinsiyet, yaş, fiziksel (faklı gelişimsel) özelliklerine ve etnik açıdan da farklı kimliklerin katılımına önem gösterilmiştir. Örneklem seçiminde cinsiyet eşitliğine özellikle önem verilmişse de hem pandemi hem de mahallelerin oyun alanları nedeniyle istenilen eşitlik düzeyine ulaşılamamıştır. Ebeveynlerle gerçekleştirilen mülakatlar da ise ev ziyaretlerinde genel de kadın ebeveynin evde bulunması nedeniyle cinsiyet eşitliği sağlanamamıştır. Anket yapılan çocuklar arasında, yaşları 12-15 aralığında bulunan, gönüllü olan 13 çocuk tespit edilmiş (6 kız çocuğu, 7 oğlan çocuğu), dernek binasında çocukların sağlığını riske etmeyecek şekilde hazırlanmış güvenli bir alanda 2 ayrı odak grup çalışması yürütülmüştür. Görüşmelerin gerçekleştirildiği mahallelerde, mahalle muhtarlarıyla iletişime geçilmiş; 5 mahalle muhtarı görüşmeyi kabul etmiş, 1 mahallede muhtara ulaşılamamış ancak azası ile görüşme gerçekleştirilmiş, 1 mahallede ise muhtar sağlık sorunları nedeniyle görüşmeyi kabul etmemiş ve muhtar azalarına da ulaşılamamıştır.

Uygulanan anketlerden elde edilen veriler SPSS veri analizi programına yüklenerek tablo-grafikler oluşturularak bulgular bölümünde yorumlanmıştır. Odak grup ve derinlemesine görüşmelerde nitel veri teknikleri kullanılarak yorumlanmış, katılımcıların onayı alınarak görüşmeler ses kayıt cihazına kaydedilmiş, onay verilmeyen görüşmelerde ise notlar alınarak kayıt altına alınmıştır. Anket çalışmasında katılımcılardan isim ve açık adres istenmemiş, ebeveynlerle yapılan derinlemesine görüşmelerde ise isimler kullanılmadan yaş, cinsiyet ve mahalle bilgisi verilmiştir. Muhtarlar ile yapılan görüşmelerde isimler değiştirilmeden kullanılmıştır.

Oyun hakkı kapsamında ikincil verilere (Suriçi Koruma Amaçlı İmar Planı, Sur Belediyesi Strateji Planı ve Faaliyet Raporları, oyun alanlarının niteliğine dair Türk Standartları Enstitüsü resmi belgeleri, yerel, ulusal, uluslararası raporlar, basın taramaları, Türkiye İstatistik Kurumu) rapor içinde ve kaynakçada yer verilmiştir.

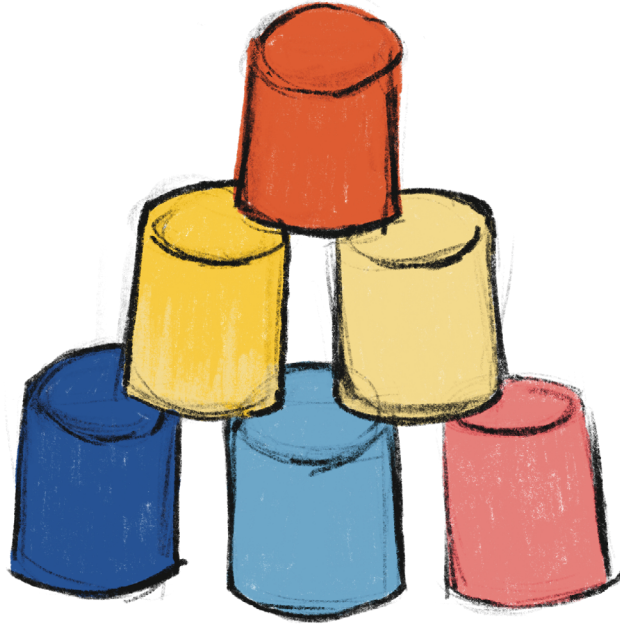
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Zorlukları

Diyarbakır'ın Sur ilçe merkezine bağlı 15 mahalle bulunmaktadır.² Çalışma, kentsel dönüşüm uygulamalarının başlatıldığı ve Sur merkez ilçesinde yaşanan silahlı çatışmaların yaşandığı dönemleri kapsayan 2010-2020 yıl aralıkları ve 7 mahalleyle sınırlandırılmıştır. Bir diğer önemli sınırlılık da pandemi nedeniyle hem çocukların hem de saha çalışanların sağlık durumlarını riske etmemek adına çalışmanın örneklemini sınırlandırılmıştır.

Yaklaşık dört yıldır Rengârenk Umutlar Derneği (RUMUD) olarak ve öncesinde Umud Işığı Kadın Kooperatifi'nde uzun yıllar Suriçinde saha çalışması yürütüyor olmamız, derneğin birçok mahallede tanınıyor olması; görüşmelerin ve anketlerin güven içinde gerçekleşmesini sağlamıştır. Ancak pandemi sürecinde olmamız ve çocuklar için uygulanan sokağa çıkma yasakları nedeniyle çocuklara ulaşabilmemizi güçleştirmiştir.

Anket çalışması yürüten ekip arkadaşlarımız, radikal İslam örgütlerinin bulunduğu bir sokakta takibe alınmaları nedeniyle, mahalledeki çocukları ve ebeveynlerini riske etmemek adına çalışmayı sonlandırarak çalışma alanını terk etmek zorunda kalmışlardır.

Çalışmanın teorik çerçevesini oluştururken, ikincil veri kaynaklarından olan Sur İlçe Belediyesinin Stratejik Planı ve Faaliyet Raporlarına belediyenin web sitesinden ulaşamamıştır. Bunun üzerine bilgi edinme hakkı kapsamında Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER)'ne yaptığımız başvurunun sonucunda 2007 -2011 ile 2020-2024 stratejik planı ve 2011, 2012, 2013, 2016, 2018, 2019 yıllarına ait faaliyet planı eklenmiştir. Bu nedenle çocuk alanında belirlenen hedefler ve gerçekleştirilen faaliyetlerin yıllara göre karşılaştırılması yapılamamıştır.

² Mahalle isimleri ve mahallelerin 10 yıllık toplam nüfusu ile saha çalışması yürütülen mahaller için bkz: Tablo 43.

2. BİR HAK OLARAK OYUN HAKKININ ÇERÇEVESİ, BİR YURTTAŞ OLARAK ÇOCUK VE KENT HAKKI

2.1. Çocuk Haklarının Gelişim Süreci

İnsan hakları bağlamında ele alınan çocuk haklarının gelişimi yakın tarihlere dayanmaktadır. 20. Yüzyılın başlarında çocuk haklarını etkileyen iki küresel hareket bulunmaktadır. Bunlar, 1919 yılında İngiliz sosyal reformcu İnglantyne Jebb tarafından kurulan "The International Save the Children Alliance" (Uluslararası Çocuk Koruma İttifakı) ve 1970'li yılların başında ortaya çıkan "Sürdürülebilir Gelişim Hareketi"dir. Uluslararası Çocuk Koruma İttifakı tarafından yayınlanan beş maddelik bildiri; her çocuğun yaşamaya, yiyeceğe erişime, kollanmaya ve korunmaya, sağlıklı gelişmeye ve sömürülmeden geçimini sağlamaya hakkı yer almaktadır (Severcan, 2019). Bu bildiriye yer alan maddeler, çocuk hakları belgelerine yön vermiştir. Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Sözleşmesinin (ÇHS) temellerini oluşturan ve 1924 yılında yayınlanan, Türkiye'nin de 1928 yılında imzacısı olduğu Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi (Cenova Deklarasyonu) bu beş maddeden oluşmaktadır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen ve çocuk haklarına dair en kapsamlı referans belgesi olan Çocuk Hakları Sözleşmesi, korumacı perspektifinin yanı sıra çocuklar için özgürleştirici bir çerçeve sunmaktadır. Çocukların "korunma hakkı" kadar, "katılım hakkı"ni da sözleşmenin çatı ilkelerinden biri olarak ortaya koymaktadır. Türkiye 1990 yılında BM Çocuk Hakları Sözleşmesini onaylamış, 1994 yılında imzalanan sözleşme 27 Ocak 1995 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak 4058 sayılı yasa ile iç hukukta yerini almıştır.

Sözleşme, taraf olan devletlere tıpkı insan hakları sözleşmelerinde olduğu gibi çocuk haklarına dair de negatif ve pozitif yükümlülükler getirmektedir. Bu yükümlülüklerin özü, "saygı gösterme, koruma ve yerine getirme" şeklinde tarif edilebilir. Bu yükümlülükler³ kısaca şunları ifade etmektedir:

Türkiye'de çocukların, yaşadıkları kentler hakkında fikirlerini paylaşabilecekleri katılım mekanizmaları bulunmamaktadır. Kent konseyleri ve bazı belediyelerin çatısı altında kurulan çocuk meclislerinin ne yazık ki çok azı çocuklar açısından "gerçek" bir katılım anlamına gelmektedir.

Saygı gösterme yükümlülüğü, Devletlerin, çocuk haklarına ilişkin herhangi bir ihlali doğrudan ya da dolaylı biçimde kolaylaştıracak, bu ihlallere yardımcı olacak ya da pekiştirecek işlerden kaçınmaları anlamına gelir.

Koruma Yükümlülüğü, Devletlerin, Sözleşme' de ve İhtiyari Protokollerinde güvence altına alınan hakların üçüncü taraflarca ihlalini önleme yükümlülüğünü ifade etmektedir.

Yerine getirme yükümlülüğü, Devletlerin çocuk haklarından yararlanılmasını kolaylaştırmak, yaygınlaştırmak ve güvence altına almak için pozitif girişimlerde bulunmalarını gerektirir.

³ <http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM%20CHK%20Genel%20Yorum%20No16%20-%20Ozel%20Sektor.pdf>

Suriçinde Çocuk Olmak

Çocukların, insan haklarına ayrıca özel önem verilmesinin birtakım gerekçeleri vardır. Örneğin;

- Çocukların içinde buldukları gelişme aşaması, onları insan hakları ihlallerine daha kırılgan kılmaktadır;
- Çocukların görüşleri henüz yeterince dikkate alınmamaktadır;
- Çocukların çoğunun, hükümetlerin insan haklarına ilişkin tutumunu belirleyecek siyasal süreçlerde yer alma ve oy verme imkânları bulunmamaktadır;
- Çocuklar, haklarını korumak veya haklarına yönelik ihaller karşısında yasal yollara başvurmak amacıyla yargı sistemini kullanmakta önemli güçlüklerle karşılaşmaktadır.
- Çocukların, kendi haklarını savunan kuruluşlara ulaşma şansları da sınırlıdır.⁴

Çocukların görüşlerinin dikkate alınmaması, çocuklarla ilgili yapılacak düzenlemelerin de etkisini azaltmaktadır. Bu nedenle, çocuk ve yetişkin çocuk hakları savunucuları çeşitli alanlarda çocuk haklarının gözetilmesi için tartışmalar yaratmaya çalışmaktadır. Bu tartışma alanlarından birisi de çocukların kent hakkıdır. Türkiye’de çocukların, yaşadıkları kentler hakkında fikirlerini paylaşabilecekleri katılım mekanizmaları bulunmamaktadır. Kent konseyleri ve bazı belediyelerin çatısı altında kurulan çocuk meclislerinin ne yazık ki çok azı çocuklar açısından “gerçek” bir katılım anlamına gelmektedir.

2.1.1.Çocuk ve Kent Hakkı

ÇOCUK MECLİSLERİ ETKİLİ BİR ŞEKİLDE PLANLANABİLİRSE, ÇOCUKLAR YAŞADIKLARI KENTLERDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLARLA İLGİLİ TESPİTLERDE BULUNABİLECEK VE BU SORUNLARA DAİR ÇÖZÜMLERİN HAYATA GEÇMESİNİ SAĞLAYABİLECEKLERDİR.

Türkiye’de 2014 yılı itibarıyla 1397 belediye bulunmakta ve belediyelerin sadece 190’ında (2014 rakamlarına göre) kent konseyi bulunmaktadır. 190 kent konseyinin 130’unda çocuk meclisinin bulunduğu görülmektedir (Dolu, 2014). Mevcut çocuk meclislerinin oluşum aşamasında ciddi sıkıntılar bulunmaktadır. Çocuk meclislerinin yönetmelikleri çocuğa hitap etmemektedir. Engelli, yoksul, göçmen, içe kapanık ve özel eğitim ihtiyacı olan çocuklara erişmek mümkün olmamaktadır. Yönetmelikler, çocuk meclislerinin kararlarının belediye meclisi için bağlayıcı olacağı konusunda da herhangi bir şey belirtmemektedir. Yani çocukların kararlarının ne işe yarayacağı, ne gibi etkileri olacağı belirsiz durumdadır (Özservet, 2018). Çocuk meclisleri etkili bir şekilde planlanabilirse, çocuklar yaşadıkları kentlerde karşılaştıkları sorunlarla ilgili tespitlerde bulunabilecek ve bu sorunlara dair çözümlerin hayata geçmesini sağlayabileceklerdir.

1996 yılında, İstanbul’da düzenlenen Habitat II konferansında, UNICEF tarafından düzenlenen atölye çalışmasında, hızla kentleşen dünyada Çocuk Hakları’nın tanımlanması ve hakları çerçevesinde oluşturulan hedeflere ulaşabilmek için yapılması gerekenler tartışılmıştır. Konferans sonucunda yayımlanan Çocuk Dostu Şehirler (ÇDŞ) bu kapsamda atılmış ilk önemli adımdır. Bu konferansla birlikte öne çıkmaya başlayan çocuk dostu şehirler, çocuk hakları sözleşmesinde tanımlanan hakların hayata geçirilmesi konusunda yol gösterici olabilecek kriterlerin tanımlanması ile sonuçlanmıştır. UNICEF tarafından belirlenen 12 başlık, çocuk dostu şehirlerin sağlaması gereken çevresel, mekânsal, yönetsel ve sosyal olanakları tanımlayarak farklı uygulamalar için yönlendirici olmuştur⁵. Bu başlıklar;

⁴ <https://www.esithaklar.org/wp-content/uploads/2021/02/Cocuk-Haklari-Komitesi-2001-2006.pdf>

⁵ Child Friendly Cities, “What is a Child Friendly City?”,

- Kentleri hakkındaki kararları etkileyebilmek,
- Nasıl bir kent istedikleri konusunda fikirlerini dile getirebilmek,
- Aileye, topluma ve sosyal hayata katılım sağlayabilmek,
- Barınma, eğitim ve sağlık gibi temel hizmetlere ulaşabilmek,
- Temiz su içebilmek ve düzgün kanalizasyon sistemine sahip olmak,
- Şiddet, sömürü ve istismara karşı korunmak,
- Caddelerde kendi başına özgürce yürüyebilmek,
- Arkadaş edinebilmek ve oyun oynamak,
- Bitkiler ve hayvanlar için yeşil alanlara sahip olmak,
- Temiz bir çevrede yaşamak,
- Kültürel ve sosyal etkinliklere katılabilmek,
- Din, dil, gelir, cinsiyet, etnik köken ya da bir ayrıcalık gözetilmeksizin tüm kentlilerle eşit şekilde kentin tüm servislerinden yararlanabilmek.⁶

**OYUN HAKKI,
TEMEL HAKLAR
KAPSAMINDA
BAKILDIĞINDA
ÖNCELİK
SIRALAMASINDA
GERİYE ATILSA DA
ÇOCUĞUN SAĞLIĞI,
GELİŞİMİ, EĞİTİMİ
VE KATILIM HAKKINI
KULLANABİLMESİ
İÇİN OLDUKÇA
ÖNEMLİ BİR HAKTIR.**

Türkiye’de çocuk ve kent hakkına ilişkin hem akademik hem de sivil toplum örgütleri nezdinde çalışmalar arttığı gibi, yerel yönetimler de bu konularda adımlar atmaya başlamıştır. Çocuk Dostu Şehirler Projesi 2014-2015 yılları arasında⁷ Mersin ve Manisa Büyükşehir, Bitlis, Giresun, Lüleburgaz, Yüreğir, Mamak, İspir, Bornova ve Eyyübiye Belediyelerinde uygulanmıştır. Fakat 2015 yılından bu yana başka il ve ilçelerdeki yerel yönetimlerin bu konuda emek verdiği bilinmektedir.⁸

Çocuk Dostu Şehirler kavramı ile çocuk ve kent ilişkisi çocuk hakları bağlamında birçok ülke tarafından da ele alınmaktadır. Aynı zamanda oyun hakkını da ilişkilendiren bu uluslararası çalışmalar çocuğun kent ve mekâna dair politikalara katılımına ve uygulamadaki yansımalarına dair örnekler oluşturmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları;

“Woonerf”

Woonerf, sokakların çocuk oyun alanı olarak düzenlenmesine ilişkin bir sistemdir. Colin Buchanan 1963 yılında Ulaştırma Bakanlığı’na yazdığı bir raporda, etkin trafik akışının sağlanması ve yayalar açısından sokak mekânının bozulması arasında çatışmaya dikkat çekmiştir. Fikrin orjini aslen İngiliz olmasına rağmen bu felsefeyi gerçeğe dönüştüren Hollanda’dır. Hollandalı Niek De Boer, Colin Buchanan’ın trafik ve yayalarla ilgili fikrinden etkilenerek bir bahçe içinde otomobil sürüyormuş gibi izlenim yaratan sokaklar tasarlamıştır. Bu sokaklar, sokak sakinleri ve yayaları da hesaba katan, sürücüleryavaş gitmeye zorlayan mekânlar olarak tasarlanmış ve De Boer tarafından “woonerf” olarak isimlendirmiştir (Hand, 2007, Akt. Tandoğan, 2014).

⁶ <https://beyond.istanbul/%C3%A7ocuk-dostu-kentler-i-%CC%87%C3%A7in-mekansal-yakla%C5%9F%C4%B1mlar-7cb722560010>

⁷ IKEA ve UNICEF Türkiye Milli Komitesi tarafından finanse edilip Türkiye Belediyeler Birliği ile İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı ve Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi’nin ulusal koordinasyonunda

⁸ Buna bir örnek olarak İzmir’in Seferihisar ilçe belediyesi gösterilebilir. Seferihisar Çocuk Belediyesi tanımlamasını benimsemiş ve çalışmalarını buna göre planlamaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://seferihisar.bel.tr/cocuk-belediyesi/>

“Home Zone”

Home Zone girişimi 1998’de çocuk gelişiminde oyunun önemi ve her çocuğun daha iyi oyun olanakları ve hizmetleri için yeterli erişime sahip olma gereksinimi bilincinin artırılması amacı ile Childrens Play Council (CPC) olarak adlandırılan organizasyon tarafından İngiltere’de başlatmıştır (Bristol City Council, 2003, Akt. Tandoğan, 2014).

Şehirde fiziksel çevrenin çocuk için daha yaşanabilir kılınması için yapılan uygulamalardan bir diğeri en başta emniyetli, güvenli olmak üzere çocuğun gelişimine katkıda bulunan ve çocukların istek ve gereksinimlerini karşılayan çocuk oyun alanlarının oluşturulmasıdır. Bu amaçla U.S. Consumer Product Safety Commission (CPSC), National Program for Playground Safety (NPPS) gibi kurumlarca çeşitli çocuk oyun alanlarının tasarımıda göz önünde bulundurulması gereken planlama ve tasarım ilkeleri belirlenmiştir. Bu ilkelere en başta gelenler güvenlik ve yaşa uygun tasarımıdır. Diğer taraftan daha güvenli oyun alanlarının oluşturulması ve oyun parklarında ölümlle sonuçlanabilecek kazaları engellemek amacıyla her bir oyun ekipmanı için gerçekteştirilmesi gereken standartlar oluşturulmuştur. Çakıroğlu ve Arsla (2010), EN 1176 üretim ve kurulum aşamasında oyun alanlarının ekipman ve zemin döşemelerinin güvenlik yönüyle asgari yeterliliğini sağlamak amacıyla Avrupa ve diğer gelişmiş ölkelerde ve Türkiye’de de uygulandığını belirtmişlerdir (Akt. Tandoğan, 2014).

Çocuk Hakları Bağlamında Oyun Hakkı

Çocukların, yaşadıkları kentler hakkında verilen kararlara etkin katılımının sağlanmıyor olması, beraberinde pek çok hakkın ihlalini de beraberinde getirmektedir. Bu haklardan biri de çocukların en görünmez haklardan biri olan oyun hakkıdır. Bu görünmezlik, oyun hakkına yönelik yetişkinlerin ve devletin sayđı duymaması ya da bunun bir hak olarak tanımlanmıyor olmasıyla ilişkilidir.

Oyun hakkı, temel haklar kapsamında bakıldığında öncelik sıralamasında geriye atılsa da çocuğun sağlığı, gelişimi, eğitimi ve katılım hakkını kullanabilmesi için oldukça önemli bir haktır. Bu bağlamda oyun hakkının en kapsamlı tanımı BM ÇHS’nin 31. Maddesinde yapılmıştır;

Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.

Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını sayđı duyarak tanırlar ve özendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.

Bu nedenle devletler, bu yükümlölükleri çerçevesinde diğer tüm maddelerde olduğu gibi, madde 31’in gerçekteştirilmesinde de gerekli olan koşulların sağlanması için sorumluluk alması ve hayata geçirmesi gerekmektedir. ÇHS’nin devletlere getirdiği yükümlölükler, kamu otoriteleri tarafından öne sürülebilecek kaynakların yetersizliği gibi gerekçelerin dahi, hak ihlalinin gerekçesi olarak kabul edilmeyeceğini vurgulamaktadır. Bu nedenle kamu harcamalarının çocuk haklarının hayata geçirilmesine imkân verecek şekilde planlanması, devletlerin yükümlölükleri arasında sayılmaktadır.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuğu bir birey olarak görüp, yurttaş olarak tanımlamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası madde 90 uyarınca uluslararası sözleşmeler iç hukuk kuralları olarak işletilmektedir. Bu bağlamda, BM’nin Çocuk Hakları Sözleşmesi’ndeki tüm maddelerin, ulusal ölçekte çocuk haklarına bakarken ana referans noktası olarak hatırlanması ve uygulanması gerekmektedir.

Oyun hakkını çocuğun bireysel gelişimi için önemli bir yerde tanımlarken bunun bütüncül bir bakış açısı ile ele alınması gerekliliği de göz ardı edilmemelidir. Çocuk, tüm haklarına koşulsuz, şartsız erişmelidir. Türkiye’nin ÇHS’de çekince koyduğu anadil, azınlık ve etnik köken (madde 17, 29 ve 30) maddelerinin oyun hakkı bağlamında da ele alınması oldukça önemlidir.

Madde 17: Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlaki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar.

Bu amaçla Taraf Devletler:

- Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29 uncu maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler;
- Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bu tür bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik ederler;
- Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler;
- Kitle iletişim araçlarını azınlık grubu veya bir yerli halklara mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik ederler;
- 13 ve 18 inci maddelerde yer alan kurallar göz önünde tutularak çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik ederler.

Madde 29: Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara uygun olmasını kabul ederler;

- Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;
- İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Şartında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;
- Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;
- Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;
- Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi,

Bu maddenin veya 28 inci maddenin hiçbir hükmü gerçek ve tüzel kişilerin öğretim kurumları kurmak ve yönetmek özgürlüğüne, bu maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen ilkelere saygı gösterilmesi ve bu kurumlarda yapılan eğitimin devlet tarafından konulmuş olan asgari kurallara uygun olması koşuluyla, aykırı sayılacak biçimde yorumlanmayacaktır.

Madde 30: Soya, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların var olduğu Devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz.

Türkiye'de devletin, pozitif yükümlülükleri doğrultusunda çocuğun oyun hakkına erişimi için bir takım faaliyetler planlarken, çok dilli, çok kültürlü ve farklı etnik kökenlerden oluşan nüfusunu göz önünde bulundurması ve bu çerçevede hareket etmesi gerekmektedir. Fakat Türkiye sözleşmedeki çekincelerinden⁹ kaynaklı bu pozitif yükümlülüklerini üstlenmemektedir. İzleme çalışmasını yürüttüğümüz Diyarbakır Suriçi bölgesi, Kürt nüfusunun yoğunlukla yaşadığı Kürtçe'nin Kurmancî ve Zazakî (Kurmancî) lehçelerinin konuşulduğu bir bölgedir. Çocuğun gelişim çağında en fazla zaman harcadığı aktivite olan oyuna erişimi, kendi anadilinde sağlayamamış olması yetişkinlik döneminde anadili, kültürü ve etnik kökeni ile kurduğu bağın zayıflamasına sebep olabilmektedir. Bu da uzun vadede bir dilin, kültürün ve tarihin unutulması gibi bir tehlikeyi de içinde barındırmaktadır.

Oyun hakkı, çocuğun gelişimi ve devletin yükümlülükleri bakımından ele alındığında geniş bir yelpazeye sahiptir. Fakat öncelikli olarak kent planlamaları ile doğrudan ilişkisi bulunmaktadır. Kentlerde oyun hakkına dair nitelikli ve kapsayıcı bir çerçevenin oluşturulabilmesi ise, çocukların kent planlamalarına dair alınacak kararlarda birer yurttaş olarak yer almasını gerektirmektedir. Ancak kent planlamalarında, yalnızca kamu otoriteleri değil, pek çok aktör bulunmaktadır. Bu aktörler arasında meslek odaları, sendikalar, sivil toplum örgütleri de yer almaktadır. Sorumluluklar bağlamında ele alındığında kamu otoriteleri kadar, diğer yetişkinlerin de ödev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Çünkü oyun oynamak, kamu otoritelerinin yanı sıra yetişkinler tarafından da bir hak olarak algılanmamaktadır. Ancak, oyunun çocukların gelişimi açısından önemi görmezden gelinemeyecek bir gerçekliktir. Bunlarla birlikte, çocukların en çok yaralandığı alanlar da yine oyun alanları olmaktadır. Bu nedenle, oyun hakkının güvence altına alınması, aynı zamanda çocukların yaşam hakkının korunması anlamına da gelecektir.

Çocuğun gelişim çağında en fazla zaman harcadığı aktivite olan oyuna erişimi, kendi anadilinde sağlayamamış olması yetişkinlik döneminde anadili, kültürü ve etnik kökeni ile kurduğu bağın zayıflamasına sebep olabilmektedir. Bu da uzun vadede bir dilin, kültürün ve tarihin unutulması gibi bir tehlikeyi de içinde barındırmaktadır.

⁹ Türkiye Çocuk Hakları Sözleşmesinin anadil hakkını içeren 17, 20 ve 29. Maddelerine çekince koymuştur

2.2. Diyarbakır Sur İlçe Belediyesi'nin Stratejik Planlarında Oyun Hakkı

Her çocuğun, fiziksel, ruhsal ve sosyal gelişimini destekleyecek, kendi yeteneklerini keşfedebilecekleri ve becerilerini geliştirebilecekleri alanlara sahip olması gerekmektedir. Bu koşulları sağlamak ile ilgili merkezi yönetimlerin olduğu kadar yerel yönetimlerin de büyük sorumlulukları bulunmaktadır.

Çocuğun kendisini ilgilendiren konularda görüşlerini ifade etme hakkı vardır (ÇHS Madde 15). Bu hakkın kullanılabilmesi yetişkinlerin, çocuğun hakları konusunda farkındalıklarının gelişmesini sağlayacak alanları açmasıyla mümkün olabilmektedir. Sözleşmeye göre her çocuk, içinde bulunduğu durumun geliştirilmesi, toplumun aktif ve sorumlu bir üyesi durumuna gelebilmesi için ayrılan kaynaklardan yararlanma hakkı da bulunmaktadır (UNICEF, 1998: 6-7). Bununla beraber Madde 6'da her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğu vurgulanmaktadır. Çocuğun fiziksel ve ruhsal bütünlüğüne dokunulamayacağı da maddeler arasında yer almaktadır.

Çocukların kendilerini var edebildikleri alanların çocuk haklarını gözeterek güvenli, yönlendirici, eğitici, erişilebilir, sağlıklı vb. olması konusunda, yeterli altyapı ve hizmetlerin yapılandırılması, yasalara göre yerel yönetimlerin sorumlulukları arasındadır. Yerel yönetimler, çocukların özgürce, barış içinde yaşayabilmeleri ve haklarına erişebilmeleri konusunda en büyük rolü üstlenmek durumundadır. Yerel düzeydeki çaba ve etkinliklere yönelik sürecin, ulusal planlamayla bağlantılı olması da gerekli ve önemli olmaktadır. Ayrıca çocuk dostu politikalar, çocuklara fiziki alanla birlikte, sosyal ve yönetsel alanları eşgüdümlü olarak açmalıdır. Yerel ve mahalle düzeyinde çocukların kendilerini ilgilendiren her konuda, yönetime katılımı esas alınmalıdır (Çakırer-Özservet, 2015).

ÇOCUKLARIN KENDİLERİNİ VAR EDEBİLDİKLERİ ALANLARIN ÇOCUK HAKLARINI GÖZETEREK GÜVENLİ, YÖNLENDİRİCİ, EĞİTİCİ, ERİŞİLEBİLİR, SAĞLIKLI VB. OLMASI KONUSUNDA, YETERLİ ALTYAPI VE HİZMETLERİN YAPILANDIRILMASI, YASALARA GÖRE YEREL YÖNETİMLERİN SORUMLULUKLARI ARASINDADIR.

Yerel yönetimlerin; toplumun dinamiğini, yapısını, ihtiyaçlarını, önceliklerini ve toplumsal kodları tanıması, yaşanan sorunun çözümü ile ilgili en kısa zamanda etkili ve sürdürülebilir çözümler üretmesi beklenmektedir. Dolayısıyla yerel yönetimlerin etkin bir yönetim sistemine sahip olmaları gerekmektedir. Ulusal/evrensel çocuk hakları belgesi ve eylem planlarının ulusal düzlemde çocuklara yönelik oluşturulan politika belgelerinin yerelde uygulanması beklenmektedir.

Raporun bu bölümünde, araştırmanın örneklemini olan Suriçi bölgesinin bağlı olduğu Sur Belediyesi'nin, stratejik plan ve faaliyet raporlarında çocuk haklarına ilişkin Türkiye'nin taraf olduğu evrensel sözleşmelerde yer alan yükümlülüklerle ne kadar uygun hareket ettiği incelenmiştir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) tarafından, 2013-2017 arasında gerçekleşmesi gereken hedeflerin, "Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi" ve eylem planında yer alan kararları hatırdta tutmak önemlidir. Belgede yer alan eylem planında; **Amaç 1**'de yer alan "Çocuğa Saygıyı Ve Çocuk Hakları Kültürünü Geliştirmek" başlığı altında Hedef 2 'Çocuğa Saygı' kültürü temelinde eğitim programları geliştirilmesi ve uygulanması' konularında yerel yönetimlere küçük bir rol verilmiştir.

Amaç 2. Çocuk Haklarına İlişkin Karar Süreçlerine Bütün Çocukların Katılımını Sağlamak içerisinde 2. hedef olan "Türkiye Çocuk Meclisini kurmak" hedefinde yine yerel yönetimler zikredilmektedir.

Amaç 3. Çocuğun Doğduğu, Büyüdüğü ve Yetiştığı Ortamı Korumak ve Fiziksel Çevreyi İyileştirmekte 3. hedef olan çocukların yaşadığı fiziksel çevrenin iyileştirilmesinde yerel yönetimlere rol verilmektedir.¹⁰

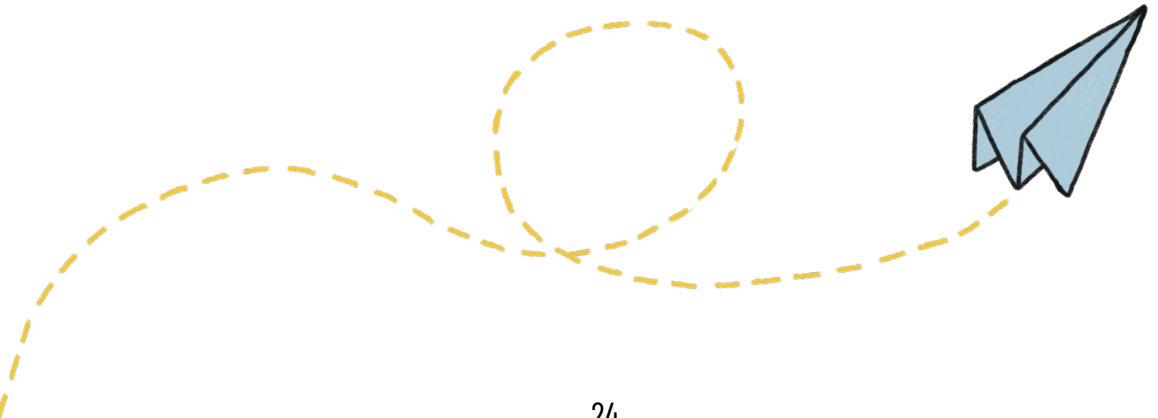
¹⁰ <https://www.ailevecalisma.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/yayinlar/ulusal-cocuk-haklari-strateji-belgesi-ve-eylem-planı.pdf>

Suriçinde Çocuk Olmak

Çalışmanın sınırlılığı kapsamında 2010-2020 yılları arasında hazırlanan stratejik planlar ve faaliyet raporları, taraf olunan sözleşmeler esas alınarak incelenmesi planlanmıştır. Ancak 2010-2020 yıllarına ait stratejik planlara Sur Belediyesinin web sitesinden ve Cumhurbaşkanlığı'na bağlı Strateji ve Bütçe Başkanlığı web sitesinden adresinden ulaşılamamıştır. CİMER ve Sur Belediyesi'ne başvuruda bulunulmuş ve yazılı talepte bulunulduğu halde 2007-2011 ve 2020-2024 olmak üzere 2 adet stratejik plana ve 2011 ve 2019 yılları arasında 6 adet faaliyet planlarına ulaşılmıştır. Mevcut stratejik plan ve faaliyet raporları, çocuklara yönelik gerçekleştirilen hizmetler içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Bu çalışmada araştırmanın amacına uygun olarak içerik analizi yöntemine dayalı belge tarama türü kullanılmıştır.

Stratejik plan ve faaliyet raporları aşağıda belirtilen yönlendirici sorularla analiz edilmiştir:

1. Çocukların gelişimini destekleyecek kursların açılması öngörülmekte midir?
2. Oyun hakkı ile ilgili farkındalık çalışmaları öngörülmekte midir?
3. Çocuğun gelişim hakkı ile ilgili faaliyetler öngörülmekte midir?
4. İlgili alanlar ve aktivitelerin oluşturulmasında STK'larla işbirliği öngörülmekte midir?
5. Çocuğa yönelik amaç, hedef ve faaliyetler belirlenmekte midir?
6. İlgili alanlar ve aktivitelerin oluşturulmasında çocuk ve aile katılımı öngörülmekte midir?
7. İlgili alanlar ve aktivitelerin oluşturulması, uygulanması, düzenli bakımı ve geliştirilmesi için yeterli bütçe ayrılması öngörülmekte midir?
8. İlgili alan ve aktivitelerin tüm çocukların engellilik, sosyo-ekonomik durum, dil, din, cinsel kimlik, kültürel kimlik temelli ayrımcılığa uğramadan, toplumsal cinsiyet normlarına saygılı bir şekilde erişimine açık olmasını güvence altına almakta midir?
9. Kırsal ve kentsel planlamalarda ilgili alanların rezerv edilmesi zorunluluğu öngörülmekte midir?
10. İlgili alan ve aktiviteler için güvenlik ve erişilebilirlik standartlarını ve/veya bu standartların oluşturulması öngörülmekte midir?

Tablo 1: Stratejik Plan ve Faaliyet Rapor Analiz Tablosu

Göstergeler	Çocukların Beşişimini Destekleyecek Kurumlar	Farkındalık çalışmaları	Çocuğa yönelik Faaliyetler	STKlar ile işbirliği	Çocuk Otaaklı Amaç	Çocuk Katılımı	Öngörülen Bütçe	Çeşitlilik ve ayrımcılık ilkeleri	Kentsel Planlamada Çocuk	Erişilebilirlik
Stratejik Belgeler										
2007/2011 Stratejik Plan	Çocuk meclisi binası, sanat atölye binası, çocuk kütüphanesi, spor kulübü, eğitim destek evi	Yok	Çocuk festivalleri, çocuk öykü yarışmaları	Yerel bündem Z1	9 tane amaç, belirlenmiştir.	Çocuk meclisi	998,311 YTL	Yok	Var	Yok
2020/2024 Stratejik plan	Kitap kafelerin oluşturulması, Halk Eğitimi Merkezi işbirliğinde çocuk ve gençlerin gelişimine katkı sunacak kültürel ve sosyal kursların açılması,	Yok	Kültürel ve sosyal etkinliklerin düzenlenmesi	Yok	5 tane amaç, belirlenmiştir.	Yok	3.000.000 TL	Yok	Yok	Yok
2011 Faaliyet raporu	2 Çocuk kütüphanesi, Sanat evi, tiyatro evi ve eğitim destek evi, Kürtçe kreş	Yok	Halk oyunları, tiyatro, müzik, resim	Dicle Fırat Kütür merkezi	Tehlike arz eden yapıların yıkılarak park ve yeşil alana dönüştürülmesi, Oyuncak evi projesi	Yok	854,074,94 TL	Yok	Yok	Yok
2012 Faaliyet raporu	2 Çocuk kütüphanesi, Sanat evi, tiyatro evi ve eğitim destek evi ve 2 Kürtçe kreş	Yok	Halk oyunları, tiyatro, müzik, resim	Dicle Fırat Kütür merkezi, ÇAÇA ve DSM	Çocuk destek merkezi projesi	Yok	Belirtilmemiş	Yok	Yok	Yok
2013 Faaliyet raporu	2 Çocuk kütüphanesi, Sanat evi, tiyatro evi ve eğitim destek evi ve 2 Kürtçe kreş	Yok	Halk oyunları, tiyatro, müzik, resim	Dicle Fırat Kütür merkezi	Tehlike arz eden yapıların yıkılarak park ve yeşil alana dönüştürülmesi,	Yok	940,000 TL	Yok	Yok	Yok
2016 Faaliyet raporu	Çocuk kütüphanesi ve sanat evi	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok		Yok	Yok	Yok
2018 Faaliyet raporu	1 Çocuk kütüphanesi	Yok	Tiyatro, kültürel ve sportif faaliyetler	Yok	Yok	Yok	Belirtilmemiş	Yok	Yok	Yok
2019 Faaliyet raporu	1 Çocuk kütüphanesi	Yok	Tiyatro, sinema	Yok	Yok	Yok	Belirtilmemiş	Yok	Yok	Yok

Suriçi'nde Çocuk Olmak

Tablo 1'de de görüldüğü gibi incelenen dokümanlarda:

- Stratejik planlarda çocuklarla ilgili faaliyetler Kültür ve Sanat başlıklarında ele alınmakta ancak çocuk hakları konusunda herhangi bir birimin varlığından bahsedilmediği;
- Çocuğun oyun hakkına dair herhangi bir farkındalık geliştirici çalışma yapılmadığı gibi bir hedef olarak da belirlenmediği;
- Çocukların gelişimlerini destekleyecek kurumlar, çocuk kütüphanesi, kreş ve belli yıllarda sanatsal kurslar ile sınırlı tutulduğu;
- 2016 yılından sonra hiçbir STK ile işbirliğine girilmediği ve çocuklarla ilgili destekleyici çalışmaların müftülük, halk eğitim merkezleri ve milli eğitim gibi kamu kurumları ile yürütüldüğü;
- Çocuklara dair düzenlenen faaliyetlerin çocuk hakları ve toplumsal cinsiyet normlarına uygun olarak hazırlanıp hazırlanılmadığına dair açık bir beyanın olmadığı;
- Çocukların güvenliği ve mevcut alanların erişilebilirliği ile ilgili standartlar oluşturulmadığı ve hedef olarak belirlenmediği tespit edilmiştir.

Sur Belediyesinin, stratejik planlarının çocuk hakları perspektifinden hazırlanmadığı görülmektedir. Araştırmanın yapıldığı bölge olan Suriçi'nde 2015 ve 2016 yıllarında yaşanan yoğun silahlı çatışmalar pek çok açıdan ciddi tahribatlara yol açmıştır. Ekonomik, sosyal, kültürel, psikolojik ve yaşamsal açıdan ciddi kayıplara sebep olan çatışmalarda çocukların mevcut oyun alanları da tahrip edilmiştir. Böyle bir durumda Sur Belediyesinin acil olarak güvenli çocuk alanları inşa etmek ve mevcut alanları iyileştirerek çocuğu en temel hakkı olan oyun hakkıyla buluşturmak gibi bir yükümlülüğü bulunmaktadır. **Ancak tabloda da açıkça anlaşıldığı üzere 2016 ve sonraki yılların faaliyet raporları, 2016'dan önceki raporlar ile mukayese edildiğinde çocukların oyun hakkı bağlamında ilerlemenin aksine gerileme yaşandığını belirtmek mümkündür.**

2.3. 2010-2020 Yılları Arasında Suriçi'nde Kentsel Dönüşüm Süreci ve Oyun Hakkı İle İlişkisi

Tarihsel ve toplumsal özellikleriyle Diyarbakır'ın kent kimliği açısından en önemli sembolü surlardır. Suriçi ilçesi de ismini buradan almaktadır. Bir yaşam alanı olarak Suriçi, göç hareketlerinin yoğun olarak yaşandığı bir yerdir. Suriçi'nde gerçekleşen göçler, toplumsal, kültürel, ekonomik ve sosyal yapıyı da değiştirip dönüştürmektedir. Suriçi'nde yapısal dönüşümlerin yaşanmasına neden olan iki toplumsal kırılma yaşanmıştır. Bunlardan biri, 90'lı yıllarda Kürtlerin yaşadığı kırsal bölgelerde yaşanan silahlı çatışmalar sonucunda gerçekleşen zorunlu göçlerdir

Suriçi'nde gerçekleşen göçler, toplumsal, kültürel, ekonomik ve sosyal yapıyı da değiştirip dönüştürmektedir.

Bir diğeri ise, 2015-2016 yıllarında yaşanan silahlı çatışmalar ve sonrasında yaşanan kırılmalardır. 90'lı yıllarda kırsal nüfus açısından ani ve zorunlu olarak gerçekleşen göçler, geleneksel üretim biçiminden farklı bir üretim aracına ve maddi koşullara sahip olmayan ailelerin, şehir yaşamında yoksullaşmasına neden olurken şehirle uyum sorununu da derinleştirmiştir. Bir yaşam alanı olarak Suriçi, zaman içerisinde aldığı göçler nedeniyle çarpık kentleşmenin, yoksulluğun ve aynı zamanda politik kimliğiyle öne çıkan bir bölgeye dönüşmüştür.

Suriçi bölgesi, 2015-2016 yıllarında uzun süre yaşanan silahlı çatışmalar ve sokağa çıkma yasakları nedeniyle zorunlu göç ve yoğun hak ihlalleriyle gündeme gelmiştir. Yaşanan silahlı çatışmalar sadece insanları evsiz bırakmakla kalmamış, Suriçindeki konutlar, tescilli mekânlar ve sosyal-kültürel doku da zarar görmüştür. **TMMOB'un Yıkılan Kentler Raporu'na¹¹ göre, 40 adet tescilli yapı, 247 adet tescille değer yapı toplamda ise 4985 adet yapının yıkıldığı tespit edilmiştir. Aynı raporda, zarar gören ve/veya yıkılan yapılar içerisinde 3 okulun da bulunduğu belirtilmektedir.** Çatışmalar öncesinde gündemde olan kentsel dönüşüm projeleri ve yaşanan çatışmalar esnasında ve sonrasında devam eden yıkımlar, Suriç'inin politik kimliğine, toplumsal, kültürel ve sosyal yapısında köklü değişiklikler gerçekleştirilmek istendiğinin de bir göstergesidir.

Birçok nitelikli mimari yapı ve tarihi mekânsal dokuya sahip Suriçinde, 2009 tarihinde TOKİ ve Diyarbakır Valiliğinin başlattığı Kentsel Dönüşüm projesine 2012 yılında Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin de dâhil olması ile birlikte tarihi yıkım planlanmıştır. Gerçekleştirilen protokolle birlikte pilot bölge seçilen Ali Paşa, Lale Bey, Cevat Paşa ve Fatih Paşa mahallelerine dönük boşaltma ve yıkım uygulamaları ile ilk yıkım süreci başlatılmıştır. Ancak mahallelinin bu yıkıma karşı direnç göstermesi nedeniyle kısmi yıkımdan sonra Büyükşehir Belediyesi protokolden imzasını geri çekmek zorunda kalmış ve yıkım süreci durdurulmuştur.

Kentsel Dönüşüm Projesi kapsamında planlanan yıkım bölgeleri gerek mahalleli gerekse de kent dinamikleri tarafından değerlendirilmiş ve planlanan yıkımın sadece mekânsal bağlamda ele alınamayacak kadar çok boyutlu olduğu yönünde değerlendirmeler yapılmıştır. Yapılan değerlendirmelerde, yıkımla birlikte bölgenin çevresel, tarihi, sosyal ve kültürel dokusunun da bozulacağına dair öngörülerde bulunulmuştur. Bir diğer deyişle, demografiyi değiştirme amaçlı bir dönüşüm planlandığına dair tespitler yapılmıştır. 2015-2016 yıllarında gerçekleşen çatışmaların hemen sonrasında, 2012 yılında yarım kalan Ali Paşa ve Lale Bey mahallelerindeki kentsel dönüşüm projesi kapsamındaki yıkımlar yeniden başlatılmış ve bir süre sonra iki mahallenin neredeyse tamamı yıkılmıştır. Gerek kentsel dönüşüme tabi mahalleler gerekse de yaşanan silahlı çatışmaların etkileriyle yakın çevre boşaltılıp yıkılmıştır. Yıkılan yapıların yerine ticari amaçlı yeni yapılar yapılmıştır.

Kentsel dönüşüm kararının uygulanabilmesine dair mahallelerin boşaltılması için farklı yol ve yöntemler izlenmiştir. **Belediye ve güvenlik güçlerinin mahalleyi boşaltma tehditlerinin yanı sıra belediye tarafından bilinçli olarak toplatılmayan çöpler, temizlenmeyen sokaklar ve tıkatılan kanalizasyonlar insanların yerlerini terk etmeleri için kullanılan yöntemlerden biri olmuştur.** Bu ve benzeri nedenlerle insanların zorunlu olarak yerlerini değiştirmesi ve değiştiremeyenlerin ise yıkıntılar arasında yaşamına devam etmesi pek çok sorunu da beraberinde getirmiştir. Bu süreçten en fazla etkilenen kesim ise çocuklar ve kadınlar olmuştur. Suriçinde imar planlarında tanımlanmış alanlar dışında, çocukların bir diğer oyun alanı da sokaklardır. Belirtilen süreçte sokakların oyun amaçlı kullanamaması bir yana çocuklar sokağa çıkamaz duruma gelmiştir. Aynı zamanda belediyenin suları, elektrik kurumunun elektriği kesmesi, sosyal yaşamın devam edebilmesinin koşullarını ortadan kaldırmıştır. Tüm bu süreçler, çocukların psikolojik sorunlar yaşamasını da beraberinde getirmiştir. Bu süreçte dair yazılan araştırma raporlarında, çatışma süreci ve sonrasında yaşanan göçün çocukların eğitim sürecine ve çevre ile uyum sürecine olumsuz etkileri olduğu belirtilmiştir.¹²

¹¹ <http://www.tmmob.org.tr/yayin/tmmob-yikilan-kentler-raporu>

¹² <https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2020-10/surda-goc-sonrasi-ebeveyn-cocuk-iliskisi.pdf>
<uzerindeki-etkisine-iliskin-gozlem-ve-tespit-raporu/>

Suriçi'nde Çocuk Olmak

2015-2016 yıllarında yaşanan çatışmaların ardından büyük tedirginlik yaşayan Suriçi'ndeki çocuklar, oyun alanı olarak kullandıkları sokakları kullanamamışlardır. Yaşanan yıkımların ardından, Suriçi'nde gerçekleştirilen uygulamalarda da çocuklar es geçilmiştir. Birçok defa revize edilen Koruma Amaçlı İmar Planı(KAİP)'nda, çocukların lehine bir tasarrufta bulunulmamıştır. Aksine 2016 çatışmaları sonrasında, **KAİP'de yapılan revizelerle, çocuklar için oyun alanı olarak değerlendirilebilecek 1 adet sosyal tesis alanı, çocukların eğitim ve oyun alanı olan 2 adet ilköğretim tesis alanı polis karakoluna çevrildiği görülmektedir.**¹³ 22.10.2012 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararıyla Suriçi'nin tamamının 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alan olarak ilan edilmesi ve 21.03.2016 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararıyla Suriçi'nin tamamının Acele Kamulaştırma kapsamına alınması ile birlikte, bölge sakinlerinin her an bölgeyi terk etmek zorunda bırakılacağı gibi riskler devam etmektedir.

2.3.1. Sur İmar Planlarının Oyun Hakkı Bağlamında Değerlendirilmesi

Suriçi'nde bulunan 15 mahallenin 2019 verilerine göre toplam nüfusu 38156'dır.¹⁴ Suriçi'nin toplam alanı ise yaklaşık 150 hektar yani 1500 dönümdür. 3194 sayılı imar kanunu ve ilgili yönetmeliklerine göre yeni imar planı yapılacak bölgelerde, kişi başına asgari 10 m² aktif yeşil alan gerekmektedir. **Aktif yeşil alan; imar planında park, çocuk bahçesi, oyun alanları, dinlenme, gezinti, piknik, eğlence, rekreasyon ve rekreatif oyun alanları olarak ayrılan alanlar olarak tanımlanmaktadır.**

Türkiye'de çocuk oyun alanları İmar planlarında aktif yeşil alan olarak belirlenen alan içerisinde yer almaktadır. İmar planlarında direkt "çocuk oyun alanı yapılacaktır" şeklinde bir ibare bulunmaması nedeniyle her aktif yeşil alan içerisinde çocuk oyun alanı yapılmamaktadır. 3194 sayılı İmar kanununda ve ilgili Plan yapımına ait esaslara dair yönetmelikte de çocuğu önceleyen bir plan yaklaşımının olmadığı görülmektedir.

Suriçi, yeni yapılaşmaya açılan bir bölge olsaydı, 3194 sayılı İmar kanunu ve ilgili yönetmeliklere göre bu bölge nüfusu için toplamda asgari 381 dönüm aktif yeşil alana sahip olması gerekecekti. Ancak 1988 yılında Suriçi Kentsel Sit Alanı olarak ilan edildiğinden dolayı bu alandaki çocuk oyun alanı veya aktif yeşil alan miktarı düşük seviyelerde seyretmektedir. Kentsel Sit alanları için mevcut yapılaşmaya göre Koruma Amaçlı İmar Planları yapılmaktadır.

Suriçi, mevcut Koruma Amaçlı İmar Planı'nda, 19 adet parsel ve sur önleri toplamında 117.792 m²'lik alan aktif yeşil alan olarak ayrılmıştır. Sadece bir parselin direkt Çocuk Bahçesine (Hasırlı Mahallesi) ayrıldığı görülmüştür. Buna göre mevcut KAİP'e göre kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı yaklaşık 3.1 m²'dir. Bu hesaplamalara Sur önlerindeki yeşil alanlar da dâhildir. Oysaki bu alanlar birçok yapı için yürüme mesafesinde bulunmamaktadır. Yani mesafe açısından ulaşımı güçtür. Ancak Suriçi bölgesi bütünü değerlendirildiği için hesaplamalara dâhil edilmiştir. Mekânsal planlar yapım yönetmeliğine göre aktif yeşil alan için yürüme mesafesi maksimum 500 metredir. Yani mesafe açısından ulaşımı güçtür. Ancak Suriçi bölgesi bütünü değerlendirildiği için sur önlerindeki yeşil alanlar da hesaplamalara dâhil edilmiştir.

2015-2016 yıllarında yaşanan çatışmaların ardından büyük tedirginlik yaşayan Suriçi'ndeki çocuklar, oyun alanı olarak kullandıkları sokakları kullanamamışlardır.

¹³ Bkz: Harita 1- Koruma Amaçlı İmar Planı

¹⁴ [HTTPS://WWW.DIYARBAKIR.BEL.TR/DIYARBAKIR/GENEL-BİLGİLER/MAHALLE-NUFUS.HTML](https://www.diyarbakir.bel.tr/diyarbakir/genel-bilgiler/mahalle-nufus.html)

KAİP'teki aktif yeşil alan olarak belirlenen parsellerin saha incelemesi sonucunda bazı yeşil alan olan parseller sadece asgari yeşil alan kriterlerini taşımaktadır. Bazı parseller boş alan ve bazı parsellerde özel kullanımlı yapılar yapılmış olup farklı amaçla kullanılmakta yani yeşil alan veya çocuk oyun alanı olarak kullanılmamaktadır.

Aşağıdaki Tablo 2'de de görüleceği üzere sadece KAİP'te aktif yeşil alan olarak ayrılan 19 parsel ve Sur önlerindeki aktif yeşil alanda sadece üç adet çocuk oyun grubu bulunmaktadır. Bunların ikisi kullanılmakta ancak biri tahrip olmuş ve kullanılacak düzeyde olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca KAİP'te olmayan ancak mahallelinin kendi kurduğu iki adet ve belediye tarafından yapılan bir adet çocuk oyun grubu olduğu tespit edilmiştir. Toplamda üç çocuk oyun grubundan ikisi tahrip olmuş ve kullanılmayacak durumdadır. Bunlardan sadece bir tanesinde kullanılabilir çocuk oyun grubu olduğu görülmüştür.

**YAŞANAN YIKIMLARIN
ARDINDAN,
SURIÇİ'NDE
GERÇEKLEŞTİRİLEN
UYGULAMALARDA DA
ÇOCUKLAR
ES GEÇİLMİŞTİR.**

Bu saha incelemeleri sonucunda, Suriçi bölgesinde kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı, mevcut KAİP'e göre belirlenen 3.1 m²'den çok daha düşük olduğu görülmüştür. Sur önlerinde bulunan aktif yeşil alan ve bu alanlarda bulunan iki adet çocuk oyun alanına ulaşım, suru çevreleyen ring yolundan (geniş cadde) dolayı hem bu alanlara ulaşımı olumsuz etkilediği hem de can güvenliğini riske ettiği görülmüştür.

Sonuç olarak, aktif yeşil alanın bu kadar yetersiz olduğu bir bölgede çocuklara yönelik yeterli oranda eğlence veya oyun alanı ayrılması da söz konusu değildir. Suriçi genel değerlendirmesi sonucu KAİP'te yer alan aktif yeşil alan parsellerinin değerlendirilmemesi ve çocuk oyun gruplarının kurulmamasının politik bir tercih olmasıyla birlikte, Suriçi'nin demografik dönüşüm projesinin bir sonucu olduğu düşünülmektedir.

Suriçi'nde Çocuk Olmak

Tablo 2: Suriçi Aktif Yeşil Alan ve Çocuk Oyun Grubu İnceleme Tablosu

Parsel Sayısı	Konum	Mahalle	Alan(M2)	Aktif Yeşil Alan Olarak Kullanılmakta Mı?	Çocuk Oyun Grubu Var Mı?
1	Anzele Parkı	Melik Ahmet	6925	Evet	Yok
2	İskender Paşa Cami Yanı	İskender Paşa	873	Evet	Var(Kullanılamaz)
3	Uzun Sokak	İskender Paşa	276	Hayır - Özel İşletme	Yok
4	Telgrafhane Sok.	İskender Paşa	350	Hayır - Boş Parsel	Yok
5	151 Nolu Ada	Cami Nebi	1085	Hayır - Özel Otopark	Yok
6	Ulu Cami Yanı	Cami Kebir	225	Hayır - Özel Otopark	Yok
7	639-640 Nolu Ada	Lale Bey	580	Hayır - Boş Parsel	Yok
8	Meryem Ana Kilisesi Yanı	Lale Bey	442	Hayır - Özel Yapı	Yok
9	965 Nolu Ada(Kentsel Dönüşüm Bölgesi)	Lale Bey	405	Hayır - Boş Parsel	Yok
10	290 Nolu Ada(Kentsel Dönüşüm Bölgesi)	Ali Paşa	373	Hayır - Boş Parsel	Yok
11	472 Nolu Ada(Kentsel Dönüşüm Bölgesi)	Ali Paşa	343	Hayır - Boş Parsel	Yok
12	256 Nolu Ada	Ali Paşa	123	Hayır - Boş Parsel	Yok
13	646 Nolu Ada (Çatışma Bölgesi)	Fatih Paşa	1280	Evet	Yok
14	205 Nolu Ada (Çatışma Bölgesi)	Fatih Paşa	680	Hayır - Meydan	Yok
15	244 Nolu Ada (Çatışma Bölgesi)	Hasırlı	794	Hayır - Boş Parsel	Yok
16	239 Nolu Ada (Çatışma Bölgesi)	Hasırlı	347	Hayır - Boş Parsel	Yok
17	229-505 Nolu Ada(Çatışma Bölgesi)	Hasırlı	963	Hayır - Boş Parsel	Yok
18	230 Nolu Ada (Çatışma Bölgesi)	Hasırlı	562	Hayır - Boş Parsel	Yok
19	Karadeniz 2. Sok. (Çatışma Bölgesi)	Hasırlı	1700	Hayır - Boş Parsel	Yok
20	Telgrafhane Sok.	Cami Kebir		Hayır	Var(Kullanılamaz)
21	Surp Sarkis Kilisesi Önü	Ali Paşa	122	Hayır	Var(Kullanılamaz)
22	156 Nolu Ada	Dabanoğlu		Evet	Var- 1 Adet
23	Sur Önü- 1. Bölge	Ali Paşa, Lalebey, Melikahmet, İskenderpaşa, Cami Nebi, Cevatpaşa	64.005	Evet	Var-2 Adet
24	Sur Önü - 2. Bölge (Çatışma Bölgesi)	Cemal Yılmaz, Hasırlı, Fatih Paşa, Dabanoğlu	35.462	Hayır-Boş Alan	Yok

Oyun hakkı bağlamında kent planları incelendiğinde, kreş, anaokulu, sosyal tesisler, kültürel tesisler de dolaylı olarak çocuk oyun alanları olarak değerlendirilmelidir. Yukarıdaki Aktif yeşil alan değerlendirilmesinde olduğu gibi, Suriçi yeni yapılaşmaya açılan bir bölge olsaydı mekânsal planlar yapım yönetmeliğine göre her birey için asgari olarak 0,5 m² ana okul, 0,75 m² sosyal ve kültürel tesis alanı ayrılması zorunlu olacaktı. Yani buna göre, normal şartlarda Suriçi'ndeki nüfus için; 19.000 m² anaokulu ve 28.500 m² sosyal ve kültürel tesis alanına ihtiyaç olacaktı. Ancak Suriçi'nin, kentsel sit alanı olmasından dolayı bu oranlar çok düşük seviyelerde bulunmaktadır. Suriçi'nde yapılan alan incelemesinde, çocukların sosyal ve kültürel etkinlik mekânı ve dolaylı olarak da oyun alanı olarak kullanabileceği Tablo 3'te belirtilen toplamda sadece üç mekân olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3: Ana Okul, Sosyal ve Kültürel Tesis Alan İnceleme Tablosu

Mekân Sayısı	Adres	İsim	Faaliyet
1	İskender Paşa Palu Sok. No: 5	Sur Belediyesi Çocuk Kütüphanesi ve Bilgi Evi	Faal
2	Ziya Gökalp Mah. Yeşil Sok. No:2	Sur Belediyesi Gençlik Ve Sanat Merkezi	Faal
3	Cemal Yılmaz Mah. Şair Sırrı Sok. Ada: 247 Parsel: 1	Sur Belediyesi Türk Eğitim Vakfı Çocuk Kütüphanesi	Faal

2.4. Oyun Parklarının Mevcut Durumu ve Nitelikleri

Oyun parkları, çocukların en çok vakit geçirdiği alanlardan birisi olmakla beraber, aynı zamanda çocukların en çok yaralandığı veya çeşitli ihlallerle karşı karşıya kaldığı alanlardan da biri olmaktadır. Bu nedenle oyun parklarının çocuklar için güvenli olması oldukça önem taşımaktadır. **Türkiye’de, çocukların oyun alanlarında karşılaştıkları ihlaller veya yaralanmalara ilişkin istatistikî veriler bulunmamaktadır.** Bu nedenle çocuk oyun alanlarında yaşanan yaralanma veya hak ihlallerinin boyutlarının ciddiyetinin anlaşılabilmesi için, farklı ülkelerde yayınlanan istatistikî veriler incelenmiştir.

İngiltere’deki oyun alanlarında yaşanan kazaların incelendiği raporda, her yıl 40.000 çocuk hastaneye başvurmakta ve bu yaralanmaların %80’i düşmeye bağlı olarak gerçekleştiği belirtilmektedir (URL-3, 2018, Akt, Sariaslan-Seneyen ve Erdoğan, 2019). Aynı rapora göre çocukların en fazla salıncaktan düştüğü ve yaralanmaların %20’si salıncak çarpması, el ve ayak sıkışması gibi nedenlerle ortaya çıktığı belirtilmektedir.

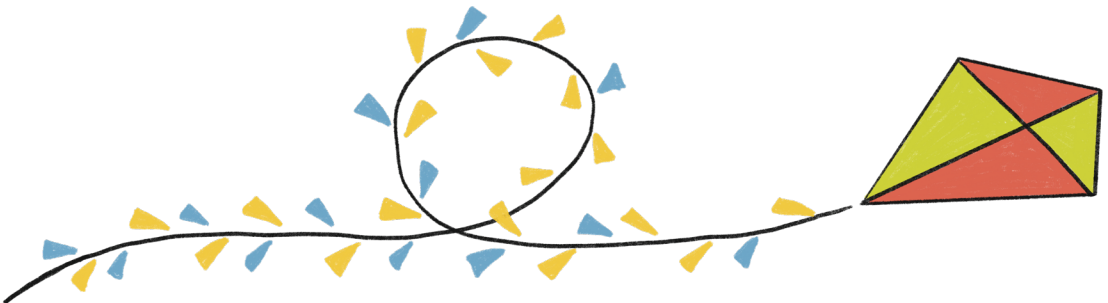
2005 yılında İsrail’de tıbbi müdahale gerektiren düşmelerin %4’ü oyun alanlarından kaynaklandığı belirtilmektedir (Sethi et. al, 2008 Akt, Sariaslan-Seneyen ve Erdoğan, 2019).

Avrupa Birliği ülkeleri genelinde her yıl ortalama 5.600 çocuk oyun alanlarında meydana gelen düşme olaylarından dolayı tıbbi hizmet almaktadır. Düşmelere bağlı yaralanmalar, oyun alanlarında gerçekleşen yaralanmaların %72’sini oluşturmaktadır (Sethi et. al, 2008, Akt, Sariaslan-Seneyen ve Erdoğan, 2019).

İsveç’te, oyun alanlarında her yıl yaklaşık 12.000 yaralanma olmaktadır ki bu çocuk yaralanmalarının % 6’sına denk gelmektedir (Sethi et. al, 2008, Akt, Sariaslan-Seneyen ve Erdoğan, 2019). 1995-1996 yılları arasında kaydedilmiş oyun alanında yaralanma olaylarının yaklaşık % 55’i kırık, çıkık ve beyin sarsıntısı ile sonuçlanmıştır.

Kore’de oyun alanlarında yaşanan kazalar sonucu beyin travması ve uzuvlarda kırık riskini ortaya koymak amacıyla 2011-2014 yılları arasında yapılan bir araştırmaya göre, hastaneye başvuran 0-7 yaş aralığındaki 6.110 çocuğun %48,5’i düşmelere bağlı olarak yaralandığı belirtilmektedir (Bae et. al, 2017, Akt, Sariaslan-Seneyen ve Erdoğan, 2019). Kaydırlara bağlı yaralanmaların oranı %40,5, salıncaklara bağlı yaralanmaların oranı %18’dir ve yaralanmaların %56,6’sı baş ve boyun yaralanmaları olarak kaydedilmiştir. Beyin sarsıntısı 0-2 yaş aralığındaki çocuklarla ve salıncaklarla ilişkilendirilirken, el ve kol kırılmaları 3-7 yaş aralığındaki çocuklar ve tırmanma elemanları ile ilişkilendirilmiştir. Ayak, bacak kırılmalarına sebep olan oyun elemanları yatay bar, gerili ip ve trampolinler olarak belirtilmektedir.

Farklı ülkelerde gerçekleşen bu deneyimler, Türkiye’de de oyun parkı alanlarına dair standartların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Türk Standartları Enstitüsü (TSE)’nin “Oyun Alanı Elemanları ve Zemin Düzenlemeleri” başlıklı standartları, oyun parkları ve çevresine ilişkin bir takım standartlardan oluşmaktadır.

Bu standartlar TSE'de şu şekilde başıklandırılmıştır;

- Genel güvenlik kuralları ve deney yöntemleri
- Salıncaklar için ilve özel güvenlik kuralları ve deney yöntemleri
- Kaydıraklar için ilve özel güvenlik kuralları ve deney yöntemleri
- Atıklarınalar için ilave özel güvenlik kuralları ve deney yöntemleri
- Sallanma elemanları için ilve özel güvenlik kuralları ve deney yöntemleri (Sariaslan Senyen ve Erdoğan, 2019).

Bu standartlar, devletin çocukların yaşam hakkını güvence altına almak ile ilgili pozitif ykmllkleri kapsamında da değerlendirilmelidir. Devletin, ocuk hakları ile ilgili koruma, sağlama ve saygı gösterme ykmllkleri bulunmaktadır. Bu bağlamda, ocuk parklarında gerçekleşecek her bir yaralanmanın veya ikinci bir kişi tarafından verilecek zararın, devletin koruma ve sağlama yükümlülüklerini yerine getirmemesi bağlamında bir ihlal olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda bu ihlallerin önlenebilir olduğu da unutulmamalıdır.

2.3.1. Suriçindeki Oyun Parklarının ocuk Hakları Bağlamında Değerlendirilmesi

ocuk parklarına ilişkin standartların, devletin koruma ve sağlama ykmllkleri çerçevesinde birer yükümlülüğü olduğunu hatırd tutarak, TSE'de yer alan standartlardan ve akademik çalışmalardan esinlenilerek aşağdaki göstergeler doğrultusunda kontrol listesi oluşturulmuştur. Suriçinde ocuk oyun gruplarının bulunduğu 6 parkın, kontrol listesinde yer alan standartlara uygunluğu incelenmiştir. Bu kontrol listesinde; oyun alanlarının mekânsal olarak kurulduğu yerlerin özelliklerinden, zeminin döşemesine, oyun alanında risk oluşturabilecek yapılardan, levha/tabela yönlendirmelerine, toplumsal cinsiyet eşitlik ilkesine, özel çocukların kullanımı için uygunluğuna kadar pek çok gösterge belirlenmiştir

Belirlenen göstergeler arasında oyun parklarının yakınlarda veya çevresinde güvenlik güçlerine ait çeşitli zırhlı araçlar veya karakol olup olmadığına yönelik sorunun, 2015-2016 yılları arasında yoğun olarak yaşanan silahlı çatışmalarda güvenlik gleri tarafından öldürüldüğü iddia edilen çocuklarla ilgili bir arka plana dayanmaktadır. 2015-2016 yılları arasında Diyarbakır ve evre illerde yaşanan silahlı çatışmalarda 123 çocuğun ölümüyle ilgili büyük oranda devletin güvenlik güçlerinin sorumlu olduğuna ilişkin pek çok insan hakları örgütünün raporu bulunmaktadır. Silahlı çatışmalarda yaşamını kaybeden çocuklarla ilgili kasıtlı olarak etkin soruşturmaların yapılmaması, bağımsız kurumların ihlallerin tespitini yapabilmeleri için gözlem yapmalarına izin verilmemesi, ayrıca insan hakları örgütlerinin raporları bu iddiaların gerçekliği ile ilgili kanaat oluşturacak güçlü kanıtlar sunmaktadır. Bu ihlallerin varlığı çocukların ve ailelerin güvenlik gleriyle kurdukları ilişkileri de olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda, oyun parkı çevresinde karakol ya da zırhlı araçların yer almasının, çocukların ve ailelerin parkların / yeşil alanların kullanılmasında olumsuz etkisinin tedirgin edebileceği düşünüldüğü için göstergeler arasında yer verilmektedir.

Çevresel güvenlik tanımlamasına, çocukların oyun parklarına erişimlerini sağlayacak yolların araba geçişleri, trafik bağlamındaki güvenliği, çukur veya inşaatlar, yıkılma tehlikesi olan yapılar, elektrik tesisatı gibi başlıkları kapsamaktadır.

Suriçinde Çocuk Olmak

Bu bağlamda, çocuk parklarının ana cadde veya arabaların yoğun olarak kullanıldığı alanlara kurulmaması, kurulacaksa dahi yaya yolu, trafik ışıklarının ve uyarıcı levhaların konulması gerekmektedir.

Fotoğraf 1: Parkların Ana Caddeye Yakınlığı

Saha incelemesinde 6 parktan üçünün ana cadde veya arabaların yoğun olarak kullanıldığı alanlara kurulduğu gözlemlenirken, bu **parkların hiçbirinin çevresinde yaya geçidi, trafik ışıklarının veya uyarıcı levhaların olmadığı tespit edilmiştir.**

Oysaki Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2019 yılı verilerine göre trafik kazalarında 574 çocuk yaşamını kaybetmiş, 51.650 çocuk ise yaralanmıştır. Diyarbakır'da ise yaş dağılımlarına göre bir bilgilendirme yapılmasa dahi 43 kişinin yaşamını kaybettiği, 4.299 kişinin ise yaralandığı bilgisi paylaşılmıştır. Bu ihlallerin önlenabilir olduğunun unutulmaması ve acilen önlem alınması gerekmektedir.

Fotoğraf 2: Riskli Alanlarda Güvenlik Şeridi/Bariyerlerin Olmaması

6 parktan dördünün yakınlarında risk oluşturabilecek çukur ve inşaat alanları bulunmakta ancak bu parklardan üçünün çevresinde herhangi bir güvenlik şeridi veya bariyer bulunmamaktadır.

Fotoğraf 3: Elektrik Tesisatının Oluşturduğu Riskler

6 parkın ikisinde bulunan elektrik tesisatının can güvenliği riski oluşturduğu tespit edilmiştir.

Fotoğraf 4: Yıkılma Tehlikesi Olan Alanlar

6 parkın tamamının yakınında yıkılma tehlikesi olan yapılar bulunmaktadır.

Parklarda Temel İhtiyaçlara Erişim başlığında, park çevresinde temiz içme suyu ve tuvalet, aydınlatma, gölgelik, yeşil alan, hijyen, ailelerin de vakit geçirebileceği alanlar gibi konuları içermektedir. Bu başlıklara dair gözlemler şu şekildedir;

Fotoğraf 5: Parklarda Temel İhtiyaçlara Erişim

Parkların hiçbirinde tuvalet ve temiz içme suyu gibi ihtiyaçların giderilebileceği hizmetler bulunmamaktadır.

Bir parkın içerisinde yalnızca fotoğrafta görülecek olan bu tuvalet bulunmakta ancak bu tuvaletin girişi de çocuklar için olmadığı gibi yetişkinler içinde erişilebilir sayılmamaktadır.

Fotoğraf 6: Yeşil Alan İçinde Bulunan Park

6 parktan 4 tanesi yeşil alan içine kurulmuştur. Bu durum, çocukların vakit geçirebileceği alanın geniş olması ve çocukların ailelerinin de dahiliyetine imkân sunmaktadır.

Hiçbir parkta yeterli nitelikte gölgelik bulunmadığı gibi iki parkta da yeterli nitelikte aydınlatma bulunmamaktadır. Bu durum, ailelerin ve çocukların parkları kullarımlarını kısıtlamaktadır. Gölgeğinin bulunmaması özellikle yaz aylarında sağılık açısından da çeşitli riskler oluşturmaktadır. Nitekim ailelerin kullanımı açısından da yalnızca iki parkın ailelerin de vakit geçirebileceğı şekilde düzenlendiğı gözlemlenmiştir.

Oyun parklarından yalnızca birinin hijyen açısından temiz olduğı gözlemlenmiştir. Bu durum, özellikle COVID-19 virüsünün yaygınlığını sürdürdüğü sırada ayrıca risk olarak değerlendirilmiştir.

Oyun Parklarının Riskler Açısından Değerlendirilmesi

Bu başlıkta parkların aşağıda belirtilen özelliklerine yönelik gözlemler yapılmıştır:

- Parkların zemininin darbe emici olması,
- Oyun gruplarının düzgün monte edilmesi,
- Yüksekten düşme riskine yönelik düzenlenmesi,
- Oyun gruplarındaki parmaklıklar veya aralıkların el, kol, bacak veya baş gibi uzuvların sıkışmayacağı şekilde düzenlenmesi,
- Oyun gruplarının yüksekliğinin düşme durumunda ciddi yaralanmalara sebebiyet vermeyecek şekilde düzenlenmesi,
- Çarpma halinde yaralanmalara neden olacak keskin çıkıntı ve kenarlıklara dair düzenlemeler,
- Oyun Parklarında çocukların herhangi bir hak ihlalinin yaşanması durumunda başvuru yapacakları mekanizmalara dair bilgilendirme veya uygulamanın varlığı,
- Oyun parkının çevresinde güvenlik güçlerine ait zırhlı araçların veya karakol olup olmadığına göre değerlendirilmesi, (Güvenlik, şikayet kutusu, ihbar hattı vb).

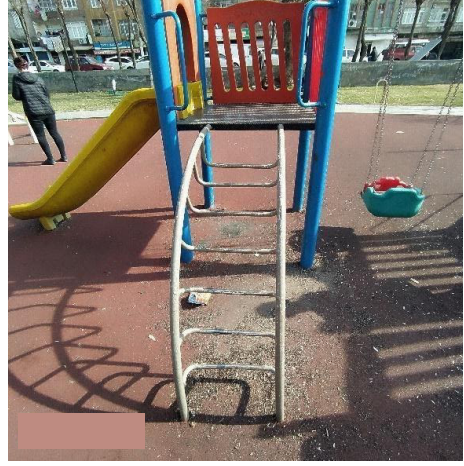
Bu standartlar dahilinde değerlendirilen Suriçindeki parkların mevcut durumları, çocuk haklarına dair ihmallerin varlığına işaret etmektedir.

Fotoğraf 7: Oyun Parklarında Tespit Edilen Risk ve Tehlikeler

Bir çocuk parkının bu standartlar bağlamında değerlendirilmesi, oluşabilecek risklerin görünür olmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte bu standartların hayata geçip geçmediğine dair devletin düzenli denetlemeler yapması gerekmektedir.

Fotoğraflarda görüldüğü üzere riskler bağlamında parkların hiçbir standardı karşılamadığı görülmektedir. Bununla birlikte hiçbir oyun parkında çocukların herhangi bir hak ihlaline karşı başvurabilecekleri bir mekanizma bulunmamaktadır (güvenlik, şikayet mekanizmaları). Saha incelemesinde, yukarıda belirtilen riskler dışında,

Suriç'i'nde bulunan 6 oyun parkının hiçbiri görme, işitme ve fiziksel engelli çocukların erişebileceği ve eğlenebileceği niteliklere sahip olmadığı tespit edilmiştir. **Engelli çocuklarla ilgili herhangi bir düzenleme yapılmaması, ayrımcılık yasağının ihlali sayılmaktadır.** Oyun alanlarının zorluk dereceleri ve hitap ettiği yaş gruplarına dair bilgilendirici levhaların bulunmadığı tespit edilmiştir. Oyun parkları, kız ve oğlan çocuklarının birlikte oyun oynayabileceği şekilde düzenlenmiştir. Hiçbir park yürüyüş ve bisiklet yolları ile desteklenmemiştir. Oyun parklarının bu bağlamda bir an önce gözden geçirilmesi ve oluşabilecek yaralanma ve ihlallerin önüne geçilmesi gerekmektedir. Nitekim parklarla ilgili mevcut durum, çocukların parkları kullanmamalarına neden olmuştur. Bu durum, Tablo 24 ve Tablo 25'teki sonuçlarda da ortaya çıkmaktadır.

3.OYUNUN SURIÇİ HALİ

“Oyun hakkı, herkesin oyun oynama hakkı vardır demektir. Bizim oyun oynarken araç-gereçlerimiz ya iptir ya toptur. Mesela top oynadığımızda kızıyorlar diyorlar ‘oynamayın’. Bizim oyun oynamamıza izin vermiyorlar.”¹⁵

2015-2016 yıllarında Suriçinde silahlı çatışmaların başlamasıyla birlikte 6 mahallede (Hasırlı, Cevat Paşa, Fatih Paşa, Dabanoğlu, Cemal Yılmaz, Savaş) ilan edilen sokağa çıkma yasakları hem insanlarda maddi/manevi hasarlara, hem ilçenin tarihi ve fiziki dokusuna hem de sosyo-kültürel değerinde ciddi zararlara neden olmuştur. Çatışmaların ortasında kalan insanlar yerlerini terk etmek zorunda kalmışlardır. Konuyla ilgili TMMOB’un 2016’da yayınlanan raporuna göre; çatışmaların bitmesinin ardından yasaklı 6 mahallede nüfusun neredeyse tamamının yerinden edildiği ve Acele Kamulaştırma kararıyla yaşam alanlarına dönük yıkımların hız kazandığı belirtilmiştir.¹⁶

Diyarbakır’ın merkez Sur ilçesinde 2015-2016 yılları arasında yaşanan silahlı çatışmalar ve uzun süre devam eden sokağa çıkma yasakları, Suriçinde yaşayan insanların, ağır kayıplar yaşamasına neden olmuştur. Bu süreçte çocuklar yetişkinlerden farklı olarak, yaşları nedeniyle yaşananları anlamlandıramadıkları için daha fazla etkilenmişlerdir. Aynı zamanda sokağa çıkma yasakları ve çatışmalar nedeniyle çocuklar, oyun alanı olanı olarak kullandıkları sokaklardan ve eğitim süreçlerinden uzun süre ayrı kalmışlardır.

Çalışmanın bu bölümünde, Suriçi sakinlerini maddi/manevi derinden etkileyen süreçlerin ardından, Suriçinde yaşamaya devam eden çocukların oyun hakkına erişim, oyun alanlarının nitelikleri ve karşılaştıkları zorluklara odaklanmaktadır. Çocukların hem evde hem de dışarıda sahip oldukları oyun alanları ve bu alanlarının niteliği; oyun alanlarının fiziki koşulları nedeniyle yaşanan kaza türleri, ebeveynlerin ve mahalle sakinlerinin çocukların oyun hakkı ile ilgili tutumlarına dair tablo ve yorumlar yer almaktadır. Yanı sıra ebeveynler ve mahalle muhtarlarından da konuyla ilgili görüş ve gözlemleri yer almaktadır.

¹⁵ 22 Şubat 2021 tarihli ogan çocukları ile yapılan odak grup çalışmasından

¹⁶ <http://www.tmmob.org.tr/yayin/tmmob-yikilan-kentler-raporu>

3.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Tablo 4: Ankete Katılanların Yaşadıkları Mahalle Tablosu

	Sayı	Yüzde
Ziya Gökalp	15	13,0
Lalebey	15	13,0
Cevat Paşa	14	12,2
Dabanoğlu	19	16,5
İskender Paşa	18	15,7
Cami Kebir	17	14,8
Ali Paşa	17	14,8
Toplam	115	100,0

Anketler, kentsel dönüşüm ve acele kamulaştırma kararı alınan ve 2015-2016 yılları arasında Suriçinde yaşanan çatışmalar ve sokağa çıkma yasakları sonrasında etkilenen veya yıkılan ama tamamen boşaltılmayan 7 mahallede gerçekleştirilmiştir.

Tablo 5: Ankete Katılan Çocukların Cinsiyet Tablosu

	Sayı	Yüzde
Kız	53	46%
Oğlan	62	54%
Toplam	115	100,0

Katılımcıların cinsiyet dağılımına bakıldığında, oğlan çocukların %54 oranında katılım sağladığı görülmektedir. Çalışmada, her ne kadar cinsiyet eşitliği esas alınmışsa da, yapılan anketlerde kız çocuklarının sayıca oğlan çocuklardan az olması nedeniyle hedeflenen eşitliğe ulaşılamamıştır.

Tablo 6: Mülakata Katılanların Cinsiyet Tablosu

	Sayı	Yüzde
Kadın	21	84,0
Erkek	4	16,0
Toplam	25	100,0

Mülakat yapılan katılımcıların cinsiyet dağılımına bakıldığında, kadın katılımının %84 olduğu görülmektedir. Bunun önemli bir nedeni, mülakatların gerçekleştirildiği saatlerde genelde kadınların evde bulunmasıdır.

Tablo 7: Mülakata Katılan Muhtarların Mahalle Tablosu

	Mahalle	Görev
Muhsin Sanay	Ziya Gökalp	Muhtar
Abdullah Çetin	Lalebey	Muhtar
Mehmet Değer	Cevat Paşa	Muhtar
Abdullah Barbak	Dabanoğlu	Muhtar
Cengiz Ekici	Cami-Kebir	Muhtar (Görevden alınmış)
Bülent Uygun	İskender Paşa	Muhtar 1. Aza

Saha çalışması yürüttüğümüz 7 mahalleden 4 muhtar, 1 mahallede seçilmiş ancak görevden alınmış muhtar ve başka bir mahallede muhtara ulaşılmadığı için 1. Azası ile mülakatlar yapılmıştır. Ali Paşa Mahallesi'nde ise muhtar ve azası ile yaşadıkları sağlık sorunları nedeniyle görüşme gerçekleştirilememiştir.

Tablo 8: Ankete Katılanların Yaşa Göre Cinsiyet dağılımı

			Cinsiyet		Toplam	
			Kız	Oğlan		
Yaşınız?	8 Yaş	Sayı	9	4	13	
		Yüzde	69,2%	30,8%	100,0%	
	9 Yaş	Sayı	5	8	13	
		Yüzde	38,5%	61,5%	100,0%	
	10 Yaş	Sayı	6	11	17	
		Yüzde	35,3%	64,7%	100,0%	
	11 Yaş	Sayı	9	11	20	
		Yüzde	45,0%	55,0%	100,0%	
	12 Yaş	Sayı	7	13	20	
		Yüzde	35,0%	65,0%	100,0%	
	13 Yaş	Sayı	3	10	13	
		Yüzde	23,1%	76,9%	100,0%	
	14 Yaş	Sayı	7	2	9	
		Yüzde	77,8%	22,2%	100,0%	
	15 Yaş	Sayı	7	3	10	
		Yüzde	70,0%	30,0%	100,0%	
	Toplam		Sayı	53	62	115
	Yüzde		46,1%	53,9%	100,0%	

Katılımcıların yaş ve cinsiyet grafiğine bakıldığında; hem kız hem oğlan çocukların 8-12 yaş aralığında bulunduğu görölmektedir. 14-15 yaş aralığında bulunan kız çocukları ile anketler evlerinin bahçe/avlusunda yapılmıştır. Genel olarak 12 yaş üstü kız ve erkekler buldukları mahallede zaman geçirmemektedirler. Bunun en temel nedenlerinden biri de oyun alanlarının kendi yaş gruplarına hitap etmemesidir. Kız çocuklarında ise durum ebeveynler ve mahalle sakinleri tarafından 12 yaşından büyük kız çocuklarının dışarıda zaman geçirmelerine hem güvenlik nedeniyle hem de toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle onay verilmemesidir. Bu durumla ilgili katılımcılar;

"Kız çocukları için dışarı çok tehlikelidir. Düşün ki ben erkek çocuğumu salmazken sokağa kız çocuğunu nasıl salacaksın sokağa? Bir taraftan düşünüyorum diyorum; iyi ki kızım yoktur." (Kadın, 51 Yaş, Ali Paşa Mah.)

"Küçük kız çocukları da ara sokaklarda evlerinin önünde oynayabiliyorlar. 10 yaşına kadar kız çocukları sokağa çıkabiliyor ama 10 yaşından büyük çocukların aileleri izin vermiyor." (Abdullah, Lalebey Muhtarı)

Tablo 9: Ankete Katılanların Eğitim Durumları

	Sayı	Yüzde
İlkokul	40	34,8
Ortaokul	59	51,3
Lise	12	10,4
Okula gitmiyor	4	3,5
Toplam	115	100,0

Katılımcıların %96,5'i eğitim kurumlarında eğitimlerine devam ettiklerini ancak %3,5'i devam etmediğini ifade etmiştir. Eğitimine devam etmeyen/edemeyen katılımcılardan biri ekonomik nedenlerden; birinin hem ekonomik nedenlerden hem de kendi isteğiyle okula devam etmek istememesiyle, diğer ikisi ise Suriye'den Türkiye'ye gelmeden önce de okula gitmedikleri için burada da okula gidemediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 10: Ankete Katılanların Hane Halkı Bilgisi

	Sayı	Yüzde
3-5 kişi	42	37%
6-8	57	50%
9-11	12	10%
12 ve üstü	4	3%
Toplam	115	100%

Katılımcıların hane halkı sayısına bakıldığında; %50'nin 6-8 aralığında, %37'sinin 3-5 aralığında, %10'nun 9-11 aralığında ve %3'ünün 12 ve üstü olduğu görölmektedir.

Tablo 11: Katılımcıların Engelli Durum Bilgisi

	Sayı	Yüzde
Evet	3	3,45
Hayır	112	96,55
Toplam	115	100,0

Katılımcıların %3'ü; görme, işitme ve konuşma engelli olduklarını belirtmişlerdir. Engelli katılımcılarımız her gün dışarıda zaman geçiremediklerini, dışarı çıkmak istediklerinde ise aileden birinin eşlik ettiğini belirtmişlerdir.

Tablo 12: Ankete Katılanların Etnik Kimlik Bilgisi

	Sayı	Yüzde
Kürt	93	83,0
Türk	10	8,9
Arap	2	1,8
Dom	1	,9
Diğer	5	4,5
Bilmiyor	1	,9
Toplam	112	100,0

Katılımcıların %83'ü Etnik kökenini Kürt, %8,9'u Türk, %1,8'i Arap olarak belirtmişlerdir. Katılımcıların %0,9'u hangi etnik kimliğe sahip olduğu sorusuna cevap vermediği, %0,9'u da etnik kimliğini Dom¹⁷ ve hangi etnik kimliğe sahip olduğunu bilmediğini belirtmiştir. Katılımcıların %4,5'i ise Kürt dilinin Zazaki (Kurmançki) lehçesini kullandıkları için etnik kimliklerini de Zaza olarak belirtmişlerdir.

3.2. Ev Mekânında Oyun Hakkı

Oyunlar da olmazsa,
çocukluğumuzdan ne kalır ki geriye?

Tolstoy

Ev, çocukların oyun oynamaya başladığı ilk oyun alanıdır. Keşfedilen ilk oyun alanı olarak ev, zaman içinde çocuk açısından yaş ve gelişimsel özelliklerine bağlı olarak dönüşüme uğrar. Her çocuğun ev içinde geliştirebileceği oyunlar ve sahip olduğu oyuncak türleri hanenin sosyokültürel ve ekonomik koşullarından bağımsız gelişmemektedir. Bununla birlikte evin mimari yapısı, fiziksel koşulları, hane halkı sayısı gibi değişkenler de oyun kültürüne ve evde geliştirilebilecek aktivitelere etki etmektedir.

¹⁷ Roman Halklarından olup bölgede kendilerini "Dom" olarak adlandıran etnik grup

Tablo 13: Evde Nasıl Zaman Geçirdikleri Bilgisi¹⁸

	Sayı	Yüzde
Oyuncaklarla oynayarak	29	26%
Televizyon izleyerek	45	40%
Kitap okuyarak	39	35%
Ders çalışarak	35	31%
İnternette zaman geçiririm	24	21%
Diğer	24	21%
Toplam	196	173%

Katılımcıların %40'ı evde televizyon izleyerek zaman geçirdiğini, %35'i kitap okuyarak, %31'i ders çalışarak, %26'sı oyuncaklarla oynayarak, %21'i ise internette zaman geçirerek ve diğer olarak belirtilen seçenekte ise kız çocukları; annelerine yardım ettiklerini ve küçük kardeşlerine baktıklarını belirtmişlerdir. Oğlan çocukları ise; sıklıkla tablette oyun oynadıklarını ve internette zaman geçirdiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 14: Evde Oyun Oynama Alanı Bilgisi

	Sayı	Yüzde
Evet	59	52,2
Hayır	39	34,5
Bazen	15	13,3
Toplam	113	100,0

Evde oyun oynama alanlarının olup olmadığı sorusuna, katılımcıların; %52,2'si evde oyun oynayabildiğini, %34,5'i oyun oynayamadığını, %13,3'ü ise bazen oyun oynayabildiğini belirtmişlerdir.

Tablo 15: Evde Oyun Oynayamama Nedenleri¹⁹

	Sayı	Yüzde
Ev oyun oynamak için uygun değil	19	41%
Annem-babam izin vermiyor	5	11%
Kardeşlerim izin vermiyor	1	2%
Hiç oyuncuğım yok	11	24%
Ben artık çocuk değilim	10	22%
Diğer	12	26%
Toplam	58	126%

¹⁸ Bu soruda çoklu yanıt yöntemi kullanıldığı için toplamları %100 geçmektedir.

¹⁹ Bu soruda çoklu yanıt yöntemi kullanıldığı için toplamları %100 geçmektedir.

**PANDEMİ SÜRECİYLE
BİRLİKTE ÇOCUKLARIN
EN FAZLA
SOSYALLEŞTİKLERİ
ALANLARDAN BİRİ
OLAN OKULLARIN
KAPANMASI VE
PANDEMİ ÖNCESİNE
ORANLA DAHA
AZ SOKAĞA
ÇIKMALARINI DAHA
ÇOK EVDE ZAMAN
GEÇİRMELERİNE
NEDEN OLMUŞTUR.**

Evde oyun oynayamadığını belirten katılımcıların %41'i evin fiziki koşullarının oyun oynamak için uygun olmadığını belirtmişlerdir. Anketlere katılan 115 çocuktan 57'sinin 6-8 kişilik hane halkı içerisinde yaşadığı akılda tutulduğunda bu sonuç ne yazık ki şaşırtıcı değildir. Diğer seçeneğini işaretleyen katılımcıların çoğu kız çocuklarından oluşmaktadır. Kız çocukları evde oynamama nedenlerini "Anneye ev işlerinde yardım etmek, küçük kardeşlerine bakmak" olarak sıralamışlardır. Oğlan çocukları ise cep telefonunda oyun oynayarak ve televizyon izleyerek zaman geçirdiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların %24'ü hiç oyuncakı olmadığını, %22'si ise kendisini artık "çocuk olarak görmediği" için evde oyun oynamadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %11'i ise ebeveynlerinin evde oyun oynamalarına izin vermediğini belirtmişlerdir.

Kız çocuklarıyla yapılan odak grup çalışmasında²⁰ bir katılımcı annesinin izin vermeme nedenini şöyle açıklamıştır: "Evde oyuncaklarımız var ama yarım saat oynuyoruz çünkü annem gelip diyor 'oyuncaklarını kaldır, evi dağıtma'". Aynı odak grup çalışmasında evde oyuncakı olmadığını belirten bir katılımcı ise: "Evde oyuncakım yok. Elbise teline (çamaşır kurutma askısı) çarşaf serip kendimize çadır yapıyoruz." şeklinde ifade etmişlerdir.

Ebeveynler, çocukların evde oyun oynama alanlarına dair şunları belirtmişlerdir:

"Küçük çocuklar kendi kendilerine oyun oynuyorlar. Yastıklarla, minderlerle... Kanepenin kirlentlerini üst üste koyup üzerinden takla atıyorlar. Kendilerine oyun oynuyorlar ha. Kendilerine oyun yaratıyorlar. Evim oyun için çok uygun değil, avlulu da değil ama oynuyorlar işte orta yerde. Takla atıyorlar, kendilerine Survivor'daki gibi şeyler oynuyorlar. Odur başka ne yapacaklar." (Kadın, 30 Yaş, Lalebey Mah.)

"Evler daracak, odalar soğuk. Çocuklar yastıklarıyla oynuyorlar. Oyuncakları yok." (Erkek, 32 Yaş, İskender Paşa Mah.)

"Evde yer yok. Avluda oynarlar. Top oynarlar, göz bağlama oyunu var saklambaç, işte o şekil oyunlar oynarlar yani. Hani onların pek oyuncakı olmadığı için..." (Kadın, 40 Yaş, Ziya Gökalp)

"Pandeminin ilk dönemlerinde, Rengarenk (Rengarenk Umutlar Derneği) bir ara evde oyun oynamaları için epey eşya verdiler; oyun hamurları; el işi kağıtları, karton, boyama kalemleri, kitaplardı, pastel boyaları, kırtasiye malzemeleri verdiler.²¹ Epey bir zaman onlarla uğraştılar. O eşyalar bitince onlar da yerinde kaldılar, bir şey yapmadılar." (Kadın, 51 Yaş, Ali Paşa Mah.)

Akıllı ve Dirikoç (2016), oyun araçlarının yoksunluğunu ortaya koyan en temel göstergelerden biri olarak çocukların evde oyun oynayabileceği oyuncaklara sahip olmamalarını göstermektedir. Suriçinde bulunan evlerin fiziki özellikleri ve ailelerin gelir düzeyi göz önünde bulundurulduğunda, ev mekânının çocuk açısından oyuncaksız oynayabileceği oyun alanının da çok kısıtlı olduğunu belirtmek mümkündür. Çok çocuklu hanelerde çocuğun bireyselleşme (kendine ait bir oda gibi) imkânı olmadığından -özellikle oğlan çocuklar- evdense dışarıda/sokakta oynamayı tercih etmektedir. Kız çocuklarının oyuncaklarla oynadıkları, oyuncakı olmayan çocuklarının ise evdeki malzemelerle ve/veya oyuncak gerektirmeyen oyunlar oynayarak zaman geçirdikleri görülmektedir.

20 23.02.2021 tarihinde yaşları 12-15 yaş aralığında bulunan 6 kız çocuklarıyla yapılan odak grup çalışmasında paylaşılmıştır.

21 Rengarenk Umutlar Derneğinin, pandemi sürecinde sokağa çıkma sınırlıklarının başladığı ilk haftalarda, derneğin faydalancısı olan çocukla telekonferans yöntemiyle gerçekleştirdiği çalışmadan bahsedilmektedir.

Tablo 16: Evde En Çok Kiminle Zaman Geçirdiği Bilgisi

	Sayı	Yüzde
Anne	1	,9
Baba	3	2,8
Abla/ağabey	16	15,1
Kardeşler	71	67,0
Hiç kimse	10	9,4
Diğer	5	4,7
Toplam	106	100,0

Katılımcıların %82,1’si kardeşleri ve abla/ağabeyleriyle vakit geçirdiklerini, %3,7’si anne-babalarıyla vakit geçirdiklerini belirtmişlerdir. %9,4’ü ise kimseyle zaman geçirmediklerini belirtmiştir. Diğer seçeneğini işaretleyen katılımcılar ise, yeğen ve kuzenleri ile zaman geçirdiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 17: Ebeveynlerin Çocuklarla Vakit Geçirme Bilgisi

	Sayı	Yüzde
Evet	5	20,0
Hayır	13	52,0
Bazen	7	28,0
Toplam	25	100,0

Ebeveynlerle yapılan mülakatlarda ise katılımcıların %52’si çocuklarıyla yeterince vakit geçirmediklerini, %28’i ise ara sıra vakit geçirebildiklerini, %20’si ise çocuklarıyla birlikte vakit geçirebildiklerini belirtmişlerdir.

Ebeveynler, çocuklara vakit ayıramama nedenlerini şöyle dile getirmişlerdir:

“Bu süreçte sürekli evde olmamızdan kaynaklı stresli ve sıkıntılı geçiyor. Çocuklar sürekli evde olduğu için tartışmalar da arttı. Evin işi hiç bitmiyor. Çocuklara ayıracak zaman da kalmıyor.”
(Kadın, 46 Yaş, Cevat Paşa Mah.)

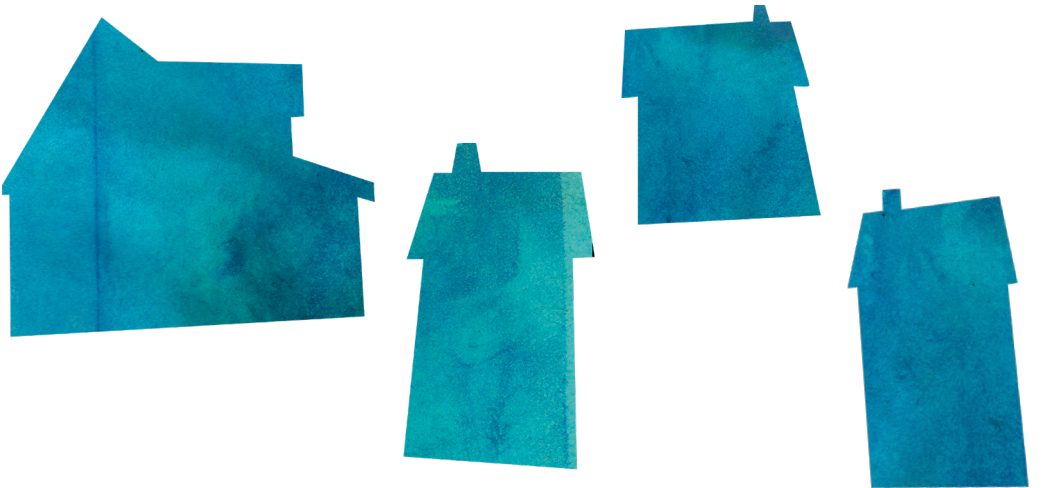
“Ben sadece çocukların ihtiyaçlarını karşılıyorum. Temizlik, yemek, ev işlerinden zaman kalmıyor çocuklara.”
(Kadın, 32 Yaş, Dabanoğlu Mah.)

Pandemi süreciyle birlikte çocukların en fazla sosyalleştikleri alanlardan biri olan okulların kapanması ve pandemi öncesine oranla daha az sokağa çıkmaları daha çok evde zaman geçirmelerine neden olmuştur. Mülakata katılan anneler, bu süreçte iş yüklerinin daha fazla artması nedeniyle çocuklarına yeteri kadar zamana ayıramadıklarını sıklıkla dile getirmişlerdir.

Tablo 18: En Çok Oynadığı Oyun/Oyuncak Bilgisi²²

	Sayı	Yüzde
Bilgisayar oyunları	13	18%
Top	24	32%
Silah	10	14%
Bebek	16	22%
Bilye	2	3%
Topaç	1	1%
İp	1	1%
Araba	13	18%
Diğer	33	45%
Toplam	113	153%

Katılımcıların %32'si top ve topla oynanan oyunlarla; %22'si oyuncak bebeklerle; %18'i oyuncak arabalar ve bilgisayar oyunları ile, %14'ü ise oyuncak silahlarla oyun oynadıklarını belirtmişlerdir.

²² Bu soruda çoklu yanıt yöntemi kullanıldığı için toplamı %100 geçmektedir.

Tablo 19: En Çok Kullanılan Oyun/Oyuncakların Cinsiyete Göre Çapraz Dağılımı

Oyun/Oyuncak	Cinsiyet		Toplam	
	Kız	Oğlan		
Bilgisayar oyunları	Sayı	2	11	13
	Yüzde	15%	85%	100%
Top	Sayı	4	20	24
	Yüzde	17%	83%	100%
Silah	Sayı	1	9	10
	Yüzde	10%	90%	100%
Bebek	Sayı	15	1	16
	Yüzde	94%	6%	100%
Bilye	Sayı	0	2	2
	Yüzde	0%	100%	100%
Topaç	Sayı	0	1	1
	Yüzde	0%	100%	100%
İp	Sayı	1	0	1
	Yüzde	100%	0%	100%
Araba	Sayı	1	12	13
	Yüzde	8%	92%	100%
Diğer	Sayı	15	17	32
	Yüzde	45%	52%	100%

Evde oyun oynayabildiğini belirten kız çocukların, oyuncak bebek, ip ve topla oynanan oyunlarla zaman geçirdiği, oğlan çocukların ise; bilye, topaç, oyuncak araba ve silahla oynadıkları görülmektedir. Diğer seçeneğinde yoğunlaşan cevaplara göre kız çocukları; oyuncak gerektirmeyen oyunlar saklamacı, yakalamaca, evcilik gibi oyunlar oynadıklarını, bu oyunları oynarken de mutfak gereçleri ve yastık, kırlent gibi malzemeleri oyuncağa dönüştürdüklerini belirtmişlerdir. Oğlan çocuklarda ise; kavgalı dövüş oyunları, lego, yapboz ve kâğıt oyunları oynadıklarını yanı sıra tablet ve cep telefonunda oyun oynadıklarını belirtmişlerdir. Çocukların oynamayı tercih ettikleri oyunların, toplumsal cinsiyet kalıplarına göre şekillendiği görülmektedir.

Tablo 20: Evde Oyun Oynarken Kaza Geçirip Geçirmediği Bilgisi

	Sayı	Yüzde
Evet	43	38,1
Hayır	70	61,9
Toplam	113	100,0

Katılımcıların %61,9'u evde daha önce kaza geçirmediğini, % 38,1 ise daha önce evde kaza geçirdiğini belirtmiştir. Daha önce evde kaza yapanların kaza türlerine bakıldığında; merdivenden düşme, elin kapı arasında sıkışması, yere düşme, elbise dolabının devrilmesi, mobilyalara çarpmak sıklıkla belirtilmiştir. Kazaların çoğu oyun oynarken gerçekleştiği belirtilmiştir.

Ebeveynler, çocukların evde geçirdikleri kazalara dair şunları aktarmışlardır;

**“Ev çok küçük...
Ona rağmen evde
koşturuyorlar.
Birinin üstüne
televizyon düştü,
kızımın da ayağı
kırıldı.”
(Kadın, 49 Yaş,
Cami Kebir Mah.)**

“Ev çok küçük... Ona rağmen evde koşturuyorlar. Birinin üstüne televizyon düştü, kızımın da ayağı kırıldı.”
(Kadın, 49 Yaş, Cami Kebir Mah.)

“Evde merdiven var merdivenden düştü. Ana caddede oyun oynarken kızıma araba çarptı eli incindi sargıya aldılar.” (Kadın, 32 Yaş, Dabanoğlu)

“Oğlum oyun oynarken parmağı kapı arasına sıkıştı. Diğer oğlum da saklambaç oynarken bacağına kapiya sıkıştırdı.” (Erkek, 32 Yaş, İskender Paşa Mah.)

“Evde birbirileriyle kuduruyorlar (kavga ediyorlar), kudurunca da kafalarını bir yerlere çarpıyorlar ya da ağız, yüzleri bir yere değiyor... İster istemez ev kazaları oluyor. Yani ciddi kazalar değil ama az bir şey dişleri, dudaklarında kanamalar oluyor.” (Kadın, 51 Yaş, Ali Paşa Mah.)

UNICEF'in 2012 raporunda, evde fiziksel aktiviteleri kısıtlanmış ve koşma, atlama, oynama vb. etkinlikleri sokakta veya okulda yerine getirmeyen/yeterince getiremeyen bir çocuk hak ihlali ile karşı karşıya olduğu tespiti yapılmaktadır (Akt, Küçükali, 2015). Bu tespitten yola çıktığımızda, pandemi nedeniyle çocuklar okula gidemedikleri ve pandemi öncesine oranla daha az dışarıda zaman geçirmeleri hem sosyalleşme süreçlerini hem de oyun alanlarının sınırlandırılmasına neden olduğu için çocuklar olumsuz etkilenmektedir. Suriçinde bulunan evlerin mimari yapısı ve fiziksel koşullarına bakıldığında, ev mekânının da çocuklar açısından oyun oynayabilecekleri ve enerjilerini aktatabileceği bir mekân olmadığı görülmektedir.

“Evde merdiven var merdivenden düştü. Ana caddede oyun oynarken kızıma araba çarptı eli incindi sargıya aldılar.”
(Kadın, 32 Yaş,
Dabanoğlu)

Evlerde yaşanan kazalar, çocukların yaşamını kaybetmeleriyle de sonuçlanabilmektedir. Gündem Çocuk Derneği'nin²³ 2011-2015 yılları arasında hazırlamış olduğu Çocuğun Yaşam Hakkı Raporu (2015)²⁴ bu durumu görünür hale gelmiştir:

²³ Kasım 2016'da 677 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile birlikte kapatıldı, ancak itiraz süreçleri devam etmektedir.

²⁴ <https://www.raporlar.org/kategori/kurumlar/diger/gundem-cocuk/>

Tablo 21: Çocukların Geçirdiği Ev İçi Kazaların İstatistiği

Yıl	2011	2012	2013	2014	2015
Sayı	18	47	44	55	62

Raporlarda tespit edilebildiği kadarıyla Türkiye’de 2011-2015 yılları arasında 226 çocuk ev içi kazalar nedeniyle yaşamını kaybetmiştir. Ancak elbette ki bu raporların basın taramaları ve sivil toplum örgütlerinin ellerindeki bilgilere dayanarak oluşturulduğu unutulmamalıdır. Dolayısıyla bu rakamların ne yazık ki daha fazla olduğu tahmin edilmektedir. Yine unutulmamalıdır ki, bu yaşam hakkı ihlallerinin önlenmesi devletin yükümlülükleri arasında yer almaktadır.

3.3.Kamusal Alan ve Kamusal Bir Mekân Olarak Sokağın Oyun Hakkıyla İlişkisi

Sur, 90’larda yoğun olarak gerçekleşen zorunlu göçler sonucunda mekânsal olarak genişleyen ancak ekonomik olarak daralan bir profile sahiptir. Suriçi bir yüzüyle tarihi mekanları, müzeleri ve burçlarıyla insanlara nostaljik bir seyir sunsa da, diğer yüzüyle de sosyo-ekonomik açıdan yoksulluğu ve kent hakkı bağlamında da yoksunluğu yansıtmaktadır. Bauman’a göre yoksulluk, mevcut toplumda ‘mutlu bir yaşam’ı ifade eden tüm imkânlardan yoksun bırakılmak ve ‘hayatın sunmak zorunda olduğunu alamamak anlamına gelir ki, bu da kendini değersiz görme, şiddet içeren ve katı davranışlar biçiminde beliren kin ve öfkeyle sonuçlanır.” (1999: 60). Sur, ihmal edilmişliği ve görmezden gelinmişliğiyle ‘herkesin bildiği sır’ niteliğindedir. Yoksulluk ve ihmal edilmişliğin en önemli sonucu olarak da, kent suçluluğunun en fazla yaşandığı bir yere dönüşmesidir.

Bu bölümde, özellikle 2015-2016’da yaşanan çatışmalardan sonra Suriçinde sosyal ve ekonomik sorunların da derinleşmesiyle birlikte çocukların oyun alanı olarak sokakların nasıl dönüştüğünü ele alınmaktadır. Çocuklar açısından değerlendirildiğinde durum daha da kötü bir hal almaktadır. Mahallelerde artan metruk/harabe yapılar, sokakları oyun alanı olarak kullanan çocuklar açısından riskler oluşturmaktadır. Çatışma öncesinde sosyal-kültürel ve eğitimsel çalışmalar yürüten dernek ve kooperatif gibi kurumsal yapılar, “Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname”lerle kapatılmış ve çocukların sosyalleşebileceği alanlar daraltılmıştır.

Tablo 22: Mahallede Park Olup Olmadığına Dair Tablo

	Sayı	Yüzde
Evet	54	47,0
Hayır	61	53,0
Toplam	115	100,0

Katılımcıların %53’ü yaşadıkları mahallede park olmadığını, %47’si ise yaşadıkları mahallede park olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 23: Parkta Oyun Gruplarına Dair Tablo

	Sayı	Yüzde
Evet	13	24,5
Hayır	40	75,5
Toplam	53	100,0

Mahallesinde park olduğunu belirten katılımcıların %75,5'i var olan parkın içinde oyun grubu olmadığını; %24,5'i var olan parkın içinde oyun gruplarının olduğunu belirtmişlerdir.

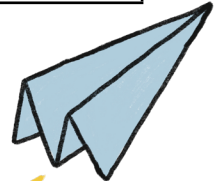
Tablo 24: Parkı Kullanıp Kullanmadıklarına Dair Tablo

	Sayı	Yüzde
Evet	22	42,3
Hayır	30	57,7
Toplam	52	100,0

Yaşadığı mahallede park olduğunu belirten katılımcıların %57,7'si var olan oyun parkını kullanmadığını, %42,3'ü ise kullandığını belirtmişlerdir.

Tablo 25: Parkı Kullanmama Nedeni

	Sayı	Yüzde
Ailem izin vermiyor	4	18%
Kırık/dökük olduğu için	10	46%
Güvenli bulmuyorum	6	27%
Pandemiden dolayı çıkmıyorum	2	9%
Toplam	22	100,0

Mahallesinde park olmasına rağmen çocukların parkı kullanmama nedenlerine bakıldığında; katılımcıların %46'sı oyun alanlarının kırık/dökük olması nedeniyle kullanmadığını, %27'si parkları güvenli bulmadıkları için oyun alanlarını kullanmadıklarını, % 18'i ailesinin izin vermediğini ve %9'u ise pandemi nedeniyle parktaki oyun alanlarını kullanmadıklarını belirtmişlerdir

Tablo 26: Dışarıda Zaman Geçirme Tablo

	Sayı	Yüzde
Evet	94	81,7
Hayır	21	18,3
Toplam	115	100,0

Katılımcıların %81'i dışarıda zaman geçirdiğini, %18,3'ü ise dışarıda zaman geçirmedini belirtmiştir.

Tablo 27: Dışarıda Nasıl Vakit Geçirdikleri Tablosu²⁵

	Sayı	Yüzde
Arkadaşlarımla oyun kuruyoruz	40	41%
Arkadaşlarımla futbol oynuyorum	47	48%
Arkadaşlarımla geziyorum	31	32%
Parka Gidiyorum	6	6%
Bisiklet kullanıyorum	36	37%
Diğer	32	33%
Toplam	192	198%

Dışarıda zaman geçirebilen katılımcılarımızın %48'i arkadaşlarıyla futbol oynadıklarını, % 41'i arkadaşlarıyla oyun oynadıklarını, %37'si bisiklet kullandığını, %32'si arkadaşlarıyla gezdiklerini, %6'sı ise parka gittiğini belirtmiştir. Diğer seçeneğini işaretleyen katılımcılarımız ise sıklıkla kavga ve silahçılık olarak adlandırdıkları oyunları oynadıklarını; patenle kaydıklarını, saklambaç ve survivor gibi oyunlar oynadıklarını belirtmişlerdir.

²⁵ Bu soruda çoklu yanıt yöntemi kullanıldığı için toplamı %100 geçmektedir.

Tablo 28: Bisiklet Kullandıkları Alanlar Tablosu

	Sayı	Yüzde
Sokakta	12	33%
Mahallede	12	33%
Caddede	7	19%
Okulun bahçesi	3	8%
Diğer	2	6%
	36	100%

Bisiklet kullandığını belirten çocuklar, yaşadıkları mahallelerde parkın olmadığı, var olan parklarda da bisiklet yolu bulunmadığı için bisikleti mahalle, sokak, cadde ve okul bahçesinde kullandıklarını belirtmişlerdir. Bisiklet kullandığını belirten katılımcıların birçoğu bisiklet kiralama yoluyla temin ettiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 29: Cinsiyete Göre Dışarıda Zaman Geçirme Çapraz Tablosu

		Cinsiyet		Total	
		Kız	Oğlan		
Dışarıda zaman geçiriyor musun?	Evet	Sayı	35	59	94
		Yüzde	37,2%	62,8%	100,0%
	Hayır	Sayı	18	3	21
		Yüzde	85,7%	14,3%	100,0%
Toplam		Sayı	53	62	115
Yüzde		46,1%	53,9%	100,0%	

Dışarıda zaman geçirdiğini belirten 94 katılımcının %62,8'ini oğlan çocukları, %37,2'si ise kız çocukları oluşturmaktadır. Dışarıda zaman geçirmediklerini belirten 21 katılımcının ise %87,7'sini kız çocukları, %14,3'ünün ise oğlan çocuklarından oluştuğu görülmektedir.

Tablo 30: Dışarıda Zaman Geçirememenin Nedenleri²⁶

	Sayı	Yüzde
Dışarısını güvenli bulmuyorum	12	57,1%
Pandemi nedeniyle dışarı çıkmıyorum	9	42,9%
Anneme ev işlerinde yardım ediyorum	4	19,0%
Aileye destek olmak için bir işyerinde çalışıyorum	3	14,3%
Kız çocuklarının oyun oynayabileceği yerler yok	5	23,8%
Diğer	3	14,3%
Toplam	36	171,4%

Dışarıda zaman geçirmediklerini belirten katılımcıların % 57,1'i dışarıyı güvenli bulmadığını, %42,9'u pandemi nedeniyle dışarı çıkmadığını, %23,8'i kız çocuklarının oyun oynayabileceği alanların olmadığını, %19'u annesine ev işlerinde yardım ettiğini, %14,3'ü ailesine destek olmak için bir işyerinde çalıştığını ve %14,3'ü de farklı nedenlerden dolayı dışarıda zaman geçirmediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 31 :Cinsiyete Göre Dışarıda Zaman Geçirememenin Nedenleri Çapraz Tablo

Dışarı çıkmama nedenleri		Cinsiyet		Toplam
		Oğlan	Kız	
Dışarısını güvenli bulmuyorum	Sayı	12	0	12
	Yüzde	100%	0%	100%
Pandemi nedeniyle dışarı çıkmıyorum	Sayı	8	1	9
	Yüzde	89%	11%	100%
Anneme ev işlerinde yardım ediyorum	Sayı	4	0	4
	Yüzde	100%	0%	100%
Aileye destek olmak için bir işyerinde çalışıyorum	Sayı	1	2	3
	Yüzde	33%	67%	100%
Kız çocuklarının oyun oynayabileceği yerler yok	Sayı	5	0	5
	Yüzde	100%	0%	100%
Diğer	Sayı	3	0	3
	Yüzde	100%	20%	100%

26 Bu soruda çoklu yanıt yöntemi kullanıldığı için toplamı %100 geçmektedir.

**PANDEMİ NEDENİYLE
DIŞARI ÇIKAMADIKLARINI
BELİRTEN 9 ÇOCUKTAN
8'İNİN KIZ ÇOCUĞU OLDUĞU
GÖRÜLMEKTEDİR.**

“Dışarısını güvenli bulmadığı” için; “Annesine ev içinde yardım ettiği” için ve “Kız çocuklarının oyun oynama alanlarının olmaması” nedeniyle dışarı çıkmadıklarını belirtenlerin tamamının kız çocukları olduğu görülmektedir. Biri kız çocuğu, ikisi oğlan çocuğu olmak üzere “Ailesine destek olmak için bir işyerinde çalışmaları” nedeniyle dışarıda zaman geçirmedikleri görülmektedir. Pandemi nedeniyle dışarı çıkmadıklarını belirten 9 çocuktan 8'inin kız çocuğu görülmektedir.

Kız çocukları, dışarı çıkmama nedenlerini şöyle aktarmışlardır:

“Suriye’den geldiğimiz için, dışarıdaki çocuklar bizi sevmiyor. Biz de dışarı çıkmıyoruz.”

(Kız çocuğu, 14 Yaş, İskender Paşa Mah.)

“Mülteci olduğumuz için dışarı çıkmıyorum. Sadece ekmek almak için dışarı çıkabiliyorum.”

(Kız çocuğu, 10 Yaş, Cevat Paşa Mah.)

“Dışarı çıktığımızda, erkekler geliyor kızlara bakıyor abilerimiz de görünce bizim dışarıya çıkmamıza izin vermiyorlar.”

(Kız çocuğu, 13 Yaş, Ziya Gökalp Mah.)

“Biz oynadığımız zaman büyükler dalga geçiyor ‘yaşı kaç başı kaç’ diyorlar.”

(Kız çocuğu, 12 Yaş, İskender Paşa Mah.)

**“Suriye’den
geldiğimiz için,
dışarıdaki çocuklar
bizi sevmiyor.
Biz de dışarı
çıkıyoruz.”**
(Kız çocuğu, 14 Yaş,
İskender Paşa Mah.)

**KIZ ÇOCUKLARININ
DIŞARIDA ZAMAN
GEÇİRMEME
NEDENLERİNE
BAKILDIĞINDA,
TOPLUMSAL
CİNSİYET
NORMLARININ
NEDEN OLDUĞU
KALIP YARGILARDAN
KAYNAKLANDIĞI
GÖRÜLMEKTEDİR.**

Kız çocuklarının dışarıda zaman geçirmeme nedenlerine bakıldığında, toplumsal cinsiyet normlarının neden olduğu kalıp yargılardan kaynaklandığı görülmektedir. Bu durum Suriye’de yaşanan savaş nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan çocuklar açısından değerlendirildiğinde, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yanı sıra bir de ayrımcılığa maruz kalmaları nedeniyle dışarıda zaman geçirme, oyun oynama hakları daha fazla ihlal edildiği görülmektedir.

Çocuklarının dışarıda zaman geçirmelerini istemeyen ebeveynler, bunun nedenleriyle ilgili şunları belirtmişlerdir:

“Aslında kız çocuklarının dışarı çıkmasını babaları istemiyor. Hani diyor ‘kızdırlar sokağa çıkmasınlar, erkeklerle oynamasınlar.’ Sokaktan binlerce insan geçiyor kötü... İnsan bilmiyor, güvenemiyorsun kimseye. O yüzden eşim kızıyor ama kızım çıkıyor yine de. O da sadece kapının önüne ha, fazla uzağa da değil kapının önüne. Sokakta küfür eden, kavga eden gençler var. Mesela benim oğlum şimdiden onları örnek alıyor ve o da küfür ediyor. O yüzden istemiyorum çıksın dışarıya.” (Kadın, 35 Yaş, Ziya Gökalp Mah.)

“Diyarbakır’ın eski evlerinin (Tescilli yapılarda) hemen hemen hepsinin avlusunda kuyu vardır. Harabelerdeki kuyuların ağızı açıktı, ikinci katına da merdivenle çıkılıyor, her bir evde dört-beş oda var. Bu harabelerin kapılarını çaldılar götürdüler, merdivenin taşlarını bile bu bazı insanlar kendi evlerini yeniden yaptılar ya gelip o taşları çıkardılar, gelip merdiven taşlarını, şişlerine (merdiven korkuluğu) kadar çekip aldılar, götürdüler.

“Mülteci olduğumuz için dışarı çıkmıyorum. Sadece ekmek almak için dışarı çıkabiliyorum.”
(Kız çocuğu, 10 Yaş, Cevat Paşa Mah.)

Böyle de olunca evler bayağı sahihsiz kaldı. Ee boş kalınca da eroincisi var, esrarcısı var yani çocuklara taciz edenler var. Ben kendim görmüşüm, **harabe evde 20-30 tane çocuk bir çocuğu aralarına olarak taciz ettiklerini kendi gözümle gördüm.** Hemen bağırdım, eşim gitti harabeye, o çocukların hepsi kaçtılar. O çocuğu (taciz edilen) sahiplerine teslim ettiler. Affedersin eşeği bile getirip taciz ediyorlar. Polise şikayet ediyoruz diyor ki ‘o kişileri getirin’. O kişiler kimdir? E ben nereden bileyim o kişiler kimdir? Biz harabeye gidinceye kadar kaçıyorlar.

Biz muhtarla da söyledik. Sonra belediyeden geldiler harabelerin kapılarını betonla kapattılar. Ama bu da çözüm değil çünkü harabelerin arka tarafları açıktır. Yine harabenin arka tarafından geçip içeri girebiliyorlar.

Bunları yapanlar mahallede oturan çocuklar değil, birkaç sokak ötede yaşayanlar, çevreden gelenlerdir. **Geliyorlar burada esrar, eroin çekiyorlar... Bir de mahallede esrar satanlar var ya. Elli kere polisler gelmiş, kapıyı kırarak içeri girmişler, onları dövmüşler, GBT'lerine bakmış bırakmışlar.** Allah korusun benim bir çocuğum bu yola giderse ben ne yapayım? Katil mi olayım?” (Kadın, 51 Yaş, Lalebey Mah.)

“Araba kazası geçiren oğlum var. Çocukların maddeye bulaşma, hırsızlık yapan çevrelere bulaşma riski var. Oyun oynamak istediklerinde de mahallelinin şiddetine/hakaretine maruz kalıyorlar.” (Erkek, 45 Yaş, Ali Paşa Mah.)

Ebeveynler çocuklar açısından, sokakların oyun alanı olarak kullanılmasını ciddi riskler taşıması nedeniyle istemediklerini belirtmişlerdir. Suriçinde 2015-2016 çatışma sürecinden sonra mahallelerde sayıca artan harabe yapıların ve bu harabe yapıların tanınmayan kişiler tarafından özellikle madde kullanmak amacıyla kullanılması ebeveynleri kaygılandırmaktadır. Yetkililerin, harabelerin kötüye kullanımının önüne geçebilecek her hangi bir girişimlerinin olmaması, harabelerin madde kullanımı, hırsızlık ve taciz gibi olayların yaşandığı, suç üreten yerlere dönüşmesine sebebiyet vermektedir. Konuyla ilgili görüşülen Muhtarlar da mahallede bulunan harabelerin çocuklar için oluşturduğu risklere dair şunları aktarmışlardır:

“Dışarı çıktığımızda, erkekler geliyor kızlara bakıyor abilerimiz de görünce bizim dışarıya çıkmamıza izin vermiyorlar.”
(Kız çocuğu, 13 Yaş, Ziya Gökalp Mah.)

“Çocuklar için en büyük tehlikeli harabelerdir. Çünkü çocuk bu onun akli fikri hep oyundadır. Kim düşüyor ayağını kırıyor; kimi başını kırıyor, çıkıyor duvarın üzerine duvar aşağı iniyor. Bunun dışında orada kalmadık şeyler oluyor: Uyuşturucusundan tut hırsızlığından tut her şey orada oluyor. Çatışma öncesinde de vardı ama tabii ki çatışmadan sonra daha da arttı. Yani yaklaşık 38 tanenin üzerinde harabe yapı var Ziya Gökalp mahallesinde. Bu harabeler iki çeşittir: Birisi koruma altındaki tescilli yapılar, diğeri tescilsiz yapılandır. Tescilli olanlara hiçbir şekilde müdahale etme şansın yok ne Kaymakam ne Vali hiç kimse hiçbir şey yapıyor. Diyorsun ki ‘ben buraya (tescilli yapılara müdahaleyi kast ederek) duvar öreyim’ diyor ki ‘hayır burası cezadır suçtur’, diyorsun ‘gel sen yap.’ O da gelmiyor yapmıyor. Bunlar tehlike arz ediyor. **Bundan birkaç yıl önce bizim sokağımızda bir duvar komple çöktü Allah’tan kimseye bir şey olmadı. Kaç tane çocuğa tecavüz gerçekleşti o harabe yapılarında. Son duyduğumuz olayda da, bir yaşlı adam tesadüfen geçerken bir çocuğu kurtarıyor.** Hani biz duyunca kadar peşine düşüyoruz ama yakalayamıyoruz.” (Muhsin, Ziya Gökalp Muhtarı)

Suriçinde Çocuk Olmak

"Harabeler çocuklar için çok riskli. Bir çocuk bir saatten fazla dışarıda kalıyorsa zaten o çocuğun hem ahlaki hem davranışları değişiyor. Küfre alışıyor, asileşiyor, neyi görse ona benzemeye çalışıyor. Eğer çocuk ailesinin izniyle ve denetimi ile aşağıya gidip geliyorsa sorun yok ama ailesinin denetimi dışında çıkıyorsa kesinlikle değişiyor. Uzun süre dışarıda kaldı mı kötü insanlara bulaşiyor. Kötü insanlarla zaman geçirmeye başlıyorlar. Dedim ya köşelerde çeteler var 10-12 yaşlarındalar, bakıyorsun ağızlarında sigara (esrarı kastediyor) var." (Abdullah, Lalebey Mahalle Muhtarı)

"Harabeler çocuklar için çok riskli. Bir çocuk bir saatten fazla dışarıda kalıyorsa zaten o çocuğun hem ahlaki hem davranışları değişiyor. Küfre alışıyor, asileşiyor, neyi görse ona benzemeye çalışıyor. Eğer çocuk ailesinin izniyle ve denetimi ile aşağıya gidip geliyorsa sorun yok ama ailesinin denetimi dışında çıkıyorsa kesinlikle değişiyor. Uzun süre dışarıda kaldı mı kötü insanlara bulaşiyor. Kötü insanlarla zaman geçirmeye başlıyorlar. Dedim ya köşelerde çeteler var 10-12 yaşlarındalar, bakıyorsun ağızlarında sigara (esrarı kastediyor) var." (Abdullah, Lalebey Mahalle Muhtarı)

"Mahalle sakinlerinden aldığımız duyumlara göre birçok harabede uyuşturucu kullanılıyor, madde bağımlıları gidiyor, oralarda çeşitli şeyler yapıyorlar. Hatta bir sokakta vakıf evi var. Ben de ona dedim ki 'anahtar biz de olmadığı için yazın harabelerin ilaçlamalarını yapamıyoruz (haşere ilacıdır, sivrisinektir işte faredir vs.). Oraya giremediğimiz için ben vakıf evi sorumlusuna bana anahtar bırakmasını söyledim. Sağ olsun bana bir anahtar bıraktı. Bir haftayı bulmadı sokak çocukları oranın anahtarını kırıp kendileri bir anahtar yapmış girip çıkıyorlar. Öyle bir şey ki sanki onların gibi bir sahiplenme var. Artık orada ne işler dönüyor onu da bilmiyoruz. Çünkü kapı kapalı ya, dıştan görme şansımız yok. Yani bundan dolayı bu metruk yerlerin - 40 tan fazla benim mahallede metruk yapı var- bunların inşallah yıkım kararları alınacak. Zaten bunlar temizlenirse, oyun alanlarına dönüştürülürse inşallah birçok şeyden kurtulacağız. Kaymakam bey de çok duruyor bu konuların üzerinde diyor ki 'buraları mahalleye kazandıralım, oraları temizleyelim... En azından çocuk oyun alanı olsun.'" (Mehmet, Cevat Paşa Mahalle Muhtarı)

Muhtarlar yaşadıkları mahallelerde çocukların oyun oynayabildiği alanların olmaması nedeniyle boş olan metruk yapıları oyun alanı olarak kullanmak istediklerini ancak metruk/harabe yapıların ise suç alanlarına dönüştüğünü belirtmişlerdir. Muhtarlar harabe yapıların yıkılması ya da temizlenip güvenli alanlara dönüştürülmesi için ilgili makamlara bildirimde bulduklarını ancak henüz bir sonuç almadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 32: Hangi Saatlerde Dışarı Çıkıyorsun

	Sayı	Yüzde
Sabah saatlerinde	6	5,2
Öğlen saatlerinde	63	54,8
Her gün çıkmama izin verilmiyor	15	13,0
Yalnız dışarı çıkmama izin verilmiyor	9	7,8
Dışarı çıkmama karışılmıyor	15	13,0
Toplam	108	100,0

Dışarıda zaman geçirebildiğini belirten katılımcıların %54,8'i öğlen saatlerinde dışarı çıktıklarını, %13'ü her gün dışarı çıkmasına izin verilmediği ve diğer %13'ü ise dışarı çıkmasına karışılmadığını belirtmişlerdir. %7,8'i ise dışarı yalnız çıkmasına izin verilmediğini belirtmiştir. "Yalnız dışarı çıkamıyorum" diyen katılımcıların tamamını kız çocukları oluşturmakta ve "Dışarı çıkmama karışılmıyor" diyen katılımcıların tamamını ise oğlan çocuklar oluşturmaktadır.

Muhtarlar yaşadıkları mahallelerde çocukların oyun oynayabildiği alanların olmaması nedeniyle boş olan metruk yapıları oyun alanı olarak kullanmak istediklerini ancak metruk/harabe yapıların ise suç alanlarına dönüştüğünü belirtmişlerdir.

Tablo 33: Hep Burada Mı Oyun Oynardın Tablosu

	Sayı	Yüzde
Evet	97	83,5
Hayır	18	16,5
Toplam	115	100,0

Katılımcıların %83,5'i oyun alanlarının değişmediğini, %16,5'i ise oyun alanlarının değiştiğini belirtmişlerdir. Oyun alanlarının değiştiğini belirten katılımcılar, nedenlerini şöyle belirtmişlerdir:

Tablo 34: Oyun Alanlarının Değişme Nedeni Tablosu

	Sayı	Yüzde
Mahalle değiştirdim	9	53%
Oyun oynadığımız yerler yıkıldı	3	18%
Artık güvenli değil	1	6%
Diğer	4	24%
Toplam	17	100%

Oyun alanlarının değiştiğini belirten katılımcıların %53'ü mahalle değiştirdiğini, %18'i oyun oynadıkları yerlerin yıkıldığını, %6'sı ise güvenli olmaması nedeniyle kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Diğer seçeneğinde ise, 2 katılımcı Suriye'den göç ettiklerini, diğer 2 katılımcı ise büyüdüğü için eski oyun oynadıkları alanlara tercihen gitmediklerini belirtmişlerdir.

Katılımcıların %84'ü oyun alanı olarak sokağı, %18'i okul ve evin bahçesini, %16'sı cami avlusunu, %12'si ise harabe yapıları oyun alanı olarak kullandığını belirtmiştir. Diğer seçeneğinde ise, oyun alanı olarak belirtmiştir.

Tablo 35: Oyun Oynadıkları Alanlar Tablosu²⁷

	Sayı	Yüzde
Okulun bahçesi	17	18%
Evin bahçesi	17	18%
Cami avlusu	16	16%
Harabe yapılar	12	12%
Sokak	81	84%
Diğer	8	8%
Toplam	151	156%

Katılımcıların %84'ü oyun alanı olarak sokağı, %18'i okul ve evin bahçesini, %16'sı cami avlusunu, %12'si ise harabe yapıları oyun alanı olarak kullandığını belirtmiştir. Diğer seçeneğinde ise, oyun alanı olarak evin damını kullandığını belirtmiştir.

²⁷ Bu soruda çoklu yanıt yöntemi kullanıldığı için toplamı %100 geçmektedir.

Suri’inde Çocuk Olmak

Katılımcıların oyun alanı olarak parkları kullanmamalarının birçok nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerden bazıları, her mahallede parkların bulunmaması; parkı olan mahallelerde ise oyun gruplarının kırık/dökük olması ve ciddi kazalara sebebiyet verebilecek riskler taşımasıdır.²⁸

Ebeveyn ve mahalle muhtarlarıyla yapılan görüşmeler de, anketlerden elde edilen verilerle benzer doğrultudadır. Çocukların oyun alanları ile ilgili muhtarlar şunları belirtmişlerdir:

“Çocukların oyun alanları mahalle aralarıdır. Yazın buraya (Anzele²⁹ içinde bulunan süs havuzu) geliyorlar, havuzun içine giriyorlar. Yani burası biraz çocuklar için ikinci Antalya diyebiliriz. Burası 2 mahallenin ortak alan yani. Yazın buraya gelip bakarsanız belki 300-400 çocuğu suyun içinde bulabilirsiniz.” (Cengiz, Cami-Kebir Mah. Muhtarı)

“Çocuklar nerede bir düzlük, geniş, boş alan varsa gidip orada oyun oynuyorlar. Her sokakta harabe var zaten. Eskiden cami avlusunda çocuklar oynayabiliyordu ama çevresinde yaşlılar oturduğu için çok rahatsız oldukları için çocukların orada oyun oynamasına izin vermiyorlar. Oynayabileceği geniş alanlar gördüklerinde oynamak istiyorlar. Mesela sur etrafındaki parklara gittikleri zaman da oradaki bekçiler çimlere bastıkları zaman kızıyorlar “zarar veriyorsun” diyerek çocukları engelliyorlar. O sokaklarda, o harabelerde, o boşluklarda çocuklar ne anlayacak, ne zevk alacaklar oynadıklarından.” (Abdullah, Lalebey Mah. Muhtarı)

*“Çocuklara yönelik bir metre oyun alanı bile yoktur. Çocuklar harabede oynuyor, sokakta top oynuyor. Vatandaş rahatsız oluyor, onlara kızıyorlar, bağırıyorlar ‘niye top oynuyorsunuz, bizi rahatsız ediyorsunuz’ diyorlar. **Bir çocuk enerjisini nereye boşaltılacak o da yok. Bazen benim yanımda bile oynadıkları zaman kafam şişiyor, onlara kızıyorum ama 10 dakika sonra pişman oluyorum. Zaten oyun alanların olsaydı niye burada oynayacaklardı’ diyorum.**” (Muhsin, Ziya Gökalp Mah. Muhtarı)*

Katılımcıların oyun alanı olarak parkları kullanmamalarının birçok nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerden bazıları, her mahallede parkların bulunmaması; parkı olan mahallelerde ise oyun gruplarının kırık/dökük olması ve ciddi kazalara sebebiyet verebilecek riskler taşımasıdır.

“Burada küçük park dışında çocukların oynayabileceği park yok. Çatışmadan önce burada bir park yoktu. Çatışmadan önce çocuklar sokaklarda oynuyorlardı. Zaten çocuklar hayatlarında ilk defa böyle bir şey gördüler, o kadar ki sevindiler. Hz. Süleyman caminin etrafında yeşil alan yapıldı, orada çocuk oyun grupları yok. Başka bir yerde yapacaktık orada da restorasyon işi var diye yapılmadı, surun taşları tehlike arz ettiğinden dolayı çünkü o alan üzerinde çok durduk. Çünkü orası büyüktür; orası yapılsa daha zengin çocuk oyun grupları olur. Surların restorasyonun bitmesini bekliyoruz. Hiç olmazsa burada çocuk oyun grubunu kurduk.” (Abdullah, Dabanoğlu Mah. Muhtarı)

²⁸ Parkların durumunu gösteren fotoğraflar için Ekler bölümüne bakınız.

²⁹ Diyarbakır’ın 1950’lere kadar Sur içindeki üç su kaynağından biridir. Çift kapıda bulunan ve daha önce itfaiye su dolmu binası olarak kullanılan Anzele günümüzde parka dönüştürülmüştür. Evliya Çelebinin Seyahatnamesinde de geçen Anzele suyu ile ilgili efsaneler ve türkülerde bulunmaktadır. Bkz. İhsan Işık, Diyarbakır Ansiklopedisi, 1. Cilt, 2013

Suriçinde Çocuk Olmak

"Zaten buradaki çocuğun oynayabileceği oyun nedir ki? Ya iptir, ya bir toptur, ya da bir çizgidir yani. Salıncak yok Bir kaydırak yok spor yapabileceği alanlar yok oyun şeyi olmadığı için... Buradaki çocuğun oynayabileceği en büyük oyun ya taşlarla yedikuledir, maç ederler kendi aralarında, ya ip atlarlar ya da çizgi oyunudur. Yani büyük bir sosyalite yok burada." (İskendepaşa Mah. Muhtar Azası)

Mahalle muhtarları, çocukların oyun oynayabileceği oyun alanlarının olmadığını, sokak ve cami avlusunda oyun oynayan çocukların ise mahalle sakinleri tarafından azarlandığını belirtmişlerdir. Suriçinde yaşanan çatışmalardan sonra artan harabe yapılar her ne kadar risk oluştursa ve bundan tüm mahalle sakinleri rahatsız oluyorsa da, çocuklar oyun oynayacak alanlar bulamadıkları için harabeleri kullanmak zorunda kalıyorlar. Muhtarla yapılan görüşmelerde sadece Dabanoğlu Mahallesinde çatışma sonrasında çocuklara dair oyun grubunun olduğu bir yeşil alan yapıldığı belirtilmiştir. Ancak oyun grubunun kurulduğu yerin caddeye sıfır olması çocuklar açısından riskler taşımaktadır.

***"Zaten buradaki çocuğun oynayabileceği oyun nedir ki? Ya iptir, ya bir toptur, ya da bir çizgidir yani. Salıncak yok. Bir kaydırak yok spor yapabileceği alanlar yok oyun şeyi olmadığı için... Buradaki çocuğun oynayabileceği en büyük oyun ya taşlarla yedikuledir, maç ederler kendi aralarında, ya ip atlarlar ya da çizgi oyunudur. Yani büyük bir sosyalite yok burada."
(İskendepaşa Mah. Muhtar Azası)***

Tablo 36: Dışarıda Oyun Oynarken Kaza Geçirip Geçirmediği Tablosu

	Sayı	Yüzde
Evet	73	63,5
Hayır	42	36,5
Toplam	115	100,0

Katılımcıların %63,5'i dışarıda oyun oynarken kaza geçirdiğini, %36,5' ise kaza geçirmediğini belirtmiştir. Kaza geçirdiğini belirten katılımcıların geçirdikleri kaza türlerine bakıldığında;

Tablo 37: Dışarıda Geçirdikleri Kaza Türleri Tablosu

	Sayı	Yüzde
Bisiklet kazası	11	15%
Motosiklet kazası	5	7%
Araba kazası	5	7%
Yere Düşme	46	63%
Diğer	6	8%
Toplam	73	100%

Dışarıda kaza geçirdiğini belirten katılımcıların %63'ü yere düşme, %15'i bisiklet kazası, %7'si motosiklet kazası ve araba kazası geçirdiklerini belirtmişlerdir. Diğer seçeneğinde ise oyun oynadıkları alanlarda cam ve çivi batması, torpil patlaması nedeniyle, salıncağın kafaya çarpması gibi kazalar belirtilmiştir.

Çokça dile getirilen “düşme” kazalarının nedenleri ile ilgili yapılan saha çalışmasında, yerlere döşenen taşların düz olmaması, zeminden ayrılan taşların sivri olması, rögar kapaklarının olmaması ya da zeminden yüksek yerleştirilmesi gibi nedenler görülmüştür. Yanı sıra harabelerde bulunan molozlar, yerlere saçılan cam parçaları ve her an devrilecekmiş gibi duran riskli taş parçaları bulunmaktadır.

Çocukların oyun oynarken geçirdikleri kazalar ile ilgili katılımcılar şunları artırmışlardır:

«Kazalar, yerlerin cam ve moloz olması yüzünden oluyor» (Kız çocuğu, 11 Yaş, Lalebey Mah.)

“Futbol oynadığımızda zemin kötü olduğu için yere düşüp yaralanıyoruz.”

(Oğlan Çocuğu, 13 Yaş, Ali Paşa Mah.)

“Oyun alanlarımız fazla iyi değil. Mesela çok taş var. Yere düştüğümüzde bakın (elini gösteriyor) nasıl oluyor. Harabeler var, oralarda da hep camlar var. Top oynadığımızda topumuz patlıyor.”
(Oğlan çocukları ile yapılan odak grup çalışmasından)

“Mesela çocuk sokakta koşarken camın üzerine düştü parmağını kesti. Parmağına dikiş attılar. Çocuk oynarken, koşarken... Fazla oluyor vallahi, sokakların düz olmaması bunun en büyük nedenidir: Eski, çukur, sivri taşlar...” (Kadın, 30 Yaş, Lalebey Mah.)

“Kazalar, yerlerin cam ve moloz olması yüzünden oluyor”
(Kız çocuğu, 11 Yaş, Lalebey Mah.)

“Futbol oynadığımızda zemin kötü olduğu için yere düşüp yaralanıyoruz.”
(Oğlan Çocuğu, 13 Yaş, Ali Paşa Mah.)

Suriçinde Çocuk Olmak

"Bizim bu mahallede harabeler var, çocuklar orada hep oyun oynuyorlar bazen harabeden taş düşüyor çocukların üzerine. Kaç defa harabenin sahibine söyledik, bizi hiç umursamadı. Ama çocuklar için çok tehlikeli. Gördüğümüz zaman kızıyoruz izin vermiyoruz orada oynamalarına ama görmediğimiz zaman..." (Kadın, 35 Yaş, Ziya Göklap Mah.)

"Metruk yapılar da oynayan çocuklar da akrep yılan sokmaları çok oldu. metruk yapılar çok fazla olduğu için ister istemez haşerelerde oluşuyor." (Mehmet, Cevat Paşa Mahalle Muhtarı)

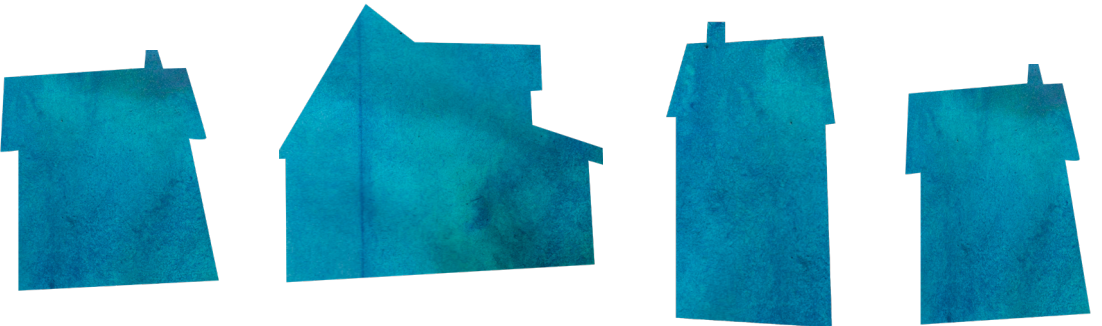
"Metruk yapılar da oynayan çocuklar da akrep yılan sokmaları çok oldu. Metruk yapılar çok fazla olduğu için ister istemez haşereler de oluşuyor." (Mehmet, Cevat Paşa Mahalle Muhtarı)

"Mesela 10 yaş 12 yaş grubu çocuklar var. Onlar bisikletle çıkarlar, caddelerde sürüyorlar. Bisiklet sürme alanları olmadığı için zaman zaman trafik kazaları olabiliyor." (Bülent, İskender Paşa Mah. Muhtar Azası)

"Mesela 10 yaş 12 yaş grubu çocuklar var. Onlar bisikletle çıkarlar, caddelerde sürüyorlar. Bisiklet sürme alanları olmadığı için zaman zaman trafik kazaları olabiliyor." (Bülent, İskender Paşa Mah. Muhtar Azası)

"Anzele'de suyun içinde cam parçalarından dolayı yaralanan çocuklar oluyor, ya da ayağı kayıyor kafası yere deşiyor. Hatta bir kaç defa ambulansı ben aradım. Burada hemen cadde var, karşıdan karşıya geçerken iki çocuğa araba çarptığını biliyorum. Mesela bu metruk evlerde de önlemler alınmazsa oralarda da kazalar olacak, çünkü dökülüyorlar." (Cengiz, Cami-Kebir Seçilmiş Mah. Muhtarı)

Çocuklar, ebeveynler ve muhtarlar, çocukların oyun oynarken geçirdikleri kazaların nedenleri olarak, yeşil alanların ve oyun alanlarının yetersizliğinde kaynaklandığını belirtmişlerdir. Oyun alanı olarak kullanılan sokaklarda, zemine döşenen taşların sivri ve yerinden çıkmış olması ve yine harabelere yakın yerlerin zemininde taş, moloz ve cam parçalarının olması, çocukların yaralanmalarına sebebiyet vermektedir. Harabelerde oyun oynayan çocukların ise yapılardan taş düşme ve akrep, yılan sokması gibi risklerle karşı karşıya kaldıkları ifade edilmiştir. Suriçinde yüzme havuzunun olmaması nedeniyle Anzele'de bulunan süs havuzunu -özellikle İskender Paşa ve Melik Ahmet mahallesinde yaşayan çocukların- yüzme havuzu olarak kullanmaktadırlar. Ancak süs havuzuna atılan cam parçaları çocukların yaralanmalarına neden olabilmektedir. Yine Suriçinde bisiklet yolunun olmaması, bisiklet kullanırken ana caddeleri kullanan çocuklar açısından trafik kazası riski oluşturmaktadır.

Tablo 38: Mahallede Kurs/Atölye Olup Olmadığı Tablosu

	Sayı	Yüzde
Evet	86	74,8
Hayır	29	25,2
Toplam	115	100,0

Katılımcıların %74,8'i mahallelerinde gidebilecekleri kurs/atölyelerin olduğunu, %25,2'si ise mahallelerinde gidebilecekleri kurs/atölyelerin olmadığını belirtmişlerdir.

Yaşadığı mahallede herhangi bir kurs/atölye olduğunu belirten katılımcılar bu kursların; %69'u Kur'an kursu, %10'u Müzik, %8'i Satranç kursu, %5'i Tiyatro kursu olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 39: Var Olan Kurs/Atölye Tablosu³⁰

	Sayı	Yüzde
Kur'an kursu	57	69%
Satranç kursu	7	8%
Müzik	8	10%
Tiyatro	4	5%
Diğer	34	41%
Toplam	110	133%

Yaşadığı mahallede herhangi bir kurs/atölye olduğunu belirten katılımcılar bu kursların; **%69'u Kur'an kursu, %10'u Müzik, %8'i Satranç kursu, %5'i Tiyatro kursu olduğunu belirtmişlerdir.** Diğer seçeneğine cevap veren katılımcıların büyük çoğunluğu, pandemi öncesinde Rengarenk Umutlar Derneği bünyesinde açılan atölyelere katıldıklarını, **Çok Amaçlı Toplum Merkezi (ÇATOM)** ve Sur Belediyesi Çocuk Kütüphanesi ve Bilgi Evi gibi kurumların da olduğunu belirtmişlerdir.

30. Bu soruda çoklu yanıt yöntemi kullanıldığı için toplamları %100 geçmektedir.

Tablo 40: Katılımcıları Kurs/Atölyelere Katılma Tablosu

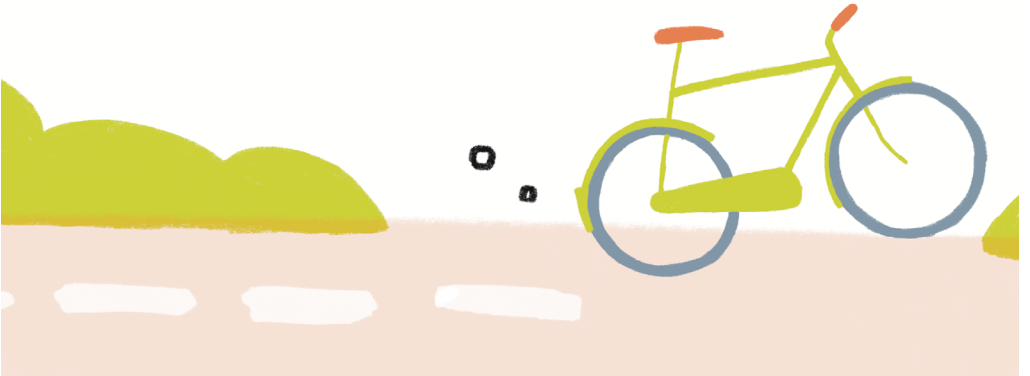
	Sayı	Yüzde
Evet	55	67,9
Hayır	26	32,1
Toplam	81	100,0

Yaşadığı mahallede kurs/atölye olduğunu belirten katılımcıların %67,9'u bu kurslara katılım sağladığını, %32,1'i ise katılım sağlamadığını belirtmişlerdir.

Tablo 41: Şikâyet Mekanizmaları

	Sayı	Yüzde
Evet	26	23,4
Hayır	85	76,6
Toplam	111	100,0

Katılımcılara, başına herhangi bir olumsuzluk geldiğinde bunu paylaşabileceğin kişi ya da kurumun olup olmadığını sorduğumuz soruda katılımcıların %76,6'sı başvuracakları bir kişinin ya da kurumun olmadığını, %23,4'ü ise başvurabilecekleri kişi ve kurumların olduğunu belirtmişlerdir. Başvurabilecekleri kişi ve kurumların bilgisi sorulduğunda ise katılımcıların tamamı ebeveynleriyle paylaştıklarını belirtmişlerdir.

3.3.1.Oyun Alanı Olarak Sokağın Kullanılmasına Mahalle Sakinlerinin Yaklaşımı

Suriçinde, oyun alanlarının yetersizliği, yetkililerin ve yetişkinlerin konuyla ilgili bir çözümünün olmaması, çocukları, güvenli olmayan alanları oyun alanı olarak kullanmaya zorlamaktadır. Bu alanlar arasında; sokak, harabeler, okul ve cami bahçeleri yer almaktadır. Sokak ve harabeler çocukların güvenliği açısından riskler taşımalarının yanı sıra, mahalle sakinleri tarafından kimi zaman sözlü, kimi zaman fiziksel şiddete maruz kalmalarına neden olabilmektedir.

Çocukların en temel haklarından biri olan oyun hakkını kullanmak isterken karşılaştıkları ve katlandıkları durumlara dair katılımcılarımız şunları ifade etmişlerdir:

"Nereye gitsek birileri bizi kovuyor. Mesela biz oynuyoruz, topumuz duvara değdiğinde bize diyorlar ki 'gidin buradan, sizi öldürürüm' diyorlar. Bazen de biz oynarken bizden büyük çocuklar gelip topumuzu alıp kaçıyorlar." (Oğlan çocukları ile yapılan odak grup çalışmasından)

"Mesela geçenlerde bir tane adam pencereye çıktı bize 'burada oynamayın, oynayacaksanız da sessiz oynayın' dedi. Biz de sessiz oynadık sonra birden bir arkadaşımız bağırınca penceresini açtı bize tükürdü. Sokak dışında başka bir oyun alanımız yok ki." (Oğlan çocukları ile yapılan odak grup çalışmasından)

"Rahat dışarı çıkamıyoruz. Çıktığımızda bize diyorlar "gir içeri, bizi rahatsız ediyorsun. Seni annene söyleyeceğim." (Kız çocukları ile yapılan odak grup çalışması)

"Bizim 2. kat var onu sevmiyorum. Erken yatıyorlar biz oyun oynadığımızda bize çok kızıyorlar diyorlar 'susun susun'. Onlar bize bağırınca biz de inat daha çok bağırıyoruz." (Kız çocukları ile yapılan odak grup çalışması)

"Harabeleri oyun alanı yapsalar da yine oyun oynadığımızda bize kızarlar (Mahalle sakinleri) çünkü harabenin yakınlarında da evler var." (Oğlan çocukları ile yapılan odak grup çalışmasından)

"Harabe yapıları sevmiyorum. Oyun oynayacak bir yer yok. Ara sokaklar dar olduğu için mahalledekiler oyun oynamamıza kızıyor." (Oğlan Çocuğu, 12 Yaş, Cevat Paşa Mah.)

"Taşlar bize engel, oynayamıyoruz, düşüyoruz. Bir de sokakta oynarken kadınların bize sürekli bağırmasını sevmiyorum." (Oğlan Çocuğu, 15 Yaş, Ali Paşa Mah.)

Aileler çocuklarının harabelere gitmelerini istememekte ancak sokakta oyun oynamaları da mahalle sakinleri tarafından tepkiyle karşılaşmaktadırlar. Ebeveynler, çocuklarının sokakta oyun oynarken karşı karşıya kaldıkları tutumları şöyle ifade etmişlerdir:

"Çocuklar bazen kapının önünde top oynuyorlar. Dışarıda top oynuyorlar, ee sokaklar da dardır. E millet geçiyor, o tekme vuruyor topa, top gelip çocuklara çarpıyor çünkü yer yok. Top oynadıkları için de hani park yok, bir şey yok, daracak sokaklarda oynuyorlar komşular rahatsız oluyor. E komşular rahatsız olunca da eve geliyorlar. Evde tek katlı evdir, dama çıkıyorlar. Damda da benim çiçeklerim vardır, ben kızıyorum oynadıkları için. E içeri geldiklerinde de televizyondan başka bir şey yok. Anlayacağıın çocuklar berbat bir halde." (Kadın, 51 Yaş, Ali Paşa Mah.)

Suriçinde Çocuk Olmak

"Mahallede hiç park yok evin önünde oynuyorlar. Keşke olsaydı çocuklar sadece sokakta oyun oynuyorlar. Sokakta oynadıklarında bazen bana çok şikâyete geliyor komşular: 'senin çocukların çok ses çıkarıyorlar, top oynuyorlar' diyorlar. Ben de korkudan çoğu zaman kapımın önünü temizleyince komşularımınkini de yıkıyorum. Çocuklar dışarı çıktıklarında kirletiyorlar ya o yüzden onların kapılarının önünü de temizliyorum. Yani kızıyorlar ha." (Kadın, 35 Yaş, Ziya Gökalp Mah.)

Çocukların, evde ev koşulları nedeniyle, sokakta ise, sokakların dar olması sebebiyle oyun oynarken oluşan sestense rahatsız olmaları çocukların zaten yetersiz olan oyun alanlarını sınırlandırmaktadır. **Mahalle sakinleri çocukları dışarıda oyun oynayan ebeveynlere de tepki göstermekte ve bu durum komşuluk ilişkilerine de yansımaktadır.**

Çocukların oyun alanlarının olmaması nedeniyle sokakları oyun alanına dönüştürmeleri ile ilgili çocukların yaşadıkları sıkıntıları ve mahalle sakinlerinin tepkilerini muhtarlar da benzer biçimde ifade etmişlerdir.

"Çocuklar bana geliyor diyorlar 'muhtar abi bize park yap' diyor küçük çocuklar. Hatta burada küçük bir park yapıldı diye birkaç tane çocuk geldi buraya işte 'muhtar abi sana çok teşekkür ederiz bize park yaptınız'. Siz şimdi gidip bakın parka 20-30 kişi sadece kaydırac için sırada, gidin bakın resimlerini çekin. Yeterli gelmediği için, kaydırağın üst kısımlarına geçiyorlar. Orası kırılacak, sağlam kalması çok uzun sürmez. Mesela çocuklardan biri oradan düşmüş ayağını kırmıştı. Olmaması gereken şeyi yapıyorlar. Çatısına çıkıyorlar oyun gruplarının. Bizim çocuklar yıllardır böyle alanlar görmedikleri için böyle talihsizlikler de oluyor." (Mehmet, Cevat Paşa Mah. Muhtarı)

"Çocuklar da geliyorlar benden istiyorlar Bana diyorlar ki 'muhtar sen niye bize park yaptırmıyorsun'. Bana diyorlar ki 'abi sen bana diyorsun sokakta oynama. Abi o zaman sen bize park yap' diye. 'Biz de orada oynayalım, en azından hiç kimseyi de rahatsız etmeyelim' benim elimden bir şey gelmiyor, benim de görevim iletmektir, iletiyorum. Niye kimse geri dönüyor. Oturdum ağladım. Bunun üzerine geldi 3-4 yaşındaki çocuk benden bunu istedi hiçbir şey yapamadım. Doğal hakkıdır ama hiçbir şey yapamıyorum. Bir şey değil 100 metrekare 200 metrekarelik bir yerde en azından iki tane bank, iki tane salıncak at oraya, o çocuk orada oynar enerjisini boşaltır. Ailelerin de böyle talepleri var, ailelerde diyor ki 'en azından park olsa çocuğumu nereye gittiğini bilirim hangi sokakta hangi mahallede olduğunu bilirim' diyor." (Muhsin, Ziya Gökalp Mah. Muhtarı)

"E tabi ki istiyor çocuklar oyun oynamayı. Özellikle burada gürültü yaptıkları zaman onlara kızıldığında 'e abi nereye gidelim' diyorlar. Yani 'bana oyun alanı göster, oraya gideyim' demek de bir taleptir yani. Hangi çocuk istemez rahat oyun oynayabilecekleri oyun alanları olsun; düştüğü zaman incinmesin, rahat adapte olsun oyuna... Mesela burada (sokak) oyun oynadığın zaman -buradan gelip geçen insanlar da olduğu için- top oynarken topun o insanlara değmemesine de dikkat etmek zorunda kalıyor, çünkü top kişilere değerse dayak yeyeceğini biliyor. Yok yani... Çocukların öyle bir imkânı yok. Değil mahallemde tüm Sur'un içinde toplansa bir kaç tane park ya var ya yok. Öyle bir hak varsa da Suriçinde yerine getirilmemiş bir hak. Suriçinde zaten kala kala 5-6 mahalle kalmış." (Bülent, İskender Paşa Mah. Muhtar Azası)

Çocuklar, oyun alanlarının olmamasıyla nedeniyle karşılaştıkları zorlukların gayet farkında olarak mahalle muhtarlarına park taleplerini iletmışlerdir. Muhtarlar da çocukların boş vakitlerini geçirebilecekleri alanların olmamasının yarattığı gerilimin farkındadırlar. Bu nedenle Vali ve Kaymakamlık makamlarına çocuk oyun alanlarına dair resmi olarak talepte bulunmuşlardır. Muhtarlar bu süreci şöyle aktarmışlardır:

"Daha önce HDP (Halkların Demokratik Partisi)'ye Sur belediye başkanı ile birebir görüşüm sonra Kayyım³¹ geldi, onunla da görüşüm defalarca hem de. Vali Bey'e toplantıda bizzat muhtarların huzurunda söyledim. Yazılı olarak da sundum, hem yazılı hem de sözlü müracaatlarım oldu. Hastanenin (Dağkapı'da bulunan Selehattin Eyyübi Devlet hastanesi) solunda daha önce park olarak yapılmış bir yerimiz vardı. Biz özellikle orayı kazandırmak istedik mahallemize. Hem çocuk parkı olarak hem spor alanı... Yani mahallemizde bir spor alanının olması elbette ki çok güzel olurdu. Orası da Suriç'inden dolayı tehlike arz ettiği için yapılmadı. Aslında orası bir korkuluk demirle çevrilsede diğer kalan kısmında hiç bir tehlike yok. Yani olursa müthiş bir şey olur mahalleye. Hem çocuklarımızı da kazanmış olacağız çünkü onları sokak aralarından da kurtarmış olacağız. **Mesela bizde, koskoca Sur'dur bir spor alanı yok.**" (Mehmet, Cevat Paşa Mah. Muhtarı)

"Bu konuyla ilgili geçen kaymakamla görüştük. O da bize dedi ki 'gidin bir hazine arazisi bulun biz orayı park yapalım.' Hazine malı listesi sizde, onları ben nereden bileceğim. Yani şu anda öyle bir çalışma var ama ne derecede başarılı olur neler yaparlar bilmiyorum. Şimdi ben kimin malını bulayım ama onlar istimlâk edebilirler... Hem Kayyım döneminde hem de HDP döneminde yok demiyorlardı ama yaptıkları bir şey de yoktu. Çocuk parkları olsun özellikle çocuklara yönelik herhangi bir şey yok. Sadece Eskiden Abdullah başkan döneminde çocuk festivalleri yapılıyordu. O da ne yapıyordu geliyordu buradaki çocukları alıp götürüyordu üç-beş gün içinde oradaki enerjilerini tüketiyorlardı sonra bitiyordu. **Kürtçe bir sözümüz var 'dive peki, diçe sal u mehkî' yani ne gelen var ne giden var.**" (Muhsin, Ziya Gökalp Mah. Muhtarı)

"İstenirse park yapabilecek alanlar var. Geçenlerde de Kaymakamlığa gittiğimizde, çocuklara park yapacak mısınız dediğimizde 'yapamaz yapamaz' diyorlar ama bize 'yer bulun' diyorlar. Sen Belediyesin, sen bilmiyorsan ben nereden bulacağım. Hangi yer kime aittir; tapu var mıdır, metruk mudur, boş alan mıdır, sahibi var mı yok mu? Hepsini siz biliyorsunuz. Eskiden belediye şenlik düzenliyordu Abdullah Demirbaş³² döneminde. Çoluk çocuk hepimiz gidiyorduk. Her gün bir mahallede etkinlik yapılıyordu. Gerçekten güzel bir gün geçiriyordu insanlar, sinema, tiyatro, konsere katılıyordu. O zaman çocuklar güzel aklı ve ahlakı böyle etkinliklerde alıyordu. (Abdullah, Lalebey Mah. Muhtarı)

Muhtarlar, hem Vali'ye, hem seçilmiş Belediye Başkanları'na, hem de atanmış olan kayyımlar'a çocuk oyun alanlarına dair taleplerini belirtmişlerdir. İlgili yerlere başvuruda bulduklarını, talebe dair olumsuz bir cevap almadıklarını ama çocuk oyun alanlarıyla ilgili herhangi bir girişimin de olmadığını belirtmişlerdir. Oyun alanına dönüştürülebilecek alanlarla ilgili bilgilerin muhtarlardan beklenmesi, sorumluların işi vukuşa sürmek değilse de sorumluluk üstlenmediklerini göstermektedir.

³¹ Sur, belediyesi 1999'daki yerel seçimlerinden günümüze Kürt siyasal partilerin adaylarının seçtiği bir ilçedir. Sur belediye başkanı başlattığı "çok dilli belediyeçilik" projesi nedeniyle dönemin Diyarbakır Valisi Etkan Ala tarafından 2007'de görevden alınmış ve yerine kayyum atanmıştır. İkinci kayyum ise İçişleri Bakanlığı tarafından 2016'da çıkarılan Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile atandı. Üçüncü ve şu an görevde bulunan kayyum ise 2019'da KHK ile göreve atanmıştır. Seçilmiş belediye başkanlarının yerine belediye meclisinde yer alan seçilmişler değil, Kaymakam ve ya Vali yardımcılarını atanmıştır.

³² 2004 yılı yerel seçimlerinde Demokratik Toplum Partisinden 2. dönem seçilmiş Sur Eski Belediye Başkanı

3.3.2.Oyun Alanlarının Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Değerlendirilmesi

Suriçinde, "Oyun Hakkı" ile ilgili yaptığımız izleme çalışmasında elde edilen veriler; saha gözlemleri, ebeveynler ve mahalle muhtarlarıyla gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerin yanı sıra var olan çocuk oyun parklarında çekilen fotoğraflar, çocukların oyun alanlarına dair ciddi hak ihlallerinin yaşandığını ortaya koymaktadır. Oyun alanlarının olmaması çocukların oyun alanı olarak sokakları ve harabeleri tercihe itmektedir. Çocukların oyun alanı olarak kullandıkları mekânların oluşturduğu riskler ve yetişkinler tarafından karşılaştıkları tutumlar bir önceki bölümde ele alınmaktadır. Ancak çocukların oyun alanı olarak kullandıkları mekânların, toplumsal cinsiyet bağlamında değerlendirdiğimizde ise karşımıza çok daha ciddi eşitsizlikler çıkmaktadır. Kız çocuklarıyla yaptığımız anket ve odak grup çalışmasında, dışarıda oyun oynarken karşılaştıkları sorunlara dair şu ifade kullanılmıştır:

"Erkek çocuklardan rahatsız oluyoruz. Bizi yerimizden kaldırıp, gelip kendileri oynuyorlar."
(Kız çocuklarıyla yapılan Odak Grup Çalışmasından)

"Sokakta en çok can (yakan top) oynuyorduk ama şimdi hem koronadan dolayı hem de abimler dışarıda çok erkek var diye oynamamıza izin vermiyorlar." (Kız çocuklarıyla yapılan Odak Grup Çalışmasından)

"Erkekler geliyor kızlara bakıyor abilerimiz de görünce bizim dışarıya çıkmamıza izin vermiyorlar."
(Kız çocuklarıyla yapılan Odak Grup Çalışmasından)

"Mahallede madde bağımlılığı olanları sevmiyorum. Mahalle kız çocukları için güvenli değil."
(Kız Çocuğu, 12 Yaş, Lalebey Mah.)

"Yeterli oyun alanı yok. Güvenli alan yok. Akşamları ışık problemlerinden dolayı çıkamıyoruz."
(Kız Çocuğu, 14 Yaş, Cevat Paşa Mah.)

"Mahallede küfür atıyorlar. Erkekler sokakta oyun oynadıklarında bizim oynamamıza izin vermiyorlar. Sonra esrarcılar var. Bir de hırsızlar var." (Kız çocukları ile yapılan odak grup çalışmasından)

Kız çocuklarının oyun alanlarını kullanmasını engelleyen önemli etkenlerin başında toplumsal cinsiyet kalıpları gelmektedir. **Kız çocuğunun dışarıda zaman geçirmesinin, oğlan çocukları tarafından engellenmesi, oğlan çocuklarının sokağın kullanım hakkını kendilerinde görmelerinden kaynaklanmaktadır.** Oğlan çocuklarının sokağı oyun alanı olarak yoğun bir şekilde kullanmaları ve kız çocukların sokakta oyun oynamalarının ağabeyleri tarafından sınırlandırılması toplumsal cinsiyet yargılarının kabulü ile bağlantılıdır. Çünkü oğlan çocuklarına verilen önemli rollerin başında kız kardeşlerinin "namus"unu korumak gelmektedir.

Ebeveynler, kız çocuklarının dışarıda oyun oynamaları neden istemediklerini ve oyun alanlarının kız çocukları açısından nasıl riskler taşıdığını şöyle aktarmışlardır:

"Kız çocuğumu hiç dışarı bırakmıyorum çünkü dışarıda erkek çocuklar oyun oynadıkları için."
(Kadın, 32 Yaş, Dabanoğlu Mah.)

"Kız çocuğuma pek izin vermiyorum. Etrafta madde bağımlıları olduğu için kızıma zarar verirler diye korkuyorum." (Kadın, 35 Yaş, Lalebey Mah.)

Suriçinde Çocuk Olmak

"Aslında sorarsan çocuklar arasında ayırım yok ama kız çocuğu biraz daha, niçin? Kız oldukları için. Yani erkeğe de sapıklık yapıyor, kızlara da sapıklık yapıyor ama bizim insanlarımız kızlara daha düşük sapıklık konusunda. Yani ikisine de yapılıyor zaten." (Kadın, 40 Yaş, Ziya Gökalp Mah.)

"Harabelerde kötü şeylerin olduğunu duyuyoruz, çok korkuyoruz kaçırırlar diye." (Kadın, 35 Yaş, Cevat Paşa Mah.)

"Kızıma, bir sapık cinsel organını göstermiş. Kızım EBA'ya girmek için komşunun kapısına gitti ve bir çığlıyla ben sokağa çıktım ama adam kaçmıştı. Ben nasıl kızımı tek bırakayım. Burada harabeler var orda hep uyuşturucu içiyorlar korkuyorum. Mahallemize sapık dadanmış." (Kadın, 36 Yaş, Ziya Gökalp Mah.)

"Harabelerde tanımadığımız insanlar madde kullanıyorlar. Öncesinde yoktu ama şimdi hırsızlık çok fazla. Yakın yerlerde çocuk kaçırmaya olaylarını da duyduğumuz için çok korkuyoruz." (Kadın, 45 Yaş, Lalebey Mah.)

Ebeveynler, kız çocuklarının dışarıda vakit geçirmelerine izin vermeme nedeni olarak sokakların daha çok oğlan çocuklar tarafından kullanılmasını göstermektedirler. Bir neden ise, daha önce tanık oldukları ve duydukları istismar vakaları nedeniyle kız çocuklarını koruma istemiyle sokaktan alıkoyduklarını belirtmektedirler. Kız çocuklarının oyun oynayabileceği güvenli alanlar bulunmadığı için ebeveynler çocuklarını evde tutmayı tercih ettiklerini dile getirmişlerdir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ağlarının ilk örüldüğü alan ev mekânıdır, aynı zamanda toplumsal cinsiyet rol ve görev dağılımının gerçekleştiği ve içselleştirdiği mekânlardır. Çocukların özellikle ergenlik dönemlerinde yaşanan fiziksel değişimle birlikte cinsiyet rolleri ve işbölümü de belirginleşmektedir. Kız çocuklarının, anneye ev içi emek sürecine katkı sağlaması beklenirken, oğlan çocuklarından ev işlerinde anneye yardımcı beklenmemekte daha çok kız kardeşlerinin güvenliği ile ilgili sorumluluklar yüklenmektedir. Suriç'in mekânsal/fiziki koşullarının yanında sosyoekonomik ve kültürel yapısı da toplumsal cinsiyet rollerinin üretilmesinde etkilidir. Oyun hakkı kapsamında değerlendirildiğinde Suriç'te yaşayan tüm çocukların oyun hakkı ihlal edilmektedir ancak kız çocukları cinsiyet eşitsizliği nedeniyle oğlan çocuklarından daha fazla hak kavuşamamaktadır. Çocukların, güvenli oyun alanlarının olmaması n bu mekânlarda stlenmemesidir.

3.3.3. Mahallede En Sevdiğim Şey

Suriçinde yaşayan çocuklar, yeşil alan ve oyun alanlarının sınırlı bulunması; oyun alanı olarak kullandıkları sokak, harabe, cami ve okul avlusu gibi mekânların taşıdıkları risklerle birlikte aile bireyleri ve mahalle sakinlerinin baskılarına maruz kalmaktadırlar. Çocuklar karşılaştıkları tüm zorluklara rağmen ya da zorluklarla birlikte yaşadıkları mahalleyle kurdukları bağı şu cümlelerle açıklamışlardır:

“Doğduğum için annem böbreğini kaybetti. Bana süt veren bu mahalle oldu. Bu yüzden mahallemi seviyorum. Arkadaşlarımla oyun oynamayı seviyorum.” (Oğlan Çocuğu, 14 Yaş, Ali Paşa Mah.)

“Mahallede herkesin birbirini iyi tanınmasını seviyorum. Sokak kültürünü ve sokakların yapısını seviyorum.” (Kız Çocuğu, 15 Yaş, Cami Kebir Mah.)

“Komşularımı, yardımlaşma ve sıcaklıklarını...” (Oğlan Çocuğu, 15 Yaş, İskender Paşa Mah.)

“Kendimi burada iyi hissediyorum. Sokakları çok seviyorum. Surları çok seviyorum.” (Kız Çocuğu, 14 Yaş Cevat Paşa Mah.)

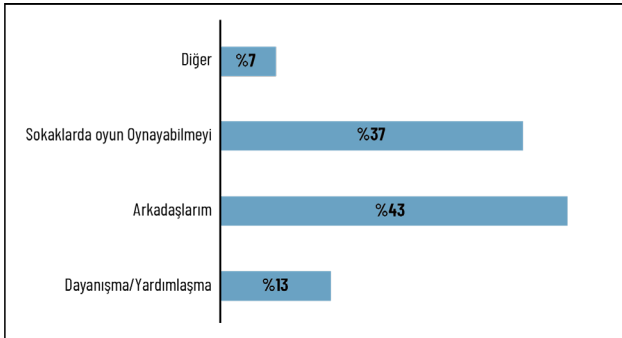
“Mahallemi, yardımlaşma ve dayanışmalarımızı seviyorum.” (Oğlan Çocuğu, 11 Yaş, Ziya Gökalp Mah.)

“Arkadaşlarımı ve sokaktaki hayvanları seviyorum. Bizim karşı damımızda kediler var onları biz besliyoruz.” (Kız çocukları ile yapılan odak grup çalışmasından)

“Bu mahallede en çok sevdiğim şey; bizim bir ev var, o evde bütün akrabalarla bir arada yaşıyoruz.” (Kız çocukları ile yapılan odak grup çalışmasından)

Suriçde çocukların yaşamını etkileyen tüm olumsuz koşullara rağmen mekân ve mekanla paralel gelişen gündelik yaşam ilişkileri içinde şekillenen dayanışma duygusu çocuklarda aidiyet duygusunu geliştirmektedir. Küçükkırca'nın da ifade ettiği gibi, Surluların her ne kadar kolektif bir yaşam sürdürdükleri iddia edilmeyecekse de Suriçinde kaynağını yoksulluktan alan dayanışma ilişkileri, Suriçini bir ev mekânı haline getirmektedir (2018: 38).

Tablo 42: Mahallede En Sevdiğin Şey Tablosu

Çocuklar, yaşadıkları mahalleyi sevme nedenlerini sıklıkla kurdukları arkadaşlık ilişkilerine; bir oyun alanı olarak kullandıkları sokakları ve dayanışma/ yardımlaşma kültürü gibi ifadelerle dile getirmişlerdir.

3.3.4. Mahallemde Oyun Alanları Yapsaydım...

“Basketbol sahası yapmak isterdim. Harabeleri çocuklar için oyun alanı yapardım.”

(Kız Çocuğu, 12 Yaş, Cevat Paşa Mah.)

“Yere çöp atılmasını engelledim. Bisiklet yolu yapardım.”

(Dabanoğlu, 9 yaş, oğlan çocuğu)

“Çocuk tecavüzlerinin olmamasını sağladım. Sokaklara kameralar yaptırardım, polisleri çağırırdım. Çocuk parkları yapardım, Oturma parkları yapardım. Bizim burada boş alanlar var; maç sahasına çevirirdim.”

(Kız çocuğu, 13 yaş, Ali Paşa Mah.)

“Yerleri düzenledim. Yıkık evleri yapardım. Çocuk parkı, basketbol sahası yapardım.”

(Kız Çocuğu, 13 Yaş, Ali Paşa Mah.), 13 yaş, kız çocuğu

“Büyük evler, bahçeli ve hayvanlar olsun isterdim. Parkta salıncak, kaydırak ve tahterevallli olsun isterdim.”

(Kız Çocuğu, 10 Yaş, Cami Kebir Mah)

“Park yapardım. Çocukların fikrini alırdım. Engellilere yardım ederdim. Herkese yardım ederdim. Top dağıtırdım. Bırakmazdım yıkılsın mahallemiz, uyuşturucu girmesin diye.”

(Oğlan Çocuğu, 14 Yaş, Ali Paşa Mah.)

“Ağaçların olması, toprak kokusunun gelmesi, kelebeklerin olması... Tam donanımlı bir park isterim.”

(Oğlan Çocuğu, 13 Yaş, İskender Paşa Mah.)

“Herkesin oyun oynayabileceği geniş bir oyun alanı. Yeşil parklar, havuz ama tarihi yapısı kalsın. Park içinde oyuncaklar olsun.”

(Oğlan Çocuğu, 12 Yaş, Lalebey Mah.)

“Yıkık evleri yaptırardım. Futbol ve basketbol sahaları yaptırardım. Cami yaptırardım. Mahallemdeki hırsızları ve esrar kullananları kovardım. Mahallemde sirk yaptırardım, herkesin eğlenmesini isterdim.”

(Oğlan Çocuğu, 13 Yaş, Ziya Gökalp Mah.)

“Mahallemizde kütüphane olsun isterdim. Mahallede tek park olduğundan herkes oraya gidiyor ve çocuklar kavgaya ediyor.” (Kız Çocuğu, 14 Yaş, Cevat Paşa Mah.)

“Mahallemiz akşamları güvenli değil güvenli olmasını isterim.”

(Kız Çocuğu, 12 Yaş, Dabanoğlu Mah.)

“Her mahalleye internet çekerdim, tablet verirdim, okul yaptırardım. Park yapardım, havuz yapardım.”

(Kız çocuğu, 12 Yaş, Ziya Gökalp Mah.)

“Avlulu olsun, içinde havuz olsun, kapısı olsun ki yabancılar gelip içeri dağıtmasın. Parkın kapısının anahtarı da biz de olsun.” (Kız çocukları ile yapılan odak grup çalışmasından)

“Parkımızda kaydırak, tahterevallli, atlıkarıncalar ve o dönme dolaplardan olsun. Lunaparkımız olsun.”

(Kız çocukları ile yapılan odak grup çalışmasından)

Suriçinde Çocuk Olmak

“Mahalledeki harabeleri yıksınlar, oralara park yapsınlar. Yabancılar gelmesinler.”

(Kız çocukları ile yapılan odak grup çalışmasından)

“Bir park yaparsak içinde kediler de olsun. Kedi evi, köpek evi olsun içinde.”

(Kız çocukları ile yapılan odak grup çalışmasından)

“Parkımız lunapark gibi olsun büsbüyük. Kapısında da güvenlik olsun ki kimse bozmasın. Bir de havuz da olsun.”

(Kız çocukları ile yapılan odak grup çalışmasından)

“Yabancı kişiler parka zarar vermesinler diye bir bekçisi olsun. Spor alanları olsun. Parkta mesela tahterevallı, kaydırak, salıncaklar olsun.”

(Kız çocukları ile yapılan odak grup çalışmasından)

“Bir parkımız olsun içinde futbol, voleybol sahası, havuzu olsun, langırt olsun.”

(Oğlan çocukları ile yapılan odak grup çalışmasından)

“Eskiden sizden (Rengârenk Umutlar Derneğinden) bisiklet alıyorduk bir hafta sürüyorduk o çok güzeldi. Burada bisiklet yolu olmadığı için bisikletlerimiz çabuk bozuluyor. Mahallede sürdürüğümüz için hız yapamıyoruz. Bisiklet yolu olsaydı o biçim hız yapardık.” (Oğlan çocukları ile yapılan odak grup çalışmasından)

“İçinde sürebileceğimiz bisiklet olsun. Havuz olsun.”

(Oğlan çocukları ile yapılan odak grup çalışmasından)

“Ben mahallede en çok yazın havuz, kışın da ısınma-barınma yeri olsun isterim. Millet yazın sokakta idare ediyor evsizler, ya kışın? Isınma barınma yerleri olursa evsizler kışın orada kalabilirler. Mesela buradaki harabelerden birini barınma yeri yapabilirler. Mesela sokakta kalan hayvanlar için de barınma yerleri olsun. Mesela öyle zenginler var parasına kıyamıyor, bir köpeğe bile bakamıyor.”

(Oğlan çocukları ile yapılan odak grup çalışmasından)

“Ben mahalledeki parkı normal park yapardım, mesela salıncak, kaydırak oyun evi, kum bahçesi, oyun alanı yapardım.” (Oğlan çocukları ile yapılan odak grup çalışmasından)

“Parkın içinde bir ev olsun, o evin içinde de oyunlar olsun, mesela monopoly... Zararsız oyunlar olsun. Dışında da top sahası olsa, basketbol yeri olsa... Parkı da güvenlikçiler korusun. Güvenlikçi olsun ki bizim mahalledeki çocuklar dışında kimse gelmesin. Çünkü dışarıdan gelirlerse parkı berbat ederler. Hırsız var, kötü insanlar var çünkü.” (Oğlan çocukları ile yapılan odak grup çalışmasından)

“Güvenlikçiler olsun, ilk yardım şeyleri olsun, itfaiyesi olsun ki bir sorun olursa hemen müdahale edilsin. Onun dışında çocuklar nerden geliyorsa gelsinler, eğlenmek onların da hakkı.”

(Oğlan çocukları ile yapılan odak grup çalışmasından)

Katılımcılar, mahallede olmasını istedikleri oyun alanlarının başında spor aktivitelerini gerçekleştirebilecekleri; futbol, voleybol, basketbol oynayabilecekleri oyun sahaları ve yine güvenli şekilde bisiklet kullanabilecekleri bisiklet yolu yapmak istediklerini belirtmişlerdir. Oyun oynadıkları alanlardan biri olarak harabelerin temizlenmesi ve oyun alanına dönüştürülmesi; yazın kullanabilecekleri yüzme havuzları, eğlence alanı olarak lunapark, içinde çocuk oyun gruplarının olduğu parklar istediklerini belirtmişlerdir. Çocukların güvenliği açısından tehlike arz eden alanlarda ihmal ve istismar vakalarının yaşanmaması için hem sokak aydınlatmalarının yapılması ya da onarılması

ve sokaklarda kamera sisteminin kurulması gibi güvenlik tedbirlerinin artırılması. Suriçinde özellikle harabelerde gerçekleştiği ifade edilen alkol kullanımı, madde bağımlılığı ve yanı sıra hırsızlık olayları gibi toplumsal tehditler nedeniyle en fazla bu durumu değiştirmekle ilgili isteklerini belirtmişlerdir. Kimi çocuklar ise, mahallede yaşayan evsizlere üzülen kalabilecekları evler yapmayı ve sokak hayvanlarını da unutmayıp parkın içinde kedi ve köpek evi yapmayı istediklerini belirtmişlerdir. Şehirde oyun alanları ya da çocuklarla ilgili çalışmalarda çocukların katılımının sağlanmaması ve kararlar alınırken çocuklara sorulmaması; çocuğun katılım hakkının da ihlal edildiği vurgulanmaktadır.

Çocuklarla yapılan hem anket hem de odak grup görüşmelerinde "yabancılar" ifadesinin birkaç defa tekrarlanması üzerine, "Neden yabancılar gelmesin ve yabancılar kim?" sorusuna, başka mahallelerde kullanmak istedikleri oyun alanlarında karşılaştıkları ayrımcı tavır nedeniyle yaşadıkları mahalle dışındaki tüm çocukları kast ettiklerini dile getirmişlerdir:

"Ben, kardeşim bir de kuzenim Sur' da bir parka gittik. Orada bir sürü kız ve erkekler vardı. Kardeşim salıncağa binmek istedi. Biz de oradakilere dedik 'biz de binebilir miyiz?' diye, dedi 'hayır siz binmeyeceksiniz, sizin evleriniz burada değil, siz gidin evlerinize' Onlar bize böyle dedikleri için biz de yabancıları parka almak istemiyoruz." (Kız çocukları ile yapılan odak grup çalışmasından)

"Oyun hakkı, herkesin oyun oynama hakkı vardır demektir. Bizim oyun oynarken araç-gereçlerimiz ya iptir ya toptur. Mesela top oynadığımızda kızıyorlar diyorlar 'oynamayın'. Bizim oyun oynamamıza izin vermiyorlar. E konuşmamıza da izin vermiyorlar. Ben halamgile gittim, evlerine yakın bir park vardı o parka oyun oynamaya gittiğimde orada da oyun oynamamıza izin vermiyorlar. Bu nasıl bir oyun hakkıdır ben bilmiyorum." (Oğlan çocukları ile yapılan odak grup çalışmasından)

Çocuklara, yaşadıkları mahallede "nasıl" bir oyun alanı istedikleri sorusuna verdikleri yanıtlar, çocukların mevcut oyun alanlarının nasıl olduğuna dair bilgileri de içermektedir. Çocukların ifadeleri, oyun alanlarının çocuk güvenliğini ve yararını sağlayacak nitelikten nasıl uzak olduğunu anlatmaktadır. Çocuk oyun alanlarında var olması gereken tüm donatılar, çocuklar için ancak televizyonda izlediği ya da Suriçi dışında yaşayan bir akraba ziyaretinde gördüğü kadar yakındır kendisine. Suriçinde yaşayan çocukların oyun hakkı mevcut haliyle fırsat eşitliği ilkesinden uzak tamamen mahrum edilen bir haktr.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kent yoksulluğu sadece gelir eksikliğiyle ilgili olmayıp, birçok sosyal soruna da kaynaklık etmektedir. Yoksul kent mahallelerinde yaşayan çocuklar, yaş, cinsiyet, etnik kimlik gibi değişkenlere bağlı olarak risklere en açık kesimi oluşturmaktadır. Tanımlanmış haklara rağmen, bugün dünyanın birçok yerinde çocuklara yönelik istismar devam etmekte, çocuklar savaşlarda ölmekte, göç etmeye zorlanmakta ve çocuk işçiliğinin önüne geçilememektedir (Stearns, 2018: 7). Elverişsiz konutlarda oturma, sosyal dışlanmışlık, sağlıksız/yetersiz beslenme, oyun hakkına ve eğitime erişimde eşit fırsatlardan yararlanamamak gibi pek çok eşitsizlik sıralanabilmektedir.

Oyun hakkı kapsamında yaptığımız saha çalışmasında elde edilen bulgular, çok açık bir şekilde yerel yönetimlerin yükümlülüklerini ve sorumluluklarını yerine getirmediğini göstermektedir. Suriçinde bulunan 15 mahallenin 2019 verilerine göre toplam nüfusu 38156 ve toplam alanı ise yaklaşık 1500 dönümdür. Böylesine geniş bir yaşam alanında sadece 6 çocuk oyun grubunun bulunması ve var olan çocuk oyun gruplarından sadece üçünün kullanılabilir durumda olması çocuğa ve çocuk haklarına verilen değer en önemli göstergelerinden biridir. Bununla birlikte, elde edilen bulgular göstermektedir ki, kentsel dönüşüm ve silahlı çatışmalar çocukların yaşam alanında pek çok şeyi etkilerken, oyun hakkı bağlamında da çeşitli etkiler yaratmıştır. En başta çocukların mahalle değişikliği yapmak zorunda kalmaları dahi, çocuklar açısından yeni bir sosyal ortama ve yeni oyun alanlarına adapte olmak gibi sorunları beraberinde getirmiştir. Bu nedenle, **kent hakkında alınacak tüm kararlara yetişkin ve çocuk yurttaşların katılımının sağlanması en öncelikli adım olacaktır.**

Bu bağlamda yerel yönetimlerin çocuk haklarını hayata geçirebilmesi için;

- Çocuklar başta olmak üzere, bakım verenlere ve tüm yerel aktörlere yönelik çocuk haklarının hayata geçirilmesi adına bilgilendirme ve farkındalık çalışmalarının yapılması;
- UNICEF tarafından başlatılan Çocuk Dostu Şehirler çalışmasının ilkelerinin Diyarbakır yereline uyumlu bir şekilde hayata geçirilmesi;
- Yerel yönetimlerde çocuk haklarına yönelik çalışmalar yapan, yeterli kaynağın ayrıldığı bir "Çocuk Hakları Müdürlüğü" biriminin oluşturulması;
- Yerel yönetimler bünyesinde çocuk meclislerinin kurulması ve çocuk meclisinin kararlarının bağlayıcılığı ile ilgili yönetmeliklerin oluşturulması;
- Stratejik eylem planların ve faaliyetlerin çocuk odaklı ve çocuk dostu bir şekilde hazırlanması;
- Her ilçede çocuk haklarına yönelik çalışmalar yürüten sivil toplum örgütlerinin desteklenmesi, bu örgütler ile iş birliği geliştirilmesi ve yerel yönetimlerin öncülük ettiği çocuk hakları komisyonlarının oluşturulması;
- Çocuk Koruma İl Koordinasyon Kurulunun, sivil toplum örgütleri ve çocukların gönüllü katılımına açık olacak şekilde düzenlenmesi;
- Her mahallede, çocuk nüfusuna göre doğru orantılı olarak oyuncak kütüphanelerinin kurulması;
- Çocukların yaş gruplarına göre gelişimlerini destekleyecek, yeteneklerini keşfedecek ve becerilerini geliştirecek sosyal-kültürel ve sanatsal kursların sayısının artırılması;
- Yerel yönetimler tarafından çocukları doğrudan ilgilendiren her faaliyette, gerçekleştirilen faaliyetlerin etkilerinin anlaşılabilmesi için ölçme-değerlendirme çalışmalarının gerçekleştirilmesi;

- Saha araştırmalarında elde edilen bulgularda, son 10 yıl içerisinde özellikle kentsel dönüşüm sürecinde alınan kararların, çocuk hakları bağlamında çocuklara etkisinin olumsuz olduğu tespit edilmiştir.
Bu bağlamda alınan kararların gözden geçirilmesi gerekmektedir;
- Alınan Acele Kamulaştırma kararı iptal edilerek, yurttaşlarla tartışmaya yeniden açılması;
- Düşünölen ve planlanan Kentsel dönüşüm projeleri iptal edilmeli, riskli yapıların iyileştirilmesi için alternatif dönüşüm modellerinin uygulanması;
- 3194 sayılı İmar Kanunu'nda ve plan yapımına ait esaslara dair yönetmelikte, çocuğun oyun hakkının açık bir biçimde tanımlanması ve mahallelerde yaşayan çocuk nüfus yoğunluğuyla doğru orantılı olarak oyun mekânlarının yapımına dair standartların oluşturulması;
- KAİP'te belirlenen yeşil alanların kullanılabilir hale getirilmesi ve bu yeşil alanların içerisinde çocuk oyun gruplarının kurulması gerekmektedir.
- Çocuklar, oyun alanlarının yetersiz sayıda olması, güvenli olmaması ve bakımsız olması gibi nedenlerle oyun parklarında çok fazla zaman geçirmemektedirler. Parklarda vakit geçiren çocuklar ise pek çok risk ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Suriçi bölgesinin 7 mahallesinde yaptığımız izleme çalışmasında çocukların oyun alanlarının niteliklerine dair acil olarak geliştirilmesi ve iyileştirilmesi gerekmektedir.
- Tespit edilen bulgular ışığında Belediyeler oyun parklarını planlarken;
- Öncelikle Türk Standartları Enstitüsü'nün belirlediği standartlara uygun olarak düzenlenmesi;
- Çocukların bakım verenleri ile birlikte gidebilecekleri güvenli, yeşil alan içinde oyun parklarının oluşturulması;
- Oluşturulan mekânların, tüm çocukların; sokakta yaşayan, göçmen, farklı etnik kökenden, engelli gibi farklı ihtiyaçları olacak çocukları da kapsayacak şekilde planlanması;
- Parklardaki oyun gruplarının her yaştan çocuğa hitap edebilmesi için yaş gruplarına göre ayrıştırılmış planlamaların yapılması;
- Çocuk parklarının ana caddeden geçen alanlara kurulmaması, ana cadde geçen parkların olduğu bölgelerde ise yaya geçidi ve trafik ışığı gibi koruyucu uygulamaların bir an önce hayata geçirilmesi;
- Yıkılma tehlikesi bulunan alanlara yakın inşa edilmemesi, bu alanların tespit edilerek çevresine uyarıcı levha veya çitlerin konulması;
- Oyun parklarının, çocukların ebeveynleri ya da bakım verenleri ile birlikte gidebileceği şekilde tasarlanması;
- Parkların ışıklandırmalarına önem verilmesi;
- Çocukların yaşayabilecekleri herhangi bir hak ihlaline karşı bunu bildirebileceği mercilere dair bilgilendirme ve ihbar mekanizmalarının oluşturulması;
- Suriçinde bulunan metruk/harabe yapıların çocuk oyun alanlarına veya kültür, sanat, spor alanlarına dönüştürülmesi gerekmektedir.

Çocukların oyun oynayabildikleri alanlardan biri de evleridir. Ancak saha çalışmalarındaki bulgular, çocukların neredeyse yarısının evde oyun oynarken kaza geçirdiğine işaret etmektedir. Ev içi kazalar nedeniyle her yıl yaşamını kaybeden pek çok çocuk olduğu da bilinmektedir. Bu nedenle, oyun parklarındaki standartların benzerlerinin, evlerde çocukların fiziksel güvenliğinin sağlanması amacıyla da hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu ihlallerin önlenebilir olduğu ve bu ihlallerin önlenilmesi için bilgilendirmeler yapılmasının devletin sorumluluğu olduğu unutulmamalıdır.

Suriçinde Çocuk Olmak

Çocuklar, oyun oynamak amacıyla alternatif olarak kullandıkları sokaklarda ise mahalle sakinleri tarafından azarlanmaktadır. Çocuklar hem evde hem de dışarıda/sokakta oyun oynayabilecekleri alanlarının yetişkinler tarafından sınırlandırılması, çocukların harabe yapıları kullanmaya mecbur bırakılmaktadır. **Yürütülen saha çalışmasında sıkça dillendirilen harabe yapılarında gerçekleştiği belirtilen vakalar, sadece çocukları değil tüm mahalle sakinlerini kaygılandırmaktadır.** 2015-2016 yılları arasında gerçekleşen silahlı çatışmalar sonrasında artan metruk/harabe yapıların düzenlenmesi, denetlenmesi ve güvenliğinin sağlanması aciliyet arz etmektedir.

Bu bağlamda;

1. Metruk/harabe yapılarla ilgili çocukların sunduğu önerilerin bir an önce hayata geçirilmesi;
2. Metruk/harabe yapılara girişi engelleyecek düzenlemeler yapılması,
3. Yıkılma tehlikesi bulunan metruk/harabe yapıların çevresine uyarıcı çitlerin çekilmesi veyahut uyarıcı levhaların konulması;
4. Mahalle sakinlerinin sıkça ifade ettiği madde bağımlılığı ile mücadele çalışmalarının yoksulluğu da göz önünde bulundurularak gerçekçi bir şekilde bir an önce planlanması;
5. Çocuklara yönelik cinsel şiddet iddialarının araştırılması gerekmektedir.

Bölgede yaşanan silahlı çatışmaların olumsuz etkileri, çocuklar açısından hala varlığını sürdürmektedir. Çatışma dönemlerinde yaşanan tanıklıklar ve sonrasında zırhlı araçların neden olduğu, pek çok çocuğun yaşamını kaybetmesiyle sonuçlanan ihlaller yaşanmıştır. Aynı zamanda güvenlik güçlerinden kaynaklı yaşanan çocuk hak ihlallerinin cezasızlıkla sonuçlanması da mahalle sakinlerini tedirgin etmektedir. Suriçinde kamusal alanda çok fazla bulunan silahlı ve zırhlı araçların varlığı güvenlik duygusundan ziyade bir tehlike algısına dönüşmektedir. Bu nedenle silahlı ve zırhlı araçların alandan çekilmesi gerekmektedir.

Çocukların yaşadıkları ayrımcılıklar nedeniyle oyun alanlarını kullanamamaları gibi durumlarda söz konusu olmuştur. Bu ayrımcılıklar, cinsiyete, engelliliğe ve etnik kökene göre çeşitlenmektedir. Kız çocukları, aileleri tarafından sokağın güvenli olmadığı öne sürülerek oğlan çocuklarına kıyasla daha az sokağı kullandıkları görülmektedir. Engelli çocuklar ise, sokağın erişilebilir olmaması ve kendilerine hitap edecek oyun alanlarının olmaması nedeniyle bir yetişkinin refakati olmaksızın sokağa çıkamamaktadır. Suriye'den gelen göçmen çocuklar ise, parklarda diğer çocuklar tarafından ayrımcılığa maruz kalabilmektedir. **Bu ayrımcılık türlerine dair birincil sorumluluk devlete aittir ve devletin eksik politikalarının birer sonucudur.**

Bu nedenle;

Sokağın daha güvenli hale gelmesi için çalışmaların yapılması ile birlikte, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik de Suriçi bölgesinde çeşitli çalışmaların yapılması, kamunun öncelikli sorumluluğudur.

Engelli çocuklara hitap edecek oyun alanlarının inşa edilmesi, ayrıca kentin her bölgesinin engellilerin erişimine göre yeniden düzenlenmesi, devletin ayrımcılık yasağı çerçevesinde bir an önce adım atması gereken bir sorumluluktur.

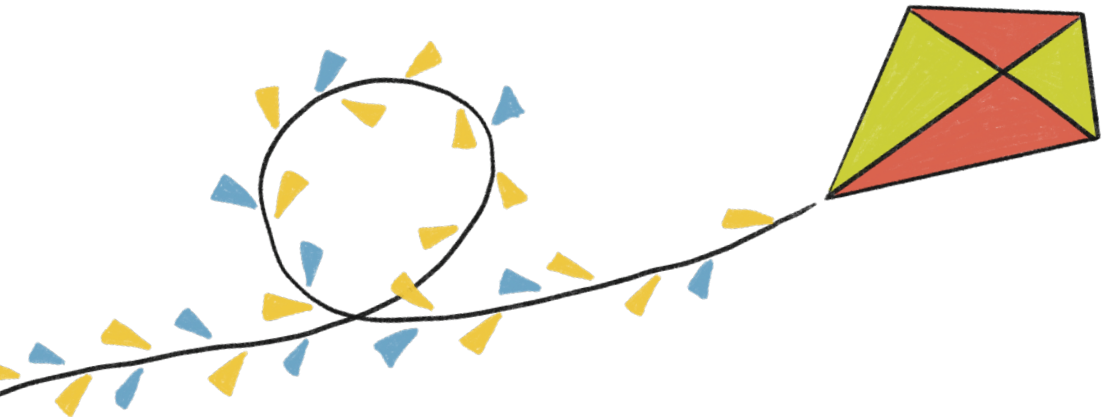

Göçmen çocukların karşı karşıya kaldıkları ayrımcılıklarla ilgili olarak birlikte yaşamı vurgulayan çalışmaların düzenlenmesi gerekmektedir.

Yukarıda yer vermiş olduğumuz sonuç ve önerilerle ilgili sorumluluk zincirine gelecek olursak da, öncelikli sorumluluğun, çocuk koruma koordinasyonundan sorumlu olan Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na ait olduğunu hatırlatır, bakanlığa bağlı yerel kurumları koordinasyon sorumluluklarını yerine getirmeleri için göreve çağıracağımızı paylaşmak isteriz. Ayrıca Diyarbakır Valiliği’nin kent planlamalarındaki rolü nedeniyle, çocuk hakları bağlamında ödev ve sorumlulukları oldukça fazladır. Valiliğin bu bağlamda sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapması oldukça önemlidir. Medyanın ise çocukların oyun hakkını daha fazla gündemine alması ve bu konuda hak temelli bir farkındalığın oluşturulması, toplumsal algıyı belirlemek ile ilgili etkisi düşünüldüğünde önemli bir sorumluluktur. Bu nedenle medyanın da çocukların oyun hakkı ile ilgili içerik üretmesi ve hak temelli bir dil kullanması oldukça elzemdir.

Bununla birlikte, çocuk hakları alanında faaliyet yürüten pek çok sivil toplum örgütünün Diyarbakır’daki belediyelere kayımların atanmasıyla beraber gerçekleştirdikleri ortak çalışmaların askıya alındığını bilmekteyiz. Bu nedenle, çocuk haklarına dair ve hak temelli olarak yürütülen çalışmaların, herhangi bir yetkili tarafından keyfi olarak durdurulamayacağı biçimde yasal düzenlemelerin yapılması en öncelikli ihtiyaçlardan birisi olduğu gibi, devletin aynı zamanda ÇHS gereği de yükümlülüğüdür. ÇHS, çocukların yüksek yararını temel alan çalışmaların keyfi olarak yorumlanmasını açık bir ihlal olarak nitelendirmektedir. Bu durum, ÇHS’de anadil hakkını içeren 17, 29 ve 30. maddelere Türkiye’nin koyduğu çekinceleri de kapsamaktadır. Çocuk Hakları Komitesi tarafından çekincelerin kaldırılması ile ilgili Türkiye’ye yapılan çağrılara uyulması ve çekincelerin bir an önce kaldırılması gerekmektedir.

Diyarbakır’da yer alan sivil toplum örgütlerinin, sendikaların, meslek odalarının ve bağımsız araştırmacıların ise çocukların oyun hakkını gündemlerine alması, çocukların hayatlarında en önemli haklardan biri olan oyun hakkına yönelik eşitsizliklere ve hak kayıplarına dair kamu otoritelerine sorumluluklarını hatırlatmak için baskı yaratması oldukça önemlidir.

Fotoğraflarla Suriçinde Çocuk Oyun Alanları: Parklar ve Sokaklar

Fotoğraf 8: Cami Kebir Mahallesi Çocuk Oyun Grubu

Fotoğraf 9: İskender Paşa Mahallesi Çocuk Oyun Grubu

Fotoğraf 10: Dabanoğlu Mahallesi Oyun Parkı

Fotoğraf 11: Ali Paşa Mahallesi Oyun Parkı

Fotoğraf 12: Melik Ahmet Mahallesi Oyun Parkı

Fotoğraf 13: Lalebey Mahallesi Oyun Parkı

Fotoğraf 14: Dabanoğlu Mahallesiinde Bir Sokak

Fotoğraf 15: Ziya Gökalp Mahaltesinde Bir Sokak

Fotoğraf 16: İskender Paşa Mahallesiinde Bir Sokak

Ekler

Tablo 43: Suriçi Mahallelerin Yıllara Göre Toplam Nüfusu

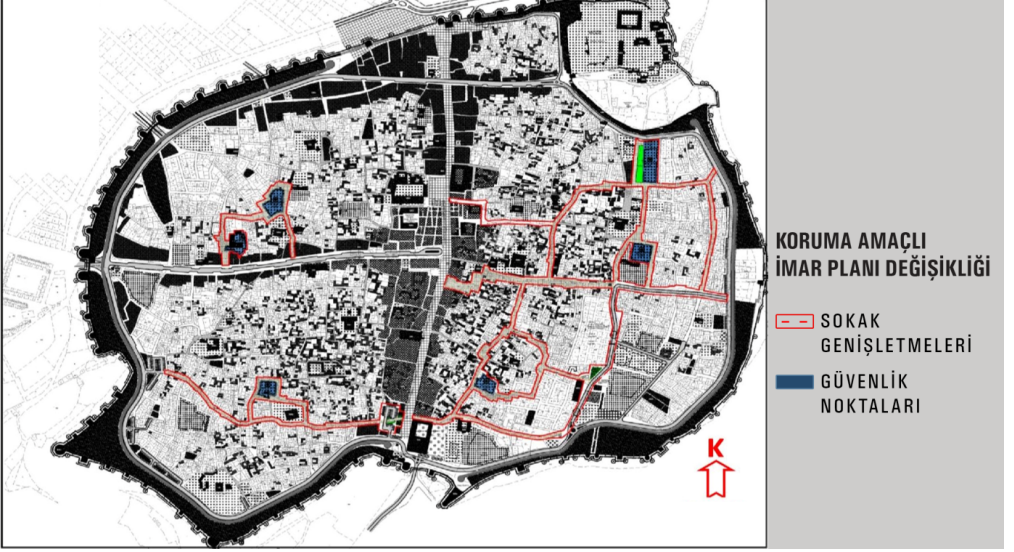
Mahalleler	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Abdaldede	1.189	1.127	1.126	1.096	981	896	881	811	781	715
Ali Paşa	4.981	4.563	4.184	3.567	3.285	2.985	2.963	2.324	1.711	1.481
Cami Kebir	1.907	1.813	1.680	1.458	1.380	1.265	1.218	1.129	1.004	897
Cami Nebi	2.899	2.804	2.796	2.624	2.562	2.437	2.273	2.157	1.970	1.961
Cemal Yılmaz	2.845	2.780	2.580	2.476	2.393	2.104	2.084	1.976	1.822	1.595
Cevat Paşa	4.200	4.034	3.740	3.418	3.350	3.256	3.297	3.070	2.754	2.639
Dabanoğlu	4.456	4.484	4.361	3.968	3.964	3.705	3.908	3.735	3.452	2.940
Fatih Paşa	7.640	7.005	3.557	6.135	5.989	5.153	5.096	4.829	4.590	3.879
Hasırlı	8.208	7.844	7.361	6.879	6.712	5.696	5.599	5.416	5.128	4.267
İskender Paşa	8.135	7.864	7.627	7.298	7.101	6.720	6.459	6.059	5.769	5.179
Lalabey	4.737	4.279	3.765	3.425	3.300	3.000	2.853	2.493	2.120	1.951
Melikahmet	8.214	7.983	7.418	7.231	6.985	6.793	6.427	5.906	5.592	5.787
Savaş	3.358	3.330	3.162	2.934	2.776	2.409	2.402	2.295	2.178	1.861
Süleyman Nazif	697	678	656	599	568	514	513	450	421	397
Ziya Gökalp	4.364	4.262	4.102	3.947	3.681	3.408	3.260	3.052	2.865	2.607
Suriçi Toplam	67.830	64.850	58.115	57.055	55.027	50.341	49.233	45.702	42.157	38156

Kaynak: Tabloda yer alan veriler <https://www.nufusune.com/adresinden> alınarak yıllara göre düzenlenmiştir. Araştırma kapsamında saha çalışması yürütülen mahalleler renklendirilmiştir.

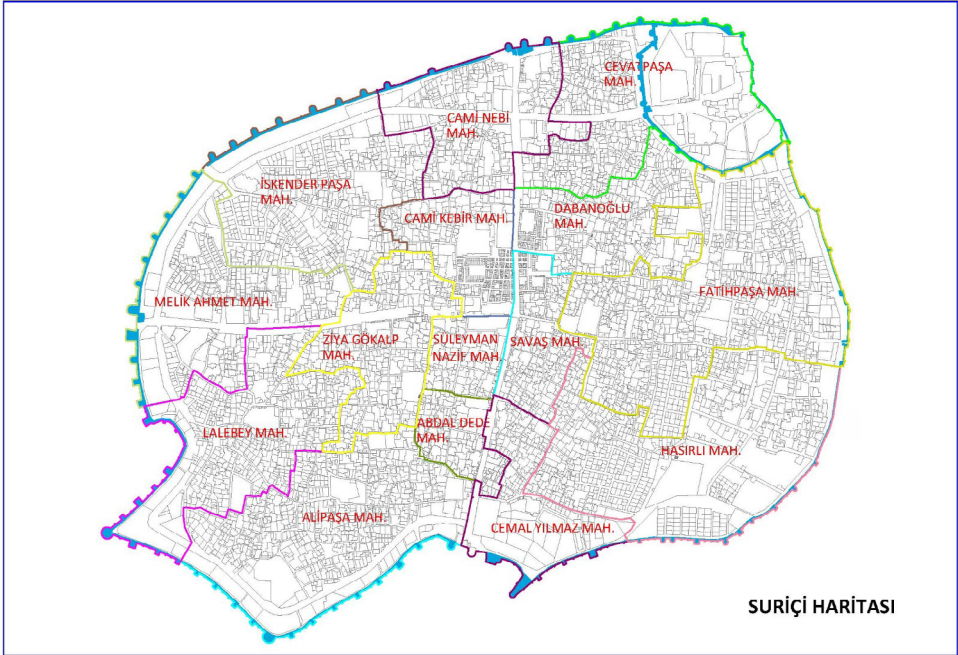
Tablo 44: Oyun Alanları Kontrol Listesi

GÖSTERGE	Evet	Hayır
Oyun parkının yakınında ana cadde veya arabaların yoğun olarak geçtiği bir cadde var mı?		
Oyun parkına ulaşım yolunda yaya geçidi, yaya yolu işaretleri veya trafik lambası var mı?		
Parkin zemin kaplaması kauçuk mudur?		
Parkin etrafında yıkılma tehlikesi bulunan herhangi bir yapı bulunuyor mu?		
Parkin yakınında elektrik tesisatı varsa, can güvenliği riski oluşturuyor mu?		
Park, görme, işitsel ve fiziksel engelli çocukların erişebileceği ve eğlenebileceği niteliklere sahip midir?		
Park, kız ve oğlan çocuklarının birlikte oyun oynayabilecekleri nitelikleri ve alanları sağlamakta mıdır?		
Park, yalnızca oğlan çocuklarının vakit geçireceği şekilde mi düzenlenmiştir?		
Park, çocuklarla beraber ailelerin de vakit geçirebileceği niteliklere ve oturma alanlarına sahip midir?		
Park etrafında tuvalet ve temiz içme suyu gibi ihtiyaçların giderilebileceği hizmetler var mı?		
Parkta çocukların yaşayabilecekleri herhangi bir hak ihaline karşı şikâyet edebilecekleri mekanizmalar(güvenlik, şikâyet kutusu, ihbar hattı vb.) var mı?		
Park yakınlarında risk oluşturacak çukur veya inşaat var mı?		
Park yakınlarındaki risk oluşturacak çukur veya inşaat alanı varsa, bu alanlar güvenlik şeridi ve bariyerlerle çevrelenmiş mi?		
Parkta yer alan oyun grubu bileşenlerinde risk oluşturacak herhangi bir duruma mahal vermeyecek şekilde düzgün monte edilmiş midir?		
Parkta yer alan oyun grubu, çocukların yüksekte düşmesine olanak vermeyecek şekilde midir?		
Park içinde yer alan oyun malzemelerinde parmaklıklar veya açıklıklar arasındaki aralıklar çocuğun başını, bacağı, kolunu vb. sokmasına imkân vermeyecek ölçülerde midir?		
Park, bir yeşil alan içine mi kurulmuştur?		
Park, yürüyüş ve bisiklet yolları ile desteklenmiş midir?		
Parkta yeterli nitelikte gölgelik bulunmakta mıdır?		
Parkta yeterli nitelikte aydınlatma bulunmakta mıdır?		
Parktaki malzemeler hijyen açısından temiz midir?		
Parkta bozuk veya tamir edilmesi gereken herhangi bir alet bulunmakta mıdır?		
Park, farklı yaş gruplarına hitap edecek oyun malzemelerine ve büyüklüğe sahip midir?		
Parkta yer alan oyun aletlerinin yüksekliği, çocukların düşmesi halinde ciddi yaralanmalara imkân verecek boyutlarda mıdır?		
Parkta, çocukların çarparak yaralanmalarına neden olacak keskin çıkıntı veya kenarlıklar bulunmakta mıdır?		
Parkta, yüksekte düşme ihtimali barındıran alanlarındaki yüzey darbe emici özelliğe sahip midir?		
Parktaki oyun alanlarının zorluk derecelerine ve hitap ettiği yaş gruplarına yönelik bilgilendirici levhalar bulunmakta mıdır?		
Oyun parkına yakın bir noktada karakol veya güvenlik güçlerinin aktif olarak kullandığı bir bina bulunmakta mıdır?		
Oyun parkının çevresinde sürekli konuşlanmış panzer, toma, akrep gibi çeşitli zırhlı araçlar yer almakta mıdır?		

Harita 1: Çatışmalardan Sonra Güvenlik Noktaları (Karakol) İçin Revize Edilen KAİP

Harita 3: Suriçi Mahalleleri Haritası

Kaynakça

1. Bauman, Z. (1999). *Çalışma Tüketecilik ve Yeni Yoksullar*. İstanbul: Sarmal Yayıncılık.
2. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi. (2013). *Devletin Yükümlülüklerinin Niteliği ve Kapsamı*, Genel Yorum . Çev: Uluslararası Çocuk Merkezi.
3. Çakırer-Özservet, Y. (2018). Çocuğa Yerelden Bakmak ve Çocuğu Yerele KatabilmekMekanda Adalet ve Çocuk. *Mekanda Adalet ve Çocuk* .
4. Dereli, M., & Uludağ, G. (2015). Bir Hak Olarak "Oyun": Çocukların Oyun Hakkı. *Çoluk Çocuk Anne Baba Eğitimci Dergisi* , 26-27.
5. Dolu, T. (2014). Katılımcı Yerel Yönetimler ve Kent Konseyleri. E. İ. İzci içinde, *Katılımcı Yerel Yönetim*. İstanbul: Kalkedon.
6. Ed:İhsan Işık. (2013). *Diyarbakır Ansiklopedisi*. Ankara: Elvan Yayınları.
7. Enşici, B. A. (2018). Çocuk Dostu Kentler İçin Mekansal Yaklaşımlar. *Mekanda Adalet ve Çocuk* .
8. Güneydoğu Anadolu Bölgesi Belediyeler Birliği. (2016). *Sur'da İlan Edilen Sokağa Çıkma Yasakları ve Yaşanan Sürecin Kadınlar ve Çocuklar Üzerindeki Etkisine İlişkin Gözlem ve Tespit Raporu*. GABB.
9. Korkmaz, N., Gündoğdu, F., & Yaklav, G. (2020). *Sur'da Göç Sonrası Ebeveyn Çocuk İlişkisi*. Diyarbakır: Lotus Genç Alan Derneği.
10. Küçükali, A. (2015). Çocukların Oyun Oynama Hakkı ve Değişen Oyun Kültürü. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 1-14.
11. Küçükırcı, İ. A. (2018). *Suriçini Ev Mekanı Üzerinden Düşünmek*. Diyarbakır: DİSA.
12. Sarıaslan-Seneyen, H. M., & Erdoğan, E. (2019). Kamusal Çocuk Oyun Alanlarında Güvenliğin Avrupa Standartları Üzerinden Değerlendirilmesi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi* .
13. Severcan, Y. C. (2019). Kent Araştırmaları ve Çocuk Dostu Şehir Girişimlerinde Çocuk Katılımı. *Mekanda Adalet ve Çocuk* .
14. Stearns, P. N. (2018). *Çocukluğun Tarihi*. İstanbul: Dedalus Yayınları.
15. Tandoğan, O. (2014). Çocuk İçin Daha Yaşanılır Bir Kentsel Mekan: Dünyada Gerçekleştirilen Uygulamalar. *MEGARON* , 19-33.
16. Temur, N. (2017 Temmuz). Türk Kültür Dünyasında Kudhurçuk'tan Kovırsak'a: Kazak Kukla Sanatı. *Eskişehir Osmaniye Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Estüdam Eğitim Dergisi* .
17. TMMOB Diyarbakır İl Koordinasyonu. (2016). *2015-2016 Yıkılan Kentler Raporu*. Diyarbakır: TMMOB Diyarbakır İl Koordinasyonu.

18. Türkiye İnsan Hakları Vakfı. (2019). *Çatışma Dönemlerinde Çocuk Hak İhlalleri Raporu*. Ankara: TİHV.
19. Uluslararası Çocuk Merkezi. (Nisan 2006). *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin Çocuk Haklarına dair Sözleşme'ye İlişkin Genel Yorumları*. Ankara.
20. Yılmaz, S., & Bulut, Z. (2002). Kentsel Mekanlarda Çocuk Oyun Alanları Planlama ve Tasarım İlkeleri. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi* , 345-351.

Elektronik Kaynaklar

1. https://www.researchgate.net/publication/274964141_Cocuk_Dostu_Belediyecilik https://www.researchgate.net/publication/312497150_Cocuklar_Icin_Katilimci_Yerel_Yonetimler
2. <https://www.researchgate.net/project/Cocuk-ve-Kent>
3. https://www.researchgate.net/publication/312497433_Istanbul_Butununde_Yerel_Yonetimlerin_Stratejik_Planlama_Anlayisinin_Cocuk_Uzerinden_Irdelenmesi
4. https://www.researchgate.net/publication/282322535_Cocuklarin_Sehre_Katilimi_Bursa_Yerel_Yonetimleri_Uzerinden_Bir_Okuma
5. <https://www.researchgate.net/project/Yerel-Yoenetim-ve-Katilim>
6. <https://ailevecalisma.gov.tr/chgm/haberler/cocuk-haklari-izleme-ve-degerlendirme-kurulu-toplandi/>
7. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/68588>
8. <http://www.sp.gov.tr/tr/stratejik-plan/s/2662/Sur+Belediyesi+-Diyarbakir>
9. https://www.researchgate.net/publication/331258331_STRATEJIK_YONETIM_YAKLASIMI_VE_ISTANBUL_BUYUKSEHIR_BELEDIYESI_STRATEJIK_PLANLARI_UZERINE_BIR_INCELEME_THE_APPROACH_OF_STRATEGIC_MANAGEMENT_AND_A_REVIEW_OF_STRATEGIC_PLANS_OF_ISTANBUL_METROPOLITAN_MUNI

